

En frigjøringsleders historie

Aman Kedir Kamsares
beretning om sitt liv

NOTAT
NR 2/14

En frigjøringsleders historie

Aman Kedir Kamsares
beretning om sitt liv

Med forord av:

Kirsten Danielsen

Dr. philos., seniorforsker NOVA, HiOA

og

Randi Rønning Balsvik

Dr. philos., Professor emerita, Universitetet i Tromsø

Norsk institutt for forskning om
oppvekst, velferd og aldring

NOVA Notat 2/2014

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) er fra 1. januar 2014 et forskningsinstitutt ved Senter for velferds- og arbeidslivsforskning (SVA) på Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA).

Instituttet har som formål å drive forskning og utviklingsarbeid som kan bidra til økt kunnskap om sosiale forhold og endringsprosesser. Instituttet skal fokusere på problemstillinger om livsløp, levekår og livskvalitet, samt velferds-samfunnets tiltak og tjenester.

© Norsk institutt for forskning om oppvekst,
velferd og aldring (NOVA),
Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) 2014

ISBN (trykt utgave) 978-82-7894-502-5

ISBN (elektronisk utgave) 978-82-7894-503-2

ISSN 1890-6435 (trykt)

ISSN 1893-9511 (online)

Illustrasjon: Gustav Vigeland. Motiver i smijernsport © Vigeland museet/Bono 2014
Desktop: Torhild Sager
Trykk: Allkopi

Henvendelser vedrørende publikasjoner kan rettes til:

Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring
Munthesgt. 29 · Postboks 3223 Elisenberg · 0208 Oslo

Telefon: 22 54 12 00

Telefaks: 22 54 12 01

Nettadresse: www.hioa.no/nova

Forord

Dette notatet kan sees på som en forlengelse av prosjektet *Nye nordmenn – egne stemmer* som Norsk Folkemuseum ved Liv Hilde Boe og NOVA ved Kirsten Danielsen initierte i 2003. Ideen til prosjektet fikk vi under et møte i Norsk biografis selskap som handlet om vanlige menneskers livshistorier og selvbiografier. De vanlige menneskene det den gangen dreide seg om, var alle norske. Vi tenkte at her er det noe som mangler. Hvor var det blitt av innvandrernes historier i dette bildet? Vi fikk støtte av NOVA og Fritt ord til å realisere prosjektet, som hadde til hensikt å la innvandrere selv fortelle om sitt liv og virke.

Igjen har NOVA vist raushet og generøsitet og gjort det mulig å trykke Aman Kedir Kamsare livsberetning. Jeg vil takke NOVA for støtte og rette en stor takk til Randi Rønning Balsvik som har brukt tid på og skrevet et innsiktsfullt forord om Etiopias historie.

NOVA, mars 2014

Kirsten Danielsen

Innhold

ET LITE HULL I VEGGEN. Kirsten Danielsen	7
ETIOPIA – STATLIG UTVIKLING. Randi Rønning Balsvik	15
TAUSE STEMME: KAMP MELLOM LIV OG DØD	
<i>Aman Kedir Kamsare, Norge, Tromsø 2013</i>	25
Anerkjennelse	25
Men realiteten er denne.....	25
Oppveksten	27
Mor og hennes religion	28
Undertrykking basert på stamme- og religionstilhørighet.....	29
Jeg var mye redd som barn.....	30
Gada-systemet.....	31
Min familie er død	32
Elementary school	32
Secondary school	33
Politisk motstandskamp	34
Fengsel og tortur.....	37
Asellaa Karchallee – det permanente fengselet.....	41
Ny tortur	44
Tvangsarbeid	46
Straffearbeid kombinert med terror.....	46
Alam Baqqaany fengselet – ikke lenger liv	48
Det utvidede fengselsområdet.....	50
Firdanya	51
Terroren begynte på nytt	53
Seetoch – Kvinnefengselet.....	53
Løslatelse.....	54
Etter løslatelsen	56
Universitetet	57
Ny fengsling	61
Konsentrasjonsleir og Korea-fengselet	61
Flukten	62
Geriljaleider i Vest-Oromia	68
Geriljavirksomhet i Øst-Oromia	70
Veien fra ørkenen til Finfinne.....	73
Ny virksomhet, avsløring og flukt.....	75
Kenya	77

Nairobi. FN-Flyktning	77
Mitt første møte med Norge.....	80
Nytt politiavhør i Bodø.....	82
Møtet med helsevesenet	83
Skape livsrom og verdi, som hjalp meg selv og andre.....	84
Studier og arbeidsliv	85
Studieopphold i York. Nye politiavhør	86
Masterstudier i Norge. Nytt politiavhør i Tromsø.....	87
Videre studier.....	88
Psykologbehandling i Tromsø og fullføring av studiet	88
Arbeidslivet.....	90
Menneskerettighetskamp i eksil	91
Amnesty-aktivist.....	91
Oromo-politisk arbeid i eksil.....	91
Familieliv i Norge	92
Sosialt liv i Norge	95
Hvordan få mine egne norske venner?	96
Møte med fiendtlighet og rasisme	97
Utfordringer i Norge	98

Et lite hull i veggen

Av Kirsten Danielsen, NOVA

For noen år siden samarbeidet NOVA og Norsk Folkemuseum om prosjektet *Nye nordmenn – egne stemmer*. Vi utlyste en konkurranse og oppfordret innvandrere, om de var flyktninger, arbeidsmigranter eller familiegjenforente, til å skrive om oppbruddet fra sitt hjemland og møte med Norge. Det kom inn over 50 besvarelser, hvorav 17 ble trykket i boken *Neste stopp Nordpolen. Nye nordmenn – egne stemmer*. 11 av de 17 livsberetningene er skrevet av politiske flyktninger: fra Vietnam, Chile, Iran, Kurdistan, Tshad og Somalia. De forteller ulike historier, men flukten er politisk begrunnet. Mens chilenerne flyktet fra en diktator som styrte en marxistisk inspirert president, flyktet vietnameserne fra et kommunistiske diktatur. Noen av dem flyktet fordi deres politiske overbevisning ikke var i overensstemmelse med landets rådende ideologi, mens andre tilhørte grupperinger som krevet anerkjennelse og rettigheter de gjorde krav på, men ikke fikk. I etterkant av denne utgivelsen har vi fått inn en besvarelse fra Aman Kedir Kamsare, født og oppvokst i Etiopia. Han er også politisk flyktning og aktivist.

Når vi nå velger å utgi denne beretningen, er det fordi det er en sterk og detaljert fortelling om politisk forfølgelse og undertrykkelse, men også om mot og standhaftighet og således utdyper de andre beretningene. Både Amans og flere av historiene i *Neste stopp* kan leses som et forsøk på å bearbeide traumatiske opplevelser, og skriver seg således inn i en tradisjon som understreker betydningen for undertrykte grupper å fortelle sine historier, for å bli hørt, men også fordi det kan være frigjørende (Meyerhoff 1979). Det blir en måte å komme seg videre i livet på, og vi kan lese mange beretninger om det videre livet i Norge.

Amans historie og alle de andre som har skrevet til prosjektet *Nye nordmenn*, viser hvordan den store historien, landenes politikk styrer menneskenes liv. Disse beretningene går på tvers av offisiell historieskriving. For å få et annet bilde av historiens forløp, kan folks fortellinger om eget liv og hendelser i livet være verdifulle kilder. Fortellinger fra politisk forfulgte og undertrykte minoriteter vil utvide vår forståelse av politiske prosesser og la

«tause» stemmer bli hørt. Med sosiologen C.W. Mills (1959) kan vi si at makrostrukturer – historiens gang – ligger gjemt i folks fortellinger om sitt liv. Gjennom folks livsberetninger kan vi gi historien tilbake til dem som har mistet den på grunn av politisk undertrykkelse. Og forfølgelse.

En kan lese livsberetninger, som Amans og de andre som har bidratt til prosjektet *Nye nordmenn*, på mange måter. Når en arbeider med et slikt materiale, er det viktig å spørre hvilket forhold det er mellom livet som *levet* og livet som *fortalt*. Innen forskningen om livshistorier er det to syn som står mot hverandre «life focus approach» og «story focus approach» (Comaroff & Comaroff 1993). Den første tilnærmingen går i korthet ut på at livshistorier betraktes som en uproblematisk kilde til gjenskapelse eller rekonstruksjon av et liv – et kikkhull inn i fortiden. Den andre legger vekt på å avdekke livsfortellingens struktur, hvor hensikten er å undersøke hvordan fortellingskonvensjoner transformerer hendelser og opplevelse til fortellinger. Jeg har hatt «a story focus approach» til det dette materiale. Jeg har valgt å se på det de har fortalt som sannhetsorienterte beretninger om eget liv. Livsberetninger er alvorlige tekster (Roos 2005). For mennesker som skriver om sitt liv og sine opplevelser er disse livene virkelige på en helt konkret måte.

For bedre å kunne forstå den politiske situasjonen i Etiopia som er rammen rundt historien til Aman, har professor i historie og etiopiaekspert Randi Rønning Balsvik skrevet en innledning om Etiopias statlige utvikling. Vi lærer her om landets lange og i noen henseende stolte historie. Etiopia var det landet i Afrika som bevarte sin selvstendighet da hele Afrika bukket under for europeisk imperialisme, men vi lærer også om hva som skjer når den politiske opposisjonen nært knyttet til et aktivistisk studentmiljø får øynene opp for den tilbakestående tilstand landet befinner seg i. Denne aktivismen ble slått hardt ned på som all annen opposisjon under ulike regimer etter Hailes Selassies fall i 1974. Felles for disse regimene er den brutalitet de fremviste overfor politiske motstandere.

Etiopia er et multietnisk land hvor en av spenningene er mellom den styrende etniske gruppen ahmara og de befolkningsmessig dominerende oromoene som Aman tilhører. Amans historie er en historie om oromomene og deres kamp for rettferdighet og anerkjennelse. Som Balsvik skriver, er Aman en frigjøringsleder, men de etiopiske myndighetene så på han som en terrorist

og farlig mann. Det er frigjøringslederen vi leser om. Han har ofret seg og vært døden nær flere ganger, både i fengsel og på flukt. Men han har kommet seg på mirakuløst vis ved egen styrke og med gode hjelpere. Amans begynner sin historie med å fortelle om et lite hull i en tykk fengselsmur – et lite hull som ble hans kontakt med omverdenen. Dette lille hullet, dette lysglimtet, ble hans redning. Jeg velger å lese denne begynnelsen som et bilde, en metafor, for det lille som skiller liv fra død.

Aman er født i 1958 og kom til Norge i 1999 ca. 40 år gammel. Fødselsdatoen er ukjent, men han blir tildelt januar som fødselsmåned. Kanskje er det symbolsk. Januar er starten på et nytt år og forhåpentligvis begynnelsen på et nytt og bedre liv. Han er, som han skriver, født og oppvokst på landsbygda i Etiopia, og tilhører det undertrykte oromofolket. Det er slående at han ser på seg selv som et redd barn, når vi senere leser om det mot han utviser overfor de redsler han har vært utsatt for på grunn av politiske aktivisme. I hele oppveksten og på skolen var han seg bevisst at han tilhørte en folkegruppe som var fratatt sitt språk, sine tradisjoner og sin kultur. Hans politisk oppvåkning begynte tidlig, og ca. 16 år gammel sluttet han seg til organisasjonen OLF (Oromo Liberation Front). Etter i flere år å ha tilhørt det hemmelige OLF-nettverket ble han arrestert i 1980, for første gang. Det var det første av flere fengselsopphold hvor han til dels blir utsatt for grov tortur. Militærregimet i Etiopia ble etter hvert utsatt for sterkt internasjonalt press, og i 1990 ble mange politiske fanger sluppet fri, også Aman.

Etter løslatelsen forteller Aman at han begynte å studere på Universitetet, og han gjorde det akademisk svært bra. Her kunne hans dramatiske fortelling endt, men nye politiske konstellasjoner oppstod, og hans politiske engasjementet fortsatte med fornyet kraft. OLF kom igjen i miskreditt, nå hos de nye makthaverne. Vi blir i hans beskrivelser vitne til en intens og grusom krig. Aman ble igjen fengslet, torturert og isolert, men isolasjonen var ikke total. Det var et lite hull i veggen. Omverdenen fikk vite om han. Ett år gikk, og han ble overført til hva han benevner som en konsentrasjonsleir, hvor 12.000 fanger fra oromofolket var internert. Han beskriver forferdelige tilstander og etter seks måneder bestemte han seg for å rømme. Det gjaldt livet.

Vi får beretningen om en dramatisk flukt. En flukt som kan minne om helten Jan Bålsruds utrolige fluktopplevelser under krigen i Norge. De gikk

begge uten mat og vann i dager. Overlevelse dreier seg om utholdenhet, mot, om tilfeldigheter og gode hjelpere. Omgivelsene er i utgangspunktet farlig når en er på flukt. Hvem kan en stole på? Hva er koden for å forstå om den du støter på er venn eller fiende? For Aman var det språket. Snakker de samme språk som meg? Et første ord blir eller kan bli det som skiller mellom liv og død. En må manøvrere varsomt i ukjent terreng, og prøve å få kontroll over de fiendtlige omgivelsene – både dyr og mennesker. Men han klarte seg. Underveis var oromofolket og OLF-nettverket gode hjelpere. Så begynner en ny fase i live: Fra å være forfulgt etablerer han en geriljagruppe i skogen, og han tenker på seg selv som en Che Guevara. I flere år kjempet de, men i 1996 ble overmakten for stor, og gruppen splittet opp. Igjen var han på flukt, syk og svak, og igjen kom redningen fra oromonettverket. På ny ga han seg i kast med politisk virksomhet, men ble oppdaget. Ny flukt. Denne gangen til Kenya hvor han fikk innvilget status som politisk flyktning.

I 1999 kom Aman til Norge – nærmere bestemt Bodø. Når en kommer til Norge som kvoteflyktning får en innpass i landet. Men også da blir en politiavhørt. Rent formelle politiavhør kan skape angst på grunn av tidligere grusomme erfaringer. En uniform er ikke et nøytralt klesplagg. Amans dyrekjøpte lærdom var at uniformerte menn ikke beskytter. I Etiopia var representanter for myndighetene hans fiender. Politiintervjuer som skal etablere og kontrollere identitet, og samtaler med psykolog som skal hjelpe en til å bearbeide traumatiske opplevelser og være «frigjørende», blir møtt med skepsis og skaper motstand. For det å fortelle alt var tidligere forbundet med fare. Opplysninger som kan gi beskyttelse kan også føre til fengselsstraff – alt avhengig av hvem som spør og i hvilken situasjon. At fakta ikke er nøytrale gjør at åpenhet blir vanskelig, og informasjon holdes tilbake. Det tar tid å etablere tillit til myndighetspersoner, når all erfaring tilsier at en må passe seg. Fengslingsgrunner kan i norske øyne fremstå som ikke troverdige historier, og dermed ikke bli fortalt. Goran fra Iran skriver at han ble fengslet tre ganger av det iranske politiet, men valgte bare å fortelle om en av gangene til norsk politi, da de andre fengslingsgrunnene ville virke for usannsynlige. Goran ble arrestert for første gang da han var 16 år gammel fordi han hadde skrevet et kjærlighetsbrev til en jente. For norske myndigheter kan det fremstå som oppspinn, og da er det best å forbli taus.

Aman og flere som har skrevet om sine erfaringer i boken *Neste stopp*, kom til Norge som politiske flyktninger. Amans historie er i hovedsak en historie om forferdelige og umenneskelige fengslingsopphold, men også en historie om trass og politisk vilje – en historie om å kjempe for sitt folk. Det som gjorde sterkt inntrykk på denne leseren var at han ikke ga opp kampen. Han ble sluppet fri, men fortsatte å kjempe for oromoenes sak, til tross for de farer han visste han utsatte seg for. Andre politiske flyktninger skriver også om regimenets brutalitet, overgrep mot minoriteter og annerledes tenkende, uverdige fengselsopphold og brudd på menneskerettigheter. De har også vært fengslet og utsatt for tortur på grunn av regimekritisk virksomhet. Osman som har flyktet fra Tchad skriver: *I dag er sjikane, drap, ydmykelse, tilfeldige arrestasjoner og stor usikkerhet kjennetegnet ved vårt land. Folket har lidd. De som er ansvarlig for utsugingen bærer som regel den nasjonale hærens uniform, og blir i liten grad stilt til ansvar for sine onde gjerninger.* Dihn fra Vietnam skriver: *Jeg satt i fengsel i ti år. Kommunistene torturerte og slo meg. I 1985 ble jeg sluppet fri, men kroppen min har mange sykdommer.*

Disse fortellingene har ikke nødvendigvis samme struktur, men mange temaer er felles og går igjen. De må alle forklare hvorfor de kom til Norge, og hvordan møtet med landet var, hvordan de har klart seg, men de skriver også om lengsel etter det som er forlatt. Mange bærer med seg en sorg. Osman fra Tchad skriver: *Jeg kan ikke glemme mine brødre, søstre og venner som med kaldt blod ble henrettet som om de ikke var annet enn barbarer. Jeg har begynt å tenke og handle som en gammel mann på grunn av sorgen jeg bærer. Jeg vet ikke hva som har skjedd med mine familiemedlemmer.* Usikkerhet, sorg og lengsel slutter ikke selv om en kommer i trygghet. Det er noe som vedvarer. Aman snakker om sorgen han har fordi han ikke kunne hjelpe sin syke mor da han satt i fengsel. Lengselen er ikke bare en lengsel etter familie, men også lengsel etter en livsform og et land. Dong fra Vietnam skriver: *Før 1975 hadde jeg et lykkelig liv der jeg ikke manglet noe. Mine landsmenn var oppriktige og enkle. De levde sammen i harmoni og behandlet hverandre bra. Det var et samfunn som var bygget på verdier som gikk tusen år tilbake.*

Aman kom til Norge som kvoteflyktning, men flere av de andre som har skrevet kom til Norge som asylsøkere. En asylsøker er en person som på egenhånd og uanmeldt kommer til landet, ber om beskyttelse, og om å bli

anerkjent som flyktning. Som asylsøker må en legitimere sitt behov for beskyttelse. Mange av asylsøkernes møte med Norge dreier seg om vandringer fra asylmottak til asylmottak. Cesar fra Chile skriver om erfaringer fra i alt syv asylmottak før han får opphold og slår seg ned i Oslo. Deres fortellinger om møte med Norge blir nødvendigvis en annen enn kvoteflyktingenes, ved at de opplever en større usikkerhet. Det er et spørsmål om de får oppholdstillatelse eller ikke, og om de får bli, hvem vil da ta imot dem. Golan fra Iran fikk opphold på humanitært grunnlag, men venter på svar fra en vertskommune. Livet blir stående på vent.

Det er så meget de venter på. Vaisi venter på å få behandlet søknaden sin. Golan venter på å bli bosatt for å kunne få sin kone og barn til Norge. Osman venter på å bli integrert og å treffe folk og Aman venter blant annet på å få en jobb slik at han kan bli likestilt med sin norske kone.

Fortellingene slutter slik sett ikke med at de kommer til Norge. Utfordringene står her i kø og det er først og fremst språket som må beherskes. Den manglende språkbeherskelsen er frustrerende. Språkbeherskelse er en forutsetning for å beherske de nye omgivelsene. I tekstene kommer det tydelig frem hvilken iver de legger for dagen når det gjelder å lære norsk, men også fortvilelsen over å være språkløs og fanget i taushet og ensomhet når språkkunnskapen ikke strekker til. Percilla fra Chile skriver: *Om jeg bare kunne snakke, ville jeg ikke kjent meg så fortvilende alene. Det er tungt å kjenne seg som et barn igjen – å skulle lære å lese og skrive på nytt. Men fordi vi hadde slått oss ned i dette samfunnet, var vi nødt til å mestre språket for til å begynne med overleve, og siden for å leve.* Det kan være at de gamle ordene ikke strekker til for å beskrive en ny virkelighet, og de nye ordene er i begynnelsen tomme for assosiasjoner. Gresset har for eksempel en annen farge her enn det hadde der. Det er en del av den språklige fremmedheten mange skriver om. Aman forteller at han strøk til norsk muntlig eksamen og at han aldri hadde kjent seg så deprimert og uten håp. Det er en sterk ytring når en tenker på alt han har gjennomlevd.

Livsfortellinger er et forsøk på å forklare hvem en er, hvordan en plasserer seg i verden og hvordan en vil bli forstått. La oss håpe at Aman Kedir Kamsares historie ikke bare bidra til å forstå hans historie, at vi forstår de prøvelser folk som kommer hit har vært utsatt for, men også de prøvelser de kan oppleve som medlemmer av den norske velferdsstaten. For noen blir Norge et drømmeland. For andre kan det bli et luftslott.

Litteratur

Commaroff, J. & Commaroff, J (1992). *Ethnography and the Historical Imagination*. Boulder, Westview Press

Danielsen, K. red (2005). *Neste stopp Nordpolen- Nye nordmenn egne stemmer* Oslo, Okrana forlag

Meyerhoff, B. (1980). *Number our days*. New York, Simon and Schuster

Mills, C. Wright (1959). *The sociological imagination*. New York. Grove Press

Murakami, H. (2012). *1Q84*. Oslo. Pax forlag

Roos, J P. (2005). *Context, Authenticity Referentiality, Reflexivity. Back to Basic in Autobiography*. In Miller, R. *Biographical Research Methods*. London, Sage Publications

Etiopia – statlig utvikling

Randi Rønning Balsvik

Dr. Philos., Professor emerita, Universitetet i Tromsø

Etiopia ligger på Afrikas Horn og er et av de største og folkerikeste land på kontinentet.. Det er så stort som Spania og Frankrike til sammen og har i 2014 en befolkning på rundt 94 millioner, sammensatt av om lag 70 etniske grupper med like mange forskjellige språk.

Forfatteren av dette skriftet, Aman Kedir Kamsare, hører til folkegruppen oromo, den definitivt største i Etiopia og blant de tallmessig aller største i Afrika. Dette forordet er ment å sette Kamsares beretning inn i et perspektiv som handler om utviklingen av den etiopiske staten og oromofolkets stilling. Det er ment å kaste lys over hvorfor han fikk status som FN-flyktning, en forutsetning for at han kom som politisk flyktning til Norge og etter hvert fikk norsk statsborgerskap.

Sett fra den vestlige verden har Etiopia en enestående posisjon. Vitenskapen har plassert menneskehetens vugge i Afrika. Det hittil aller eldste spor av menneskets opphav var det sensasjonelle funnet av et kvinneskjelett i Afarørkenen i 1974. Arkeologien har frambrakt funn som tyder på at folk har drevet jordbruk og fedrift i landet i 6000 år. Statens historie begynte for mer enn to tusen år siden, lenge før starten på vår tidsregning. Kristningen av statsmakten tok til så tidlig som i midten av det fjerde århundre, flere hundre år før islam fikk gjennomslag i Etiopia og mer enn tusen år før kristen misjon nådde andre land sør for Sahara.

I korstogstidens Europa, rundt 1100-tallet, visste man at det fantes en kristen kongemakt et sted på det afrikanske kontinentet, og det fantes en forestilling om at det skulle være mulig å samarbeide med denne staten for å drive Islam ut av den hellige byen Jerusalem. På 1500-tallet nådde sønnen til Vasco da Gama, Christopher, Etiopia med en hær som bidro til at den kristne etiopiske kongemakten vant over islamske angrep fra småstater i øst som var i ferd med å vinne makten i Etiopia.

Men mest av alt er det bevisstheten om at Etiopia var sterk nok til å motsette seg europeisk imperialisme og kolonisasjon, til å bevare sin selvstendighet i en tidsalder da hele Afrika bukket under, som gjorde Etiopia aktet og æret og til et eksempel for frigjøring av kontinentet etter andre verdenskrig. Slaget ved Adwa i 1896, da Keiser Meneliks soldater slo ut den italienske hæren som forsøkte seg på kolonierobring, er sterkt plassert i hele kontinentets historie. Mange tusen italienske soldater ble drept eller tatt til fange. Dette sjokkerte en verden som så dette i det rasistiske perspektivet som var framherskende i tiden: Hvordan kunne hvite «siviliserte» soldater bli slått av svarte «barbarer»?

Den italienske revansjen i 1936, da italienske fly med sennepsgass overfalt Etiopia, sendte keiser Haile Selassie på flukt til Storbritannia.¹ Han ble en verdensberømt legendarisk skikkelse for sin tale i Folkeforbundet i Genève der han fordømte medlemslandenes manglende evne til å stanse italiensk aggresjon og spådde at også Europa kunne bli offer for fascismen og nazismen. For den afrikanske befolkningen i diaspora, de som stammet fra tidligere slaver i Amerika og på de Vestindiske øyer, var Etiopia og Haile Selassie mektige symboler på kontinentets frihet, verdighet og håp.

I 1973 var den revolusjonære studentbevegelsen på universitetet i Addis Ababa svært aktiv. Det var det en tragisk sultkatastrofe i landet som keiseren og hans regime forsøkte å undertrykke kunnskap om. Kanalisering av opposisjon, meningsutveksling omkring politiske valg for utviklingen av Etiopia var sterkt undertrykt under keiseren, samtidig som han oppmuntret til modernisering og utdanning. Ved å bygge universitetsstudier, men hindre studentenes ytringsfrihet, grov keiseren sin egen grav.

I løpet av 1974 overtok en gruppe utgått fra de militære styrkene makten i Etiopia, tilskyndet av studentdemonstrasjoner. Dette var ikke den forandringen i Etiopias styre de opposisjonelle hadde sett for seg. På et tidspunkt da ingen politiske partier ennå eksisterte, var deres krav om et demokratisk styresett utgått fra folket, urealistisk. Militærdiktaturet ble en dårlig leder i en demokratiseringsprosess og opposisjonen fortsatte, med enda langt forferdeligere konsekvenser for dem som opponerte enn under keiseren. I disse årene

¹ I forbindelse med kampene under andre verdenskrig ble Etiopia befridd for den italienske okkupasjonen i 1941 og keiser Haile Selassie vendte tilbake som statsoverhode.

1973/1974 ble oromofolkets Oromo Liberation Front dannet. Også blant andre folkegrupper var det frigjøringsbevegelser som opponerte mot det amharadominerte statsstyret. For å kunne se hva som står på spill når det gjelder den etniske opposisjonen i Etiopia, er det viktig å se på hvordan den nåværende geografiske enheten er blitt til.

Etiopia har sitt utgangspunkt i bystaten Aksum, fremdeles en by i Nord Etiopia. Innvandrere fra det sabeiske kulturområdet på den arabiske halvøy grunnla herskerdynastiet. Aksum la under seg store områder til Rødehavet og inn i dagens Sudan, og var en sterk enhet i de første 6–700 årene av vår tidsregning. Keisermakten fikk sitt økonomiske grunnlag fra herredømmet over handelsveiene fra det indre til kysten. Disse var en del av et gresk handelsnettverk fra Middelhavet via Rødehavet til India. Steinobelisker som rager mot himmelen, inskripsjoner og fundamenter av store byggverk, forteller at Aksum representerte en særpreget sivilisasjon. Denne staten var i hovedsak tigre- og i stigende utstrekning amharafolkets stat. Tittelen «keiser» har blitt brukt om øverste hersker. Det stammer fra tittelen «kongenes konge» (neguse negest), brukt i manuskript fra 1300-tallet som forteller at lokale konger underkastet seg en overhøyhet.

Etter utbredelsen av islam og islamske stater, som kjempet mot Aksum, mistet Aksum kontrollen over handelen med kysten og begynte sin ekspansjon sørover, en prosess som tok flere hundre år. Karakteristisk for ekspansjonen var at det ble etablert militærforlegninger i de nyerobrede områdene og mot grensene i sør. Immigranter fra nord giftet seg med den stedegne befolkningen og slik kom stadig nye folkegrupper inn under keiserens overherredømme. Det er vanskelig å si noe sikkert om i hvilken utstrekning de ble assimilert i den koptisk kristne amharakulturen. Keiseren kom til å bruke arabiske kjøpmenn i sin handel, med jordbruksprodukter, elfenben og gull. Viktigste vare var kanskje slaver, som var sterkt etterspurt i hele den islamske verden. Med dem fikk den islamske religionen større utbredelse.

I flere hundre år før den etiopiske staten hadde fått fast fotfeste rundt 1890 i området rundt dagens hovedstad Addis Ababa, hadde keisermakten gjennom arabiske kjøpmenn knyttet forbindelser til lokale herskere og konger i det som er dagens Sør-Etiopia. (Det er her på sin plass å si at Amans historie alltid benevner Addis Ababa som Finfinne, oromofolkets navn på stedet før

erobringen og også dagens navn på byen i den nåværende staten Oromia). Krigføring for å få samfunn til å underkaste seg den etiopiske sentralmakten produserte skarer av krigsfanger, som enten ble gjort til slaver ved hoffet eller rekruttert inn i de militære styrkene eller solgt som slaver i utlendighet. Riket ble utvidet med makt, etappevis over hundrer av år. Juridisk ble erobrede folk og deres eiendom underlagt keisermaktens absolutte kontroll. Keiserens utvalgte og betrodde hærførere ble guvernører i erobrede områder. Deres lønn var det de kunne vriste ut av befolkningens produksjon

Bortsett fra en hundreårig periode rundt 1600-tallet da Gondar ble bygd ut som hovedstad og før Addis Ababa på slutten av 1800-tallet ble fast hovedstad, var det vanlig at keiseren med hoff og hær reiste rundt i riket og satte opp enorme teltbyer der de for en tid slo seg ned. Slik kom område etter område i kontakt med kirke og sentralmakt, noe som bidro til å bygge opp forestillinger om en etiopisk identitet. Vandringsbølger av oromofolket nådde på 1500-tallet langt inn i de etiopiske kjerneområdene. Oromoene hadde stor tyngde i områdene utenfor sentralmaktens herredømme i sør. Om en omkring 1880 tenker seg en sirkel slått rundt Addis Ababa med en radius på ca 160 kilometer, så var områdene utenfor den sørlige delen ikke styrt av Etiopia.

Av helt avgjørende betydning for Etiopias og oromofolkets moderne historie, er de europeiske kolonierobringene i Afrika mot slutten av 1800-tallet. Keiser Menelik ikke bare avviste å bli underlagt en europeisk stat, men han grep selv inn i kappløpet om territorier i Afrika ved på 1880- og 90-tallet å erobre svære områder i sør, noe som representerte en dramatisk utvidelse av Etiopia. På bakgrunn av den kontakten keisermakten hadde hatt opp gjennom århundrene i sør, har enkelte akademikere i Etiopia brukt betegnelser som «gjenerobring» eller «gjenforening» om Meneliks erobringer, mens analysen i stigende utstrekning har fått betegnelsen «amharakolonialisme». Forenklet og brutalt dreide det seg om at folk i sør, de fleste av dem oromoer, ble leilendinger på sin egen folkegruppes jord. De måtte gi fra seg store deler av sine avlinger til personer fra nord satt til å styre på vegne av den etiopiske sentralmakten. De ble oftest travelt opptatt med å berike seg selv.

Etter at den etniske reisningen blant oromofolket begynte på slutten av 1960-tallet, har dette erobringsovergrepet blitt viktig i deres våpenarsenal og likeså hvordan andre ressurser har blitt fravristet områdene med voldsmakt

opp gjennom århundrer. Slavehold og slavehandel var en del av statsbyggingen i Etiopia til langt ut på 1900-tallet. Oromofolket var delt i mange adskilte politiske enheter. Noen av dem var småkongedømmer (Kafa, Walayta, Janjero, Jimma og dessuten flere ved elva Gibe og vest i Wallaga) med sterke identiteter knyttet til ferdigheter i jordbruk og håndverksproduksjon, som kunne være overlegen amharafolkets lenger nord. Kongedømmet Jimma var kjent for sin orden, velstand og produksjon av jordbruks- og vakre håndverksprodukter. Kongen var muslim og landet var et senter for slavehandel.

Oromofolkets grunnleggende samfunnsorganisasjon var svært forskjellig fra det nedarvede etiopiske hierarkiske og monarkiske systemet. I frigjøringspropagandaen blir dette ofte nevnt. Det vises med stolthet til en mer demokratisk styringsstruktur kalt *gada*, som også nevnes i Kamsares beretning. Lokalsamfunnet var oppdelt i aldersgrupper der menn i løpet av sitt liv gjennomgikk en rekke stadier, *gada*, hver på åtte år. Til hvert stadium var det knyttet oppgaver. Før man gikk av som gammel, var man i gadaen «eldste» som var aldersgruppen som styrte samfunnet. Der man hadde konger, var dette mest en æresposisjon.

Det var en alminnelig oppfatning at bøndene i de sørlige områdene var hardere utbyttet enn de i nord. Bøndernes harde liv for å fø på en verdslig og kirkelig overklasse ble ofte sammenlignet med slaveri og ble tidlig et tema for reformkrav hos de få som fikk moderne utdanning.

Haile Selassies fall og revolusjonen i Etiopia i 1974 er intimt knyttet opp til utbyggingen av universitetsstudier. Tusener av studenter med bo- og studiefellesskap i hjemlandet og et par tusen som studerte i USA og Europa, fikk skjerpede øyne og ører for de politiske, sosiale og økonomiske tilbakestående tilstandene i sitt eget land. Kritiske ytringer i form av demonstrasjoner og skrifter ble slått hardt ned på. Aktivister ble regelmessig utvist fra universitetet. Masser av studenter ble fengslet og opplevde tortur, noe som utløste solidaritetsaksjoner i form av boikott av undervisningen, som igjen ofte førte til stenging av universitetet.

Sentralt i studentenes agitasjon i en tiårsperiode, ved siden av ytrings- og organisasjonsfrihet, var slagordet «Land to the Tiller», som var et krav om at noe skjedde med jordeiendomsforholdene, som var Etiopias mest brennende problem. Jordherrene i sør, regimets støttespillere, fikk så mye som mellom en

fjerdedel og en halvpart av bøndenes avlinger. Når jordherrer, med støtte fra svensk eller amerikansk utviklingshjelp, begynte med moderne drift, førte det ofte til utdrivelse av leilendinger fra bruk disse etter tradisjonell rettsoppfatning ikke kunne drives bort fra. Militærdiktaturet som effektivt keiserdømmets fall forsøkte å legitimere sitt styre med å komme opposisjonen i møte med to store gjennomgripende jordreformer i 1975 ved siden av en strøm av revolusjonær lovgivning De representerte nasjonalisering av jord på landet og i byene, med en radikal omfordeling av jord som tok knekken på den etiopiske elitens eiendommer og maktposisjoner.

Et militærdiktatur kunne imidlertid ikke tilfredsstillte kravet om et styre utgått fra folket, et sivilt styre. Studentopposisjonen fortsatte. I gjæringsprosessene omkring keiserdømmets fall fødtes frigjøringsbevegelser av mange slag, deriblant OLF, og også spirene til politiske partier. Det fantes ikke verken klima eller kultur for å forhandle med opposisjonelle grupperinger, bringe dem inn i noe som kunne ligne på en fredelig dialog. Militærregimets svar på opposisjon var som keiserdømmets, å definere alt som vilje til å styrte regjeringen og derfor var det bare ett språk som gjaldt: Bruk av voldsmakten til hær, politi og våpen, framfor alt det siste. Noen opposisjonsgrupper, deriblant frigjøringsbevegelsen til oromofolket, svarte med væpnet kamp.

Omkring 1977 proklamerte militærregimet at all motstand ville bli nådeløst slått ned på. Det fulgte en periode, 1977 til 1978, der særlig studenter og ungdom, til og med tenåringer, ble fengslet og torturert og mange tusener ble skutt og drept i en terror som savner sidestykke i Afrika når det gjelder et statsstyres angrep på egen befolkning. Det ble forbudt å holde sorg- og begravelsseremonier over de døde og foreldre ble til og med tvunget til å betale geværkulene deres barn ble skutt med. Det er dette inferno vi får et innblikk i med Amins beretning. Hvor mange som ble drept i «The Red Terror» er usikkert. Laveste antakelse handler om mange tusen drepte og enda flere fengslet. Det har imidlertid blitt vanlig å benevne dette som et folkemord med et estimat på omkring 50 000 døde.² Uhyrligheten har fått sitt eget

² I forbindelse med kampene under andre verdenskrig ble Etiopia befrikk for den italienske okkupasjonen i 1941 og keiser Haile Selassie vendte tilbake som statsoverhode.

² Balsvik 2007: 76 behandler spørsmålet om antallet ofre i «the Red Terror».

dokumentasjonssenter i Addis Ababa og minnesmerker både her og andre steder i landet.

Et spørsmål ulmet i særlig grad under overflaten i Etiopia, forholdet mellom styrende og undertrykte etniske grupper. Det kunne ikke skrives om i den kontrollerte pressen, men ble tatt opp i artikler på amharisk og engelsk, «The Question of Nationalities», publisert i den illegale studentavisen *Struggle* i november 1969. De handlet om den etiopiske identiteten og den etiopiske kulturen. I klartekst ble det uttrykt at disse ensidig var knyttet til herskerfolkets, amharaenes, kultur og at andre folkeslag ble undertrykt. Det eneste tillatte språket var amharisk, i undervisning, i radio og alle former for publikasjoner. Dette framstøtet fra studentaktivister representerte et opprør mot den enhetsstaten som Haile Selassies regime søkte å bygge opp, der alle folkegrupper skulle integreres og assimileres i en etiopisk identitet, der amharisk som en selvfølge var nasjonalspråket. For eksempel var bruken av oversettelsen av Bibelen til oromiffa, den største folkegruppens språk, forbudt. Artiklene om den etiopiske virkelighets etniske mangfold fikk tunge og dramatiske etterdønninger og bidro til sikkerhetspolitiets drap på studentunionens leder.

Etter Haile Selassies fall var militærdiktaturet på samme måte som i spørsmålet om jordreformer i noen grad imøtekommende overfor opposisjonen mot den amharadominerte enhetsstaten. Da styret satte i gang sin enorme utviklingskampanje der rundt 50 000 ungdommer fra universitetet og de øverste klassene i videregående skoler skulle «bringe revolusjonen ut til folket», var en av de mange oppgavene studentene ble pålagt å lære folk å lese. Lesekampanjer hadde det vært siden 1960-tallet, men da bare via det amhariske språket. Det var helt nytt at flere språk nå ble tatt i bruk, også oromiffa. En liten innrømmelse var det i retning av å erkjenne at Etiopia var en multietnisk stat. Den hadde imidlertid fremdeles en jernhård sentralmakt.

Militærstyret skapte midt på 1980-tallet et sosialistisk parti og president Mengistu Haile Mariam kledde seg i sivil. Styret hadde arvet krigen med Eritrea, den nordligste provinsen som hadde vært italiensk koloni i 60 år og kjempet for uavhengighet. Siden de militære overtok i 1974 hadde også frigjøringsfronten til Tigray provinsen i nord kjempet geriljakrig mot regjeringsstyrkene. Disse to frontene var det som i mai 1991 marsjerte inn i Addis Ababa sammen med kjempende også fra andre folkegrupper, blant dem også fra

oromofolket. Lederen for frigjøringshæren fra Tigray var en tidligere medisinestudent som forlot universitetet i Addis Ababa i 1974. Han ble statslederen Meles Zenawi som kom til å være statsminister og Etiopias sterke leder til sin død i 2012.

I arbeidet med den nye konstitusjonen i første halvdel av 1990-tallet var det klart at det nye partiet EPRDF³, proklamert som et parti der alle de store folkegruppene var representert, ville transformere Etiopia til en føderalstat og omskape provinsene til regioner som fikk navn av stater definert på etnisk grunnlag, noe som tidligere ellers ikke finnes i Afrika. (En føderalstat som Nigeria er for eksempel definert geografisk.) Blant statene i Etiopia var Tigray, Amhara og Oromia, den siste definitivt den største både i areal og folketall. Den nye statsledelsen oppfattet det etniske spørsmålet som helt sentralt for Etiopias overlevelse som stat. Det betydde en sterk desentralisering av makten der de etniske gruppene fikk egne stater med utstrakt selvstyre innenfor en føderal ramme av sentrale politiske institusjoner i Addis Ababa.

Det manglet ikke på kritikk av denne nye konstitusjonen. Kort fortalt handlet den om følgende: Mange så denne løsningen som oppskrift på en oppsplitting og sprenging av Etiopia. Det var en alminnelig oppfatning at det nå var tigreanerne, folk fra Tigray, som hadde overtatt amharaenes makt og styre i landet. Makten til partiet EPRDF var ikke det det gav seg ut for å være, et multietnisk parti, men et parti for en tigreansk maktelite. Til tross for at språk og kultur til ulike etniske grupper ble synlige og fikk operere fritt og folk i langt større grad enn tidligere ble styrt av sine egne, var oppfatningen at sentralmakten fremdeles holdt et jerngrep over utviklingen. I et historisk perspektiv beveget den seg i demokratisk retning, med et frislepp av media og tillatelse til dannelse av partier i en utstrekning Etiopia aldri hadde sett tidligere. Samtidig var det grenser for frihet, men det var svært uklart og uforutsigbart hvor de gikk. Fengsling av journalister og akademikere som mente de hadde noe å bidra med i offentligheten var langt fra uvanlig, likeså av mange typer opposisjonelle. I 1993 ble 42 ansatte i høye akademiske stillinger på universitetet avsatt og måtte gå på dagen. Naturligvis var dette en skrekk og advarsel handling av dimensjoner. Studentenes demonstrasjoner var like

³ Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front

avskydd som tidligere. Argumentet for å slå hardt ned på opposisjon var at den underminerte rikets sikkerhet. En demokratisk kultur med fredelig dialog og tilgjengelige kanaler for framføring av opposisjonelle uttrykk var ennå lite utviklet.

Fortellingen til Aman Kedir Kamsare er et nærgående eksempel på hvordan samme person blir stemplet som terrorist av myndighetene i føderalstaten Etiopia og berømmes som frigjøringshelt av aktivister blant oromofolket. I organisasjonen Oromo Liberation Front var han en av lederne som ofret seg selv for sitt folks verdighet og utvikling. For nærmere å belyse dilemmaet terrorist/frihetsforkjemper er det nødvendig å se på hvorfor Oromo Liberation Front ble etablert tidlig på 1970-tallet og ble en organisasjon med kontorer i Asmara, Khartum, Washington og Berlin. De opponerte mot amharafolkets koloniale erobringer og denne folkegruppens hegemoni i Etiopia, og den undertrykkelsen oromoene hadde blitt utsatt for, økonomisk, kulturelt og sosialt. Målsettingen var frigjøring fra Etiopia og nasjonal selvstendighet. Fraksjoner av aktivister ønsket ikke å gå så langt som å opprette en egen stat. I løpet av 1970-tallet fikk organisasjonen også sin egen væpnede avdeling som vokste fra noen få hundre på 1970-tallet til mange tusen på 1980-tallet.

Soldatene var dårlig utrustet og utsatt for massedrap og arrestasjoner under militærregimet.

Da Tigrays og Eritreas frigjøringsbevegelser i 1991 inntok Addis Ababa og sendte president Mengistu Haile Mariam på flukt, dannet de sammen med Oromo People's Democratic Organization (OPDO) partiet EPRDF. OLF var opprinnelig med i koalisjonen av bevegelser som tok makten i Etiopia, men kunne ikke forlate målsettingen om selvstendighet, noe som ikke ble akseptert av de andre bevegelsene. OLF næret uvilje mot OPDO som de så på som de nye makthavernes opportunistiske handlinger. Den strategiske beliggenheten til det som ble staten Oromia gjorde at en frigjøring av den ville bety en drastisk deling og underminering av det etiopiske territoriet.

Imidlertid, OLF har endret syn på sin strategi. I årene før og etter 2010 samlet ulike fraksjoner av OLF seg om å avstå fra det tidligere målet, å løsrive seg fra den etiopiske føderasjonen. Organisasjonen forpliktet seg i «Oromo Liberation Front Political Program» vedtatt i Minneapolis, Minnesota,

1. januar 2012, å arbeide som et politisk parti for en høyst nødvendig demokratisering av Etiopia og for menneskerettigheter til alle minoritetsgruppene i Etiopia.⁴

Det var gjennomgående under alle de tre regimene som er nevnt her, en uhyggelig tilstedeværelse av vold og manglende respekt for menneskeverd i politiets og de militæres håndtering av dem de oppfattet som angripere av rikets sikkerhet. En etiopisk menneskerettsorganisasjon forsøkte fra 1992 i mange år forgjeves å oppnå legal status i landet. Den arbeidet under vanskelige vilkår, men før regimeskiftet i 1991 ville den ikke kunnet eksistere i det hele tatt. Aman Kedir Kamsares fortelling om sitt liv er en rystende skildring av en skammelig mangel på respekt for menneskeverd og menneskerettigheter. Derfor må stemmen hans bli hørt.

LITTERATUR

Her nevnes litteratur som gir kunnskap om de forhold som er beskrevet i artikkelen:

Bahru Zewde, *A History of Modern Ethiopia 1855-1991*, James Currey , London, Addis Ababa University Press 2001.

Balsvik, Randi Rønning, *Haile Sellassie's Students: the Intellectual and Social Background to Revolution*, East Lansing, Michigan State University Press 1985, Addis Ababa University Press 2005.

Baxter, P.T.W. et al. (ed), *Being and Becoming OROMO*, Nordiska Afrikainstitutet, Uppsala 1996.

Clapham, Christopher, *Transformation and continuity in REVOLUTIONARY ETHIOPIA*, Cambridge University Press 1988.

Gedion Wolde Amanuel, *The Day of the Martyrs' – a compilation of texts*, Red Terror Martyrs' Memorial Museum, Addis Ababa, August 2010.

Sergew Hable Sellassie, *Ancient and Medieval Ethiopian History to 1270*, United Printers, Addis Ababa 1972.

Tadesse Tamrat, *Church and State in Ethiopia 1270-1527*, Clarendon Press, Oxford 1972.

⁴ <http://Oromo Liberation Front>, utskrift 30.12.2013.

Tause stemmer: kamp mellom liv og død

Av: Aman Kedir Kamsare, Norge, Tromsø 2013

Anerkjennelse

Det var ikke enkelt å skrive denne tid- og energikrevende livshistorie. Det var ikke mulig å fullføre det uten en kompetent veileder og språkvasker. Jeg hjertelig takker Irene Marstrøm som tok både oppgaver på seg og gjennomførte ordentlig. I tillegg trengte jeg kommentarer fra en profesjonell historiker i forbindelse med Etiopia. Jeg takker professor Randi Rønning Balsvik som leste manuset grundig og kommenterte detaljert.

Hele folket er taust.

Min lille stemme bryter tausheten.

Jeg forteller ikke bare min egen historie.

Jeg forteller oromo-folkets historie.

Jeg forteller de undertrykte menneskenes historie.

Målet med å fortelle min historie er ikke bare å fortelle min historie. Millioner av mennesker i mitt hjemland Etiopia, millioner av mennesker i hele verden, befinner seg i samme situasjon. Min historie kan være toppen av isfjellet, eller en teskje vann fra havet.

Dette er en skjult historie. Regimer er ikke interessert å høre dette. Mange er ikke interessert i å høre. Det er tause stemmer.

Men realiteten er denne

Jeg velger å bruke min historie til å fortelle historien fra de tause stemmene. Historiene som aldri er hørt. Jeg tenker at denne urettferdigheten er uakseptabel. Urett må bekjempes. Den dårlige verden må forandre seg.

Den urett som skjer bak tykke murer må få en stemme. Overgrepene ingen vet om må bli fortalt. Noen ganger kan stemmen slippe ut gjennom et lite og hemmelig hull i en tykk mur.

Etter nesten seks måneder ble jeg fraktet til militærregimets verste sentralfengsel. Der holdt de meg fanget i en garasje. Alene. Under jorda. I rommet oppbevarte de gamle militæruniformer fra DDR. Også her ble jeg spist av insekter. En type hønse-lus som brant når de kom nær huden. Og stedet var fullt av rotter. Disse hoppet på meg fra alle kanter. Bet. Spiste opp alt håret jeg hadde på hodet. Jeg fikk ikke tilgang til toalett av redsel for at jeg skulle bli sett. De holdt meg fortsatt helt skjult. Jeg benyttet rottehullene som avtrede. Jeg ble syk. Tilstandene ødela blærefunksjonen og jeg klarte ikke holde på vannet. Rundt midnattstid truet de meg med pistol. Truet med å drepe meg. Alt var mørkt. Det var ingen dører. Ingen vinduer. De ga meg av og til mat gjennom en luke. Da så jeg litt lys.

Men det var en åpning til. Et lite hull som vokterne ikke visste om. Gjennom dette kunne jeg se hva som foregikk utenfor. Jeg fulgte med. Utenfor så jeg mange representanter fra ledelsen i det gamle militærregimet. Nå som fanger.

De gjemte meg i garasjen i ca. et år. Mestringsevnene fra tidligere fengsling hjalp meg å holde ut. Jeg visste at de kunne gjøre alt med meg. Jeg måtte bare vente. Jeg hadde ikke mistet håpet.

Hullet i veggen var min potensielle kontakt med omverdenen. Lenge gikk forbindelsen bare én vei. Jeg kunne se ut. Ingen fra verden utenfor fengselet kunne se meg. Jeg var en skjult fange; en «ikke-eksisterende» fange. Men hullet i veggen var min mulighet. Konstant var jeg på utkikk etter muligheten til å få formidlet «Jeg er her. Jeg er i live».

En dag fikk jeg se en hvit journalist gjennom hullet i veggen. Hun var blitt fortalt at de ikke hadde skjulte fanger i fengselet. Dette var spesielt. Amnesty var på den tiden nektet tillatelse til å besøke fengselet. Jeg fikk lyst til å rope: «Jeg er gjemt her». Samtidig så jeg for meg hvordan vokterne da ville ha rettet pistolen mot hodet mitt, skutt meg. Jeg våget ikke. Jeg forble taus.

En annen dag jeg kikket gjennom hullet i veggen fikk jeg se en fange fra USA. Han gjorde gymnastikkøvelser. Hver morgen gjorde han det samme.

Åpenbart var han fengslet under friere forhold enn meg; kunne bevege seg friere, mottok besøk og hadde kontakt med verdenen utenfor. En morgen hvisket jeg til ham gjennom hullet: «Hei». Han svarte med å spørre hvem jeg var. Slik fikk jeg formidlet navnet mitt, at jeg var OLF-medlem, og min situasjon som hemmelig fange. Jeg fikk skrevet ned mine personalia på en liten papirlapp. Denne trillet jeg sammen som en kule og knipset ut til ham gjennom hullet. «Kan du gjøre meg en tjeneste? Kan du sende mitt navn og hvor jeg er til OLF-Kontoret?». Endelig fikk de vite hvor jeg var. Nå var jeg ikke lenger totalt forsvunnet.

Etter ca. en måned ble min venn løslatt etter press fra USA. Han fortalte da at han hadde hatt kontakt med meg i fengselet. Min venn sendte papirlappen fra meg til en sentral OLF leder. Kort tid etter dette forsvant denne lederen. Året var 1992. Den dag i dag vet vi ikke hva som skjedde med ham. Kanskje ble han drept. Kanskje ble han holdt i skjult fangenskap. Kanskje døde han i fengsel av sykdom. Heldigvis fikk han videreformidlet informasjonen om meg før han ble tatt.

Svær mange forsvant sporløst på den tiden. Jeg kunne ha vært en av dem. Men et hull i en vegg og en amerikansk fange var med på å berge meg.

Oppveksten

Jeg ble født i ca. 1958, etter europeisk kalender, i Oromia Arsi, Arba-Guguu Ciniiana, Waragu i Etiopia. Oromia er et landområde sentralt i nasjonen, Arsi er navnet på fylket/regionen og også navnet på en av folkegruppene i Oromia, Arba-Guguu betyr landet til elva og fjellet, Ciniiana er navnet på en smal vei og betyr bytte, Waragu er navnet på landsbyen. Jeg kommer fra Oromo-folket, den største, men samtidig undertrykte gruppa. Foreldrene mine var analfabet, derfor finnes det ikke skriftlige dokumenter som stadfester min fødselsdato. Jeg vet derfor ikke nøyaktig når på året jeg ble født. Men min mor fortalte meg at jeg ble født i en periode kjent som *Bara Shanquxee*, en periode herjet av tørke og hungersnød. Flere hundretusen mennesker i Arba-Guauu strøk med av sult og sykdom. Spedbarn var spesielt sårbare. I følge min mor ble jeg født mot slutten av denne perioden. Livet mitt begynte altså med livskreftenes seier – slik jeg også skulle oppleve gjentatte ganger senere. Helt fra begynnelsen beveget livet mitt seg i spenningsfeltet mellom liv og død.

Da jeg kom til Norge fastsatte vi en fødselsdato hos Bodø politi. Jeg ønsket å sette datoen da jeg kom til Norge 09.03. Etter praksis i Norge måtte jeg sette en dato i januar, men jeg beholdt 9-tallet. Vi satte derfor fødselsdatoen til 09.01.58.

Min far hadde fire koner, men kun min mor hadde barn. De andre konene bodde på høylandet, i mellomlandet og i ørkenen. I perioder bodde de sammen.

Jeg vokste opp sammen med far, mor og en eldre bror. Vi bodde på et lite gårdsbruk med dyr og bikuber. Faren min jaktet og drev skogbruk. Jeg tilbrakte mye tid ute i naturen med å gjete dyr. Faren min lærte meg også å jakte. I tråd med dyrenes behov og årstidene flyttet vi fra sted til sted gjennom året. Når dyrene hadde behov for gress, flyttet vi der det var å finne. Hadde de behov for rennende vann, dro vi til elva. Mor fikk barn sent og hadde lenge lengtet etter dette. Hun elsket meg. Gjorde alltid det beste hun kunne for meg. Hun var snill mot meg. Laget god mat med melk og honning. Vi hadde det bra etter forholdene i Etiopia.

Mor og hennes religion

Min mor het Worqee Badhaadha Hordofa. Navnene betyr henholdsvis «Gull» «Rikdom» «Å følge». Hun ble født i Hadaamaa, i sentrum for Oromo-området i Etiopia. Under Amhariseringsprosessen ble navnet endret til det amhariske ordet Nazareth. Amhariseringen av min mors fødested representerer det som skjedde med alle oromo-stedsnavn. De ble alle endret til amhariske navn. Hadaamaa er en av de største byene i omoroområdet. Min mor ble født i bydelen Oolan Citii. Byen ligger i sentrum av Rift Valley, den vulkanske dalen som deler Afrikas Horn i to.

Min mors familie var en tradisjonell oromo-familie i et opprinnelig oromo-samfunn. De levde som nomader. Vandret med dyrene for å finne gress og vann. De hadde kuer, okser, geiter, sauer og hester.

Mor trodde på oromos naturreligion. Dette er en monoteistisk religion. Den eneste Gud er Waaqa Tokkicha Gurraacha Garaa Garbaa, skaper av jorda og alt. Navnene betyr henholdsvis Gud, En Svart Mage, Sjø. Menneskene ser opp på himmelen, på Guds mage. Når himmelen blir svart renner Guds vann ut av Guds mage, som regn. Denne himmelen er den eneste Gud. En annen

metafor for Gud beskriver ham som en gammel mann med hvitt hår, som menneskene ser i skyene.

Gud er bare Gud. Han ble aldri menneske. Han skapte de to første menneskene Ateetee (kvinnen) og Borantichaa (mannen). I begynnelsen, da Ateetee og Borantichaa fulgte dyrene sine, gikk de inn i en hule i fjellet. Der hilste de hverandre og ble venner. De giftet seg med hverandre og begynte å få barn. Slik ble de til oromo-folket, deres barn. Ateetee og Borantichaa er bindeleddet mellom Gud og menneskene. Menneskene kan ikke henvende seg direkte til Gud. Kvinnene henvender seg via Ateetee, mennene via Borantichaa.

Min mor tilba Ateetee. Hvert år utførte hun ritualer for Ateetee. Hele familien satt i en ring rundt bålet. Mor knuste byggkorn til mel. Hun laget grøt av melet. Rundt halsen bar hun denne dagen et stort smykke som symboliserte Ateetee. Dette dyppet hun gjentatte ganger i grøten mens hun snakket med Ateetee. En syngende monolog med Ateetee: «EIII, eIIII, eIII, eIII, eIII». Ordene var et uttrykk for å bli glad. Mens hun utførte ritualet skjedde velsignelsen. Etterpå spiste hele familien grøten på blader, med mye smør.

Ritualet er en psykologisk medisin for barna, min mor, for hele familien. Det er en helbredelsesseremoni. Et alternativ til medisin. Var noen syke, ville de bli friskere hvis Ateetee likte ritualen. Var de ved god helse, skulle helsen opprettholdes. Ritualen var også en freds- og forsoningsseremoni. Var Ateetee positiv til mors seremoni og sorg, ville hun bidra til fred, helse, grøde, dyrene. Ateetee hadde ansvar for kvinnenes fertilitets. Var Ateetee sint ble kvinnens kropp tørr og hun kunne ikke få barn. Slik bestemte hun over om slekt skulle føres videre. Slik var Ateetee avgjørende knyttet til kvinnenes status i samfunnet.

Undertrykking basert på stamme- og religionstilhørighet

I Oromo hadde en fra gammelt av trodd på en variant av en egen afrikansk naturreligion, an african indigenous religion. Kristendom og Islam kom som mer moderne fenomen til landet. Den herskende stammen var Amhara og var kristne. Perioden jeg vokste opp var preget av brutal kristning og amharifisering av befolkningen i Etiopia. Hele vårt område var okkupert. Folk ble truet til å bli kristen, til å snakke amharisk og følge deres skikker. Vi ble forbudt å snakke oromo og utøve vår kultur og religion. De forandret stedsnavn og tvang

mange til å endre egennavn. Amharafolket tok alle ressursene. Oromo-folket satt igjen med marginale ressurser. Personer fra den herskende gruppa kunne når som helst forlange og få servering eller overta våre dyr. Vi måtte gi dem penger og arbeide for dem. Dersom vi nektet kunne de kaste oss i fengsel. Mange ble drept. Myndighetene ga ingen beskyttelse til Oromo-folk. Amhara hadde all makt, politi, fengsler. Ingen hjalp oss. Mange flyktet fra landet. Familien min klarte seg likevel relativt greit. Foreldrene mine var dyktige og vi hadde som regel tilstrekkelig for å livnære oss.

Mange ble formelt muslimer for å beskytte seg mot tvangskristningen. I virkeligheten fortsatte de å tro på naturreligionen. Dette var tilfelle for foreldrene mine. De trodde opprinnelig på naturreligionen, en monoteistisk religion med bare én Gud. De nektet å bli kristne, men lot som om de ble muslimer for å beskytte seg. I naturreligionen var mennenes Gud Skaperen Waaqaa, også kaldt Jari. Kvinnenes Gud het Atete. Min mor trodde på henne og vendte seg til henne når hun var i nød. Atete satt på skuldrene og brystet til kvinnene. Kvinnene ofret til henne når de ønsket seg barn. Waaqaa satt på tilsvarende sted på mennene. Som barn trodde også jeg på naturreligionen. Senere, da kommunistene overtok makta og kommunistisk litteratur ble lett tilgjengelig, ble jeg ateist.

Jeg var mye redd som barn

Jeg var veldig redd som barn. I ettertid ser jeg at det hang sammen med mange forhold; undertrykking fra amharafolket, det at mange døde og ble drept, at far slo meg, min bror og mor, og at barn som passet meg da jeg var liten, skremte meg. Undertrykkinga fra amharafolket preget hverdagen. Når jeg var ute for å gjete sauer og kyr, ropte de skjellsord etter meg og truet med å slå meg. Ofte kalte de meg «galla», som på amharisk betyr slave, dyr, en som er usivilisert. Jeg prøvde å beskytte meg, men jeg var et barn. Ingen hjalp oss. Jeg ble redd. Stadig hørte jeg om mennesker som ble drept. Jeg ble redd for å dø selv. Jeg hadde ingen garanti.

I tillegg slo min far både meg, min bror og min mor. Jeg var veldig glad i min mor. Jeg var ikke glad i min far. Hvis jeg ikke klarte å passe godt nok på dyrene, slik at de gikk ut på åkrene og spiste korn, slo han meg. Da jeg ble

tenåring, stoppet jeg far en gang han forsøkte å slå min mor. Jeg var sterkere enn ham. Han slo aldri mor eller meg etter det. Jeg klarte å forsvare oss.

Da jeg var liten, ca. ett, to år, ble jeg passet av noen eldre barn. I ettertid har jeg blitt fortalt at de pleide å skremme meg. De kom med små dyr og insekter og sa de ville spise meg og drepe meg. Jeg trodde dem selvfølgelig. Jeg var så liten og ble veldig redd.

En gang jeg var ute og passet geiter i skogen ble jeg veldig redd. Etter det ble jeg syk og våknet mange ganger av mareritt. Selv husker jeg ikke det som skjedde. Har bare blitt det fortalt i ettertid. Jeg var ca. fem år. Det har blitt meg fortalt at jeg sov ute i skogen. Så kom en av fars koner løpende. Hun ropte noe om død. Jeg våknet brått og var livredd og begynte å gråte. Etter det våknet jeg mange ganger av mareritt. Jeg var veldig redd for å dø og gråt mye. Fra den tiden var jeg syk; hele tiden redd for å dø. I tenårene ble jeg innlagt på psykiatrisk sykehus for psykonevrose. En kubansk lege behandlet meg med elektroshokk, injeksjoner og medisiner. Mor kom ikke og besøkte meg, men ba til Atete om at jeg skulle bli frisk. Jeg ble mye bedre.

Så jeg var redd som liten, men jeg følte meg trygg hos mor. Redselen for å dø vedvarte frem til jeg kom til Norge. Og med god grunn. Risikoen for å bli drept eller dø av sykdom var stor. Nå er jeg ikke lenger redd for å dø.

Gada-systemet

Undertrykkelsen av Oromo-folket tok form av amhariseringspolitikk. De ødela kulturen vår, tok landområder, endret stedsnavn og tvang personer til å ta amhariske egennavn. Hovedstaden het opprinnelig Finfine på oromo, som betyr «fontene». De endret det til Addis Abeba. Mange ble redde og skamfulle og prøvde å skjule sin stammetilhørighet (identitet) og skiftet navn, religion og historie.

Mange fra Oromo-folket bevarte imidlertid sin stolthet og identitet. De laget sitt eget afrikansk demokratisk oromosystem, kalt Gada-systemet, på siden av de formelle maktstrukturer i landet. Selvfølgelig var det ikke anerkjent av regjeringen og det måtte virke i hemmelighet. Dette systemet ble bygd opp for å styrke Oromo-folkets interesser, bidra til beskyttelse mot overgrep fra myndighetene og løse konflikter innad i Oromo-folket. Det er valg hvert 8. år. Fem ulike partier stilte til valg.

Min far og mor hadde veldig sterk Oromo-identitet og støttet Gada-systemet. Dette styrket også meg i møte med undertrykkelsen.

Min familie er død

Mor døde mens jeg satt i fengsel. Jeg blir trist når jeg tenker på henne og at jeg ikke kunne være hos henne og hjelpe henne. Hun var helt alene. Faren og broren min var allerede døde. Mor måtte klare seg selv. Hun fikk noe hjelp av naboer, men hun hadde nok dårlig med mat, klær og medisiner. Jeg vet ikke sikkert, men jeg mistenker at hun hadde tuberkulose. Hvis jeg hadde kunnet være hos henne i den tiden, ville jeg sørget for at hun fikk den mat og de klær og medisiner hun trengte. Kanskje hadde hun da fortsatt vært i livet i dag. I alle fall ville hun kunne levd mye lenger.

Jeg er også lei meg for at jeg ikke fikk vært i begravelsen til mor. Heller ikke til min far og bror. Også de døde av sykdom mens jeg var i fengsel. Jeg vet ikke hva de døde av, men mistenker at min bror døde av tumor i hodet. Han ble først blind i løpet av to år. Så døde han. Dersom det en gang blir trygt for meg å reise til Etiopia, vil jeg sette opp en minnestein der de døde. Både over min mor, far og bror. Jeg har mange ganger sett det for meg i indre bilder. På den måten har jeg på et vis allerede laget et minnested for dem som jeg kan besøke i tankene.

Elementary school

Da jeg var ca. 8 år begynte jeg på barneskolen. Det var ingen offentlig skole nær vårt hjem. Å sende meg til en offentlig skole ville vært dyrt for mine foreldre. De ville da måttet betale skolepenger og dekke utgifter til mat og et sted å bo. I vårt nærområde lå en katolsk skole. Katolikkenes skoler var også åpne for oromo-barn. Og de var gratis. Skolen jeg gikk på var først italiensk katolsk, så fransk katolsk. Jeg merket raskt at jeg lærte fort og likte å lære. Særlig språk. Men amhariseringen preget også de katolske skolene. Hvis vi snakket oromo på skolen, slo lærerne oss. Snakket vi amharisk, fikk vi belønning. Jeg kunne ikke amharisk før jeg begynte på skolen. Det var derfor veldig tøft. Det var mange konflikter og mye slåssing på skolen. Konfliktene var både mellom ulike etniske grupper og ulike religioner. Jeg kommer fra Oromo-folket. Foreldrene mine trodde opprinnelig på naturreligionen. På skolen hadde de

mange katolsk-kristne ritualer. Faren min ba meg fokusere på undervisningen og se bort fra religionen. Og jeg forsøkte det. Jeg forsøkte også å fokusere bort fra konfliktene og konsentrere meg om læringen. Store deler av tiden gikk dette bra, men hvis noen sa nedsettende ting om meg, forsvarte jeg meg.

Secondary school

I 14/15-årsalderen begynte jeg på ungdomsskolen. På Secondary school fikk jeg virkelig erfare min akademiske kapasitet. Jeg lærte tre års pensum på ett år og var skolens beste elev. I løpet av den tiden mottok jeg utmerkelse signert av keiseren to ganger for mine faglige prestasjoner.

Skolehverdagen var mindre preget av konflikt enn på barneskolen. Likevel ble jeg utsatt for tydelige negative holdninger fra den dominerende folkegruppen Amhara. Behandlingen av min folkegruppe, Oromo, kan nok sammenlignes med behandlingen av samene i Norge for noen år siden. Jeg ble veldig politisk aktiv i overgangen mellom ungdomsskolen og videregående skole. Selv om det var forbudt, begynte jeg å bruke språket mitt oromo. Jeg skrev, diktet, snakket. I begynnelsen var jeg alene, men etter hvert fikk jeg med meg flere. På den tiden startet det et politisk opprør over hele landet fra alle de undertrykte folkegruppene og klassene; mot føydalsystemet, regjeringen og amharafolkets herskende klasse; for selvstendighet, språk, kultur, land. Revolusjonen i 1974 var et høydepunkt; eller 1966 etter den etiopiske kalenderen. Revolusjonen førte til at kongen Haile Selassie ble styrtet. Mange ble drept. Militærjuntaen overtok med støtte fra Sovjetunionen og Cuba. Etiopia ble erklært som en sosialistisk republikk. Republikken utviklet seg etter hvert til et diktatur under ledelse av Mengistu Haile Mariam. Nå er han i Zimbabwe, under president Robert Mughabes beskyttelse.

Det vi ønsket skulle bli en frigjøring, ble altså ny undertrykkelse. Motstandsviljen var stor og kom fra tre grupperinger; Oromofolkets studentbevegelse, den tradisjonelle bevegelse som trodde på Gada-systemet og naturreligionen, samt bondebevegelsen fra oromoland. Sammen startet de en ny frigjøringsbevegelse og frigjøringsorganisasjonen OLF (Oromo Liberation Front).

OLF kjemper for å styrke politiske, sosiale og økonomiske rettigheter for oromofolket. Videre kjemper de for å danne en uavhengig stat for oromofolket

i de landområdene der de hadde levd over generasjoner. Området som tradisjonelt hadde tilhørt oromofolket før den etiopiske kongen, Menelik, okkuperte det med militær makt.

Ved etableringen av OLF var det en intern diskusjon om hvilke midler de skulle benytte for å nå sine mål. De utelukket aldri fredelige løsninger, dialog. For å oppnå sine målsetninger var OLF åpen for en bredspektret strategi. Hvis det var mulig ville de prøve fredelige løsninger; forhandle. Ble dette umulig åpnet de for bruk av våpen. Mange hevdet at OLF var prinsipielt for løsrivelse, med en fast målsetning om å splitte Etiopia og skille Oromofolket fra andre folk. Men OLF var åpne for at oromo-områdene kunne fortsette å være en del av Etiopia, hvis demokratiet hadde fungert. Men allerede før OLF ble dannet, ante vi at fredelige strategier ikke ville være tilstrekkelig. Den etiopiske regjering forsto bare våpenes språk.

OLF sin sentrale strategi ble derfor geriljavirksomhet. De ville bekjempe okkupasjonsstyret med våpen.

Jeg planla i utgangspunktet ikke å bli politisk aktive eller medlem av OLF. Men situasjonen tvang meg til å gjøre noe. Den alternative livsvei ville vært å fortsette mine studier. Men undertrykkinga jeg opplevde og så andre bli utsatt for, førte meg inn i kampen. Prosessen skjedde gradvis. Først ble jeg sympatisør av OLF. I 1974 sluttet jeg skolen av politiske årsaker, ble medlem av OLF og startet politisk opposisjonsvirksomhet.

Politisk motstandskamp

Det startet med at jeg, i all hemmelighet, leste mange løpesedler og hefter fra ulike motstandsbevegelse. Best likte jeg OLF sitt talerørshäfte «Morgenstjerne» eller «Bakkalchaa» på oromo. Heftet var ulovlig. I hemmelighet begynte jeg å spre heftet og danne en undergrunnsbevegelse. Bevegelsen spredte seg over hele landet. Parallelt ble militærregimet mer brutalt mot Oromo-folket. Mange ble fengslet og drept. Vi bestemte oss for å danne en hemmelig militær geriljagruppe i hovedstaden og de store byene.

For å beskytte meg og skjule hva jeg kjempet for, ble jeg sekretær for en ungdomsgruppe som støttet militærregimet offisielt. Jeg bodde alene i en leilighet. Stillingen i ungdomsgruppa hadde jeg tatt på meg som en dekkstatus for å fremstå som støtter av regimet og ikke få søkelyset på meg. I virkeligheten

var det kampen til det hemmelige OLF-nettverket jeg trodde på. Jeg tok bevisst på meg en dobbeltrolle for å skjule min virkelige virksomhet.

I 1980 oppdaget sikkerhetspolitiet nettverket vårt. De hadde etterforsket det en tid. Sikkerhetspolitiet arresterte mange fra hele landet. En venn fra vår gruppe ble arrestert. Jeg fikk vite at vi var oppdaget da jeg besøkte ham i fengselet. Han prøvde å berolige meg med at han ikke ville røpe noen. Likevel reagerte jeg sterkt på avsløringen og bestemte meg for å flykte. Jeg hadde hatt min base i byen Asela. Derfra gikk jeg til byen Hadama (omoro) (Nazareth på Amharisk). Der tenkte jeg meg imidlertid om: «Hvorfor flykter jeg? Jeg er ikke sikker på om jeg er blir fengslet? Kanskje de ikke vet om meg?» Jeg dro derfor tilbake til Asela.

Omtrent samtidig ble 95 medlemmer av OLF over hele landet fengslet. Etter at jeg hadde vært tilbake i Asela i en uke, ble jeg også tatt.

Lederen for ungdomsgruppa var lojal til militærregimet. Etter at jeg var tilbake i Asela fikk jeg mistanke om at han spionerte på meg. Kroppen min fortalte meg det. Han hadde trolig fått i oppgave å følge meg hvor jeg enn gikk.

En dag kom han til meg med beskjed om at regionlederen i militærregimet ville møte meg. Jeg forsto at noe holdt på å skje. Jeg kjente meg mobilisert, modig og med stor selvtillit. Ungdomslederen tok meg til regionlederen. De kroppsvisiterte meg og tok fra meg pistolen og alle eiendeler jeg hadde på meg. Fortsatt var jeg rolig. Jeg skjønnte at jeg var fanget; at de kunne drepe meg.

De førte meg inn i et rom. Der var det fire personer; regionlederen, to politifolk som jeg forsto var profesjonelle torturister, og min venn som jeg besøkte i fengselet. Når jeg tenker tilbake på det, kjenner jeg at musklene spenner seg i ryggen. Regionlederen sa: «Vennen din har fortalt alt dere har gjort sammen». Jeg svarte: «Jeg har ikke gjort noe utover det vi har gjort i ungdomsorganisasjonen». Han gjentok spørsmålet og jeg hold fast ved mitt svar. Til slutt sa jeg. «Jeg har ikke gjort noe kriminelt, og jeg vil ikke fortelle deg ting som ikke er sant». Da ble han truende og sa: «Hvis jeg henter pistolen min og retter den mot munnen din, kanskje du da forteller noe». Jeg svarte: «Hvis du henter pistolen og retter den mot munnen min, kan jeg ikke lenger snakke. Da kan jeg heller ikke fortelle det som ikke har skjedd og det jeg ikke har gjort». Fortsatt følte jeg meg sterk og rolig. Jeg tenkte jeg måtte akseptere

det som skjedde. Ikke kunne jeg flykte og ikke kunne jeg kjempe fysisk. Men jeg kunne velge ikke å snakke. Det var min styrke.

De var fire som byttet på å forhøre meg; regionlederen, de to politifolkene og min venn. Min venn fra motstandsgruppa ble tvunget til å spørre meg ut. Men også da svarte jeg at jeg ikke hadde gjort noe. Jeg forsto at han ikke var lojal. Da jeg hadde besøkt ham i fengselet kunne han ha advart meg; fortalt at han hadde røpet meg og oppfordret meg til å flykte. I stedet hadde han ført meg bak lyset. Sagt at jeg ikke hadde noe å frykte. Jeg mistet tilliten til ham. Etter hvert begynte jeg å hate ham. Han hadde gitt etter i tortur og angitt sine venner. De hadde lurt ham og lovet ham frihet og en plass i regjeringen hvis han fortalte. På sett og vis holdt de ord. Han var den første som ble løslatt. Han satt tre år i fengsel, ble så satt fri og tilbudt jobb.

Forhørene forsøkte også å lure meg. Sa jeg fortsatt ville bli betraktet som en lojal person hvis jeg fortalte. Men jeg holdt fast ved min taushet.

Avhørerne rettet fire hovedanklager mot meg og forhøret kretset rundt disse:

- Dere motarbeider amharafolket.
- Dere jobber for å ta over regimet.
- Dere har utført kriminell aktivitet. De siktet da for eksempel til spredning av politisk propaganda.
- Dere er antirevolusjonære.

Lenge beholdt jeg min taushet under torturen. Så ga jeg dem «gammel» informasjon som jeg viste de kjente til fra før. På et punkt i torturen ble smertene så overveldende at jeg også tilsto alle fire anklagepunkter. Jeg var kneblet og bundet. Svarene ga jeg derfor ved å bevege på tommelfingrene etter et instruert mønster.

Etter tilståelsene ville de ha meg til å bekrefte dem skriftlig. Jeg visste imidlertid at en slik skriftlig tilståelse ville dømme meg til døden, uten krav om ytterligere bevis. Derfor nektet jeg å undertegne. Jeg sa jeg bare hadde tilstått for å slippe unna smertene. At innholdet i tilståelsene ikke var sant.

Til slutt sa forhørslederen: «Chiles kommunistgruppe under Salvador Alende ble massakrert på grunn av slike som deg. Slike som saboterte

virksomheten innenfra uten at de oppdaget det. Jeg trodde du var den mest lojale. En sannsynlig arvtager etter meg. Nå vet jeg at du er den verste fienden. Da Italia okkuperte Etiopia i 1935 brukte de slike som deg. Jeg er ferdig med deg nå.» Så overga han meg til politimennene.

Jeg forsto da hva som kom til å skje. Når jeg tenker på det, strammer musklene seg i rygg og brystkasse.

Fengsel og tortur

De andre forlot rommet og jeg var alene tilbake med de to torturistene. Jeg forsto at de var sadister. De var venner med DDR. Den ene holdt meg og begynte å slå meg flere ganger. De tvang armene mine på ryggen og satte på meg håndjern. Så tvang de meg inn i en trang liten bil. Den gikk helt lydløst. Jeg måtte dukke hodet ned og vri det til siden for at ingen utenfra skulle kunne identifisere meg. Så kjørte vi. Det var kveld og helt mørkt. Jeg visste ikke hvor vi skulle og kjente meg veldig redd; var overbevist om at de ville kjøre meg et sted, drepe meg og begrave meg. Hodet var fullt av redde spørsmål. Etter ca 15 minutter stanset bilen og jeg ble tvunget ut. Natta var helt svart og jeg kunne ikke se noen ting. Jeg visste ikke hvor vi var. De tok meg inn i en murbygning. Den ene torturisten slo meg i nakken. Håndjernene satt fortsatt på. Så sparket han meg, åpnet en dør, sparket meg inn i en celle og låste døra bak meg. Også der var det helt mørkt. Først satt jeg helt stille. Så merket jeg at det var mange mennesker der. Etter hvert vente øynene seg til mørket. Jeg var i et lite rom, ca 2 x 4 meter. Åtte av vennene mine fra OLF satt på gulvet. Alle med håndjern på ryggen. De sa: Nå har de hentet Aman. Jeg ble litt lettet. Jeg hadde trodd torturistene ville drepe meg. Nå var jeg i fangenskap, men blant venner. Vi begynte å snakke. De fortalte meg at jeg var i Aselas-regionens hovedpolitiavdeling. Vennen som hadde sviktet meg, hadde angitt oss alle. Derfor var vi nå samlet i fengsel. Jeg var litt glad for ikke å være alene og for å dele situasjonen med kamper.

Vi støttet og hjalp hverandre i fengselet. Fant måter å overleve bedre på. Hver ettermiddag smøg vi hendene under føttene slik at armene med håndjern kom foran. Det var mindre belastende. Tidlig på morgenen smøg vi hendene tilbake på ryggen for at de ikke skulle oppdage noe. Vi lærte oss også hvordan vi kunne dirke opp håndjernlåsene med ståltråd. Det var et sterkt

kampfelleskap. Vi hjalp hverandre til ikke å bli redde; være modige uansett; ikke fortelle; ikke angi andre; tåle. Fordi vi trodde på det vi kjempet for. Vi var ikke kriminelle. Vi kjempet for menneskerettigheter og rettferdighet. Vi hadde ingen grunn til dårlig samvittighet. Slik fortsatte vi kampen og den gjensidige beskyttelsen fra vår posisjon i fengselet. Vi kunne ikke forsvare oss fysisk. Vi kunne kjempe og forsvare oss gjennom vår felles taushet.

Hver morgen, i fire-tiden, ble vi hentet for tortur. Vennene mine fortalte meg det første kvelden. Jeg styrket meg selv i en indre dialog. To vissheter var særlig viktig for meg. For det første: Min kamp var rettferdig; en kamp for menneskeverdet; en kamp for identitet. Oromofolket ble betraktet som mindreverdige av amharafolket. De etiopiske makthaverne omtalte oromofolket som «noe som kom fra havet, som fisk, som usiviliserte dyr, som slaver». Amharafolket brukte ordet «galla» som et svært nedsettende synonym til «oromofolket». Oromofolk benytter aldri denne betegnelsen om seg selv. Det er et skjellsord. Da en ortodoks prest skrev en amharisk ordbok på midten av 1800-tallet, inkluderte han ordet «galla». Her ble det definert som synonymt med «slave, brutal, usiviliserte dyr, en som ikke har tro». Ordet «Galla» har en del likhetstrekk med begrepet «nigger» i sin nedsettende bruk.

Flere suksessive herskere har kjempet mot oromofolket; Teodros, Menelik og deres etterfølgere. Keiser Menelik var den oromofiendtlige kongen som okkuperte oromo-områdene. I 1886 straffet han oromofolk som var mot han og ikke aksepterte å være slaver. Han kuttet hånden av mennene og skar brystet av kvinnene. Vår kamp var derfor en kamp for å bli betraktet som mennesker. Som forberedelse til torturen hentet jeg derfor fram vissheten om mitt eget menneskeverd.

Min andre styrkende visshet var denne: Hvis jeg fortalte ville de drepe både mine venner og meg. Så lenge jeg var i live var jeg en mulig kilde til informasjon. Det ville derfor ikke være klokt å drepe meg raskt. Så da de ropte navnet mitt den første morgenen, var jeg forberedt.

Fortsettelsen av vår kamp på et ideologisk plan, med taushet som redskap, styrket meg. Forsøk på fysisk kamp ville vært farlig. Torturen ville trolig blitt verre og de ville mer sannsynlig drepe meg. Den åndelige, ideologiske, stille kampen gjorde meg sterkere. Jeg måtte balansere hårfint.

Jeg var forberedt. Så startet torturen.

De førte meg til et eget tortur-rom. Der slo og sparket de meg. De slo med hendene, en pistol, alle våpen som var tilgjengelig i rommet. Jeg kunne ikke beskytte meg fysisk. De truet så med å skyte meg.

Etter denne mishandlingen bandt de henholdsvis håndleddene, tomlene og anklene mine sammen. Så stakk de en kjepp mellom knehasene og albuene mine og hang meg opp under taket. Jeg var barbent. To menn slo meg vekselvis under fotsålene med oksehalepisker og elektriske ledninger. De første 20 slagene telte jeg. Smerten strålte intenst gjennom hele kroppen. Jeg kjente det helt opp i issen. Etter 20 slag var jeg ikke lenger til stede i kroppen. Klarte ikke telle mer. Kunne ikke lenger føle. Hadde ingen ord. De ba meg vinke med tomlene hvis jeg hadde noe å fortelle. Jeg bevarte tausheten.

Så sa de til hverandre: Han kan ikke fortelle. De tok meg ned. Huden var borte under fotsålene. Jeg blødde. De tvang meg til å løpe rundt på gulvet. Det var ekstremt smertefullt. Armene var følelsesløse etter de stramme tauene.

Omsider ble jeg brakt tilbake til cella. Vennene mine prøvde å hjelpe meg. De ga meg mat. Jeg spiste, men hadde ikke matlyst. Alle spurte ivrig hvordan det hadde gått; hadde jeg snakket; røpet noen? Jeg svarte at jeg hadde ofret meg; bevart tausheten. Hele tiden sa jeg til meg selv: «Hvis jeg dør, dør jeg, men jeg må ikke miste meg selv, min livshistorie, mitt ettermæle. Jeg må ikke svikte vennene mine, nasjonen, meg selv».

Torturen foregikk på rundgang. Den ene morgenen ble jeg torturert. Neste var det en annen sin tur. Slik fortsatte ukene. Men torturen skjedde ofte og var svært alvorlig. De prøvde å hente ut mest mulig informasjon fra oss. Derfor samlet de mange fra samme organisasjon i fengselet. De ville at vi skulle angi hverandre, røpe hverandre, gi etter og fortelle i håp om at andre da ville bli spart.

Torturistene tvang oss også til å slå hverandre. Tvang gode venner til å mishandle hverandre. Dette skjedde ved mange anledninger. Sadistene nøt åpenbart at slikt skjedde. Slik prøvde de å skape konflikt mellom oss; gjøre oss til evige fiender. Svekke styrken i fellesskapet. Jeg husker at de tvang en av mine venner til å slå meg. De presset ham til det gjennom tortur. Det var grusomt. Men de klarte ikke oppnå det de ville. Vi ble gode venner etter dette. For vi forsto strategien deres. De skulle ikke få svekke oss.

Også jeg ble forsøkt tvunget til å mishandle andre. Men jeg nektet. Jeg tenkte: «Jeg må ofre meg selv». Jeg sa: «Jeg kan ikke slå min venn med min hånd. Jeg kan ikke utføre deres handlinger.»

De benyttet to forskjellige tilnærminger i torturen. Den ene var brutal og massiv. De varierte da mellom fysiske og psykiske torturmetoder som de repeterte hver dag. De fysiske torturmetodene fikk jeg allerede merke første morgenen. De psykiske metodene besto i å true oss. De sa for eksempel at jeg kom til å bli drept neste mandag dersom jeg ikke fortalte eller tilsto. De beskrev drapsmetoden i detalj: «Vi vil skyte deg med AK 47 slik at hodet ditt eksploderer og blod og hjernemasse spres utover gulvet». Mens de truet slik holdt de pistolen mot munnen min. Jeg sa: «Skyt fort. Bli ferdig med det». Jeg var veldig redd, for jeg visste at de mente alvor. Visste at de var brutale. Flere av mine venner var blitt drept på den måten. Jeg viste at det kun var et spørsmål om tid før de kom til å drepe meg.

Den andre hovedmetoden var å være vennlig. De forsøkte å lure oss til å snakke ved å late som de ville oss vell. Etter dødstruslene kunne de forsøke å lokke meg. De lovet å frigi meg og gi meg jobb dersom jeg fortalte og anga andre. Dersom jeg røpet navnene på personer som ennå ikke var fengslet. De kunne også tilby sigaretter til fanger som røkte. Trolig ønsket de å få dem til å slappe av slik at de begynte å fortelle.

Denne vekslingen mellom grusomhet og vennlighet kunne være forvirrende. Men jeg kjente dem. Jeg visste av erfaring at de var brutale, så jeg slappet aldri av. Jeg var alltid på vakt. Også når de opptrådte hyggelig.

Vi utviklet også metoder for å lure torturistene. Jeg ga den for eksempel gammel informasjon, som jeg visste ikke ville medføre flere lidelser verken for meg eller andre. Blant annet kunne jeg oppgi navnet på personer som jeg visste allerede var fengslet. Noen ganger gjennomskuet torturistene dette og mishandlingen ble mer brutal.

En annen måte å lure dem på var å oppføre seg veldig naivt. Jeg kunne for eksempel spille overrasket når de kom med informasjon om bevegelsen eller kampfeller: «Jeg visste ikke at det var slik».

Det var også lurt å svare med få ord, for ikke å bli viklet inn i en samtale som de senere kunne bruke mot meg. Dersom jeg brukte mange ord, kunne

de plukke dem fra hverandre og sette dem sammen på nye måter for å forvirre meg og lokke meg i en felle. Som regel svarte jeg «Nei» og «Jeg vet ikke».

Slik hadde jeg utviklet bevisste og tydelige teknikker som jeg benyttet under avhør og tortur for å bevare en viss kontroll.

Asellaa Karchallee – det permanente fengselet

Etter ca. to måneder i Asellaas-regionens hovedpolitiavdeling ble jeg og hele min gruppe overflyttet til et permanent fengsel Asellaa Karchallee. Asella er navnet på en oromogruppe innenfor Arsi-stammene. Karchallee er italiensk og betyr «fengsel». Før overflyttingen ble det skrevet en rapport over hvilken behandling vi hadde fått og hvilken informasjon de hadde fått ut av oss.

Det var slik de opererte. Grupper av nye fengslede ble holdt ved den regionale hovedpolitistasjonen for massive avhør og tortur noen måneder til det ikke var håp om mer snarlig informasjon. Disse ble så overflyttet til et permanent fengsel, og nye fengslede overtok deres plass.

Asela Karchallee var et sterkt bevoktet fengsel. Dette er et gammelt fengsel. Mange herskere hadde benyttet fengselet. Keiser Menelik sendte sin motstandere dit da han okkuperte Arsi-området i 1882–1886. Keiserens general Ras Darge ledet både okkupasjonen og fengselet. Oromofolket viste utholdende motstand, men Meneliks general gikk seirende ut. De drepte mange og fengslet mange. Senere, da italienerne okkuperte Etiopia i 1936, benyttet de fengselet. Min bestefars generasjon hadde vært fanget i fengselet før. Nå var det igjen fylt med politiske fanger. Nå satt jeg der. Asela Karchallee fengselet bærer en lang historie om undertrykking og forfølgelse av mitt folk.

Fengselet var sterkt bevoktet. De ytterste murene ble patruljert av store mengder væpnet politi. På nivået innenfor yttermurene var det en rund fengselsbygning med 21 fengselsceller. Nivået innenfor der igjen hadde tre celler. I en av disse satt jeg og min gruppe. Veien til friheten fra min celle var godt bevoktet og besto av mange murere.

Min gruppe, «De antirevolusjonæres gruppe» talte 20 personer. Rommet var lite. Når vi lå på gulvet for å sove, måtte vi ligge andføttes for å få plass. Forholdene var forferdelige, men vi klarte likevel å skape en liten verden – også med gode elementer. Vår celle het faktisk «Liten verden».

De sanitære forholdene var så å si fraværende. Vi fikk kun benytte toalettet en gang i døgnet. Ofte sjeldnere. Ellers måtte hver enkelt greie seg med en flaske. Denne måtte vi passe på å henge opp på veggen mens vi sov, eller på annen måte sørge for at ikke veltet. Likevel var det umulig å holde en god hygiene.

Cella var hard og kald. Vi hadde ingen møbler, ingen madrasser å sove på. Ingen tepper å dekke oss med. Dårlige klær. Cella var invadert av små insekter som spiste på oss. Det var lus, lopper og biller som spiste på oss mens vi sov. For å beskytte oss mot dette fikk vi smuglet inn innsektsnetting og ståltråd. Av disse laget vi heldekkende poser som omsluttet oss helt mens vi sov. Vi fikk smuglet det inn blant annet gjennom å bestikke vaktene. Jeg var imidlertid ubemidlet og uten familie til å besøke meg. Min far var da død av sykdom og jeg hadde ikke mulighet til å få erstattet mitt innsektsnett når det ble slitt. Etter tre år var det dannet seg flere hull i innsektsnettet mitt. Etter fem år var det gått helt i oppløsning. Mange av medfangene var bedre stilt og fikk erstattet sine nett ved behov. Alle insektene i cella oppsøkte derfor meg om nettene. Jeg ble nesten helt oppspist og klødde meg hele tiden. Nettene var en evig kamp mot insektene. Søvnen ble dårlig. Jeg kommer aldri til å glemme bittene. Selv i dag, når jeg tenker på det, er det som jeg kjenner dem krype på kroppen.

For å prøve å holde kroppen ved like, gjorde jeg fysiske øvelser i cella. Etter hvert fikk jeg imidlertid store smerter i hele venstre side av kroppen. Av og til hadde hele kroppen vondt. Dette skyldtes tortur, sykdom, insektbittene, dårlige klær og dårlig mat. Torturen rettet seg mye mot venstre side. Etter hvert utviklet jeg også tuberkulose. Fangene ble satt til tvangsarbeid. Også syke og svake fanger måtte arbeide hardt. Mange måtte bære ved eller lage mat under kummerlige forhold. Fengselsadministrasjonen hadde ikke ansatt profesjonelt helsepersonell. To av mine cellekamerater var leger. Disse ble tvunget til å fungere som leger også for fangevokterne. De skulle primært hjelpe vokterne. For å vise fram sin «gode» fangebehandling til ambassader fra demokratiske land og internasjonale organisasjoner som Amnesty og Røde Kors, fikk legene også gi et begrenset helsetilbud til fangene. Fengselsledelsen nektet fangene hjelp fra det lokale sykehuset, av frykt for at de skulle rømme eller røpe torturen i fengselet. Tilbudet til fangene var marginalt. Legene fikk bare

behandle fanger av og til, og kun bruke et begrenset utvalg medisiner. I all hovedsak svake smertestillende. De benyttet muligheten til å prøve å hjelpe meg. Ga meg litt smertestillende som de fikk eller tok fra fengselsklinikken. Medisinene hjalp meg lite.

Maten i fengselet var dårlig. Ofte fikk jeg ingen mat. Jeg sultet mye. Noen fikk mat fra familie som kom på besøk. Fengselsmaten besto av dårlige kokte erter eller bygg. Den var skitten, med jord og stein iblandet. De kokte også en suppe som var veldig salt. Vi fikk nok vann å drikke. Men vannet var urent. Mange ble syke. Jeg fikk sykdommen amøbedysenteri, utviklet diaré og fikk blod i avføringen. Det brøt ut kolera. Mange døde. Jeg ble syk, men overlevde. Legene kunne ikke hjelpe oss. Politiet holdt forholdene i fengselet skjult for omverdenen. Vi fikk aldri besøk av Røde Kors eller andre humanitære eller menneskerettighetsorganisasjoner.

Jeg ser forholdene klart for mitt indre øye den dag i dag. Det var forferdelig. Men det var en liten verden. Det var livet. Og vi klarte også å skape et sosialt fellesskap. Opprettholde kulturelle tradisjoner. Snakke vårt språk. Skrive på vårt språk. Leke, spøke, le, styrke hverandre, ta hensyn til hverandre. Vi prøvde å glemme hva som skjedde utenfor vår lille verden. Glemme fortid. Glemme framtid. Være her og nå. Vi var en ideologisk familie.

Jeg og mine cellekamerater utviklet mange måter å styrke oss på og mestre situasjonen. Jeg hadde vært forberedt på at jeg kunne bli fengslet og torturert. Forberedtheten hjalp meg nå. Likevel var det ekstremt tøft. Men jeg lærte meg å mestre. Lærte meg å regulere meg. Lærte meg å fokusere her og nå. Utviklet en vedvarende indre dialog. Jeg sa til meg selv: «Jeg kan ikke gjøre noe med fortid og fremtid. Jeg kan bare være her og nå». Mange års trening i fengselet, gjorde meg veldig dyktig på dette.

Faktisk ser jeg at jeg kan være stolt av og imponert over meg selv. Jeg tenkte at mange nok ikke hadde klart det. Medfangene håndterte situasjonen forskjellig. For noen var det veldig tøft. Men mange av oss ble sterkere etter hvert. Trolig har jeg også en sterk familiearv når det gjelder mestring og psykiske og fysisk styrke. Min bestefar var også veldig sterk. Da italienerne okkuperte Etiopia, fengslet de bestefar. De hengte ham, men han overlevde.

Spesielt verdifullt var det for meg å kunne lukke meg inne i en verden av bøker. Mens jeg leste var jeg bare til stede her og nå. Samtidig var det veldig

lærerikt og interessant. Bøkene ble smuglet inn i cella vår av besøkende eller gjennom å bestikke fangevoktere. Det var mulig å gjemme ting i cella fordi fangevokterne vegret seg for å gå inn i cellene av frykt for angrep. Vi kunne derfor også ha papir og penn for å skrive.

Bøkene kom fra verden utenfor, men også fra et eget lager et annet sted i fengselet. Da vi ble fengslet oppsøkte de også hjemmene våre og «arresterte» ulovlig litteratur. Disse ble så fengslet i et eget rom; «bøkenes fengselscelle». Jeg leste bl.a. «Animal farm» og kommunistisk litteratur om marxistisk geriljakrigføring og Marx kapital, men også bøker om stressmestring. Jeg tror den ene boka het «How to stop worrying and live better». Den var skrevet av en psykolog, neppe beregnet på ekstreme situasjoner som fengsel og tortur. Men jeg klarte å nyttiggjøre meg flere av rådene og teknikkene. En annen bok hadde bilder av ulike gymnastikk-øvelser en kunne gjøre for å holde seg i form. Daglig utførte jeg slike øvelser. I tillegg gikk jeg fram og til bake i cella. Mine cellekamerater gikk sammen med meg. Slik gjorde vi hva vi kunne for å ta vare på helsa; fysisk og psykisk.

Jeg satt i Asella Karchallee fengselet i fem år. De første tre årene var jeg veldig bekymret og redd. Så glemte jeg redselen.

Ny tortur

Også i det permanente fengsel Asela Karchallee ble vi torturert. Ikke så ofte som på hovedpolitistasjonen, men jevnlig. Torturen ble gradvis redusert i hyppighet fordi de ikke forventet å kunne hente mer informasjon ut av oss. Men torturen stoppet aldri helt. Vi visste alltid at det kom igjen, men ikke når. Vi kunne aldri være trygge.

Jeg frøs svært mye i fengselet. Det permanente fengselet lå i området mellom høyfjellet og ørkenen; på ryggen av fjellet Cilaalo. Cilaalo er det høyeste fjellet i Asela. Fengselet ble lagt der fordi det var en strategisk plassering for militærgarnisonen. Beliggenheten medførte ekstreme kontraster i temperatur, både i løpet av et døgn og gjennom året. Nettene kunne være iskalde. Dagene utholdelig varme. Vi ble torturert tidlig på morgenen. Når det var på det kaldeste og vi var revet ut av søvnen.

Jeg fikk ofte store smerter i venstre side, spesielt når det var kaldt. Torturen hadde vært spesielt hard mot min venstre side og kulda var et varsel

om mulig ny tortur. Fysisk og psykisk smerte vevet seg sammen. Jeg klarte ikke å skille. Kropp og psyke henger sammen.

Etter ca. 3 år kom torturistene massivt tilbake med hyppig og alvorlig mishandling. Militære tortureksperter hadde utarbeidet et strukturert intervju som de forhørte oss med under torturen: «Planla dere å ta over militærregimet? Planla dere å eliminere Amhara-folket? Opprettet dere en ulovlig organisasjon? Var du en av lederne som var ansvarlig for ødeleggelser, drap, kriminell aktivitet i samarbeid med geriljaen? Hvem er lederne deres som dere skjuler? Fortell!»

Torturen som fulgte dette var av den mest grusomme. Alle ble utsatt. Om og om igjen. Jeg opplevde det nesten helt håpløst. Håpløsheten rådet i hele vår lille verden. Vi besluttet at vi måtte gjøre noe og la en strategi for å stanse torturen. Vi ble enige om at alle skulle røpe under tortur at sjefen for torturistene egentlig var medlem av vår organisasjon. Han var oromo, så de ville lett kunne mistenke ham. Det rådet stor mistenksomhet og frykt for infiltrasjon i regjering og militærregimet generelt, og mange mistenkte hverandre. Når tjue fanger røpet samme budskap under tortur ble torturistene forvirret. De konfronterte sin leder med anklagene. Han ga da ordre om å stoppe torturen og etterforskningen av vår gruppe. «Stopp torturen og glem dem». Han ville beskytte seg selv.

Alle skriftlige dokument om oss ble destruert. Vi skulle glemmes. Vi endret status til ukjente og evige fanger som ingen visste hvor var. Fanger uten noen sak. Fanger uten fremtid. Vi ble veldig usikre. Ventet på når de kom til å drepe oss på grunn av anklagene om forsøk på regjeringsskupp.

Vår beskyttelsesstrategi hjalp oss en stund, og litt, men ikke helt. Etter en kort pause i torturen, tok det til igjen. Nå røpet noen av fangene at anklagene mot torturlederen hadde vært en avtalt strategi. De avslørte at våre beskyldninger ikke hadde vært sanne.

Men hyppigheten i torturen avtok. Etter dette fortsatte torturen å vende tilbake med jevne mellomrom.

Tvangsarbeid

Etter ca. 5 år i fengselet, endret forholdene seg. Vi var da kommet ca. til 1985. En kan beskrive den første fasen som «torturfasen». Nå ble dette avløst av tvangsarbeid. Endringen hang sammen med endringer i det nasjonale konfliktbildet. Det gikk mot slutten av en regjeringsperiode. Vår bevegelse var lagt nesten død og det var kommet nye konfliktlinjer innad i regjeringen. Vi ble ikke lenger oppfattet som så truende for makthaverne og ble dermed behandlet litt bedre. Men vi var fortsatt fanger.

Straffarbeidet var det moderne slaveri. Vi dyrket jorda, vi sydde klær til fengselsvokternes barn. Men vi fikk også større muligheter til egne aktiviteter, som å spille sjakk og fotball.

Straffearbeid kombinert med terror

Etter en periode med tvangsarbeid, kom den tredje fasen; straffarbeid kombinert med terror. Stalinistisk terror, siden myndighetene samarbeidet med Russland. Jeg husker spesielt en morgen. Soldatene invaderte oss og begynte å rope opp navn. Da vi var blitt fengslet hadde de fylt ut personalia og beskrivelse av oss i et skjema. Skjemaet het Warranty. Ordet er engelsk og betyr «garanti». I fengselet var det en betegnelse på fangenes identitetspapirer; en slags garanti for at du eksisterte. Uten dette var du ingen / ikke-eksisterende, og kunne «forsvinne» ubemerket. De hadde brakt med seg skjemaer for 10 fanger og kunne derfor raskt kjenne dem igjen og plukke dem ut. Etter hvert som fangene ble ført fram, brakk de begge armene deres ved skulderen for at de ikke skulle kunne øve motstand. Så låste de hendene med håndjern på ryggen.

Jeg husker alt for godt den dagen. En av mine venner ble ropt opp. Han var en stor mann. Jeg så hvordan hele skikkelsen forandret seg for øynene mine da hans navn ble nevnt. Han sank sammen. Ble liten. Som om han prøvde å bli usynlig. Eller flykte. Uten muligheter til en virkelig flukt. Han visste at han skulle dø. Jeg tenkte at mitt navn også kunne bli ropt opp. Jeg forberedte meg. Ville ikke vise at jeg var redd. Ville vise at jeg ikke lot meg knekke av døden. Så jeg tok fram en fin skjorte og en klokke som jeg hadde bevart i sekken min. Disse kledde jeg på meg. Vennene mine spurte meg hva jeg gjorde. Jeg svarte: «Jeg er begeistret», dvs. fandalalaa på omoro, som betyr en person som hele tiden ler og er glad. Slik ville jeg vise at jeg ikke var redd. At de ikke kunne drepe min kamp gjennom å drepe meg. Etter dette ble det mitt nye navn, Fandalalaa.

Jeg ble ikke ropt opp den morgenen. Men ti av mine venner ble ført bort, henrettet og begravet i en massegrav. Jeg husker spesielt en av disse henrettelsene. Jeg husker spesielt en gutt. Han kan ha vært ca. ti år. Han var blitt fengslet sammen med faren sin. Hver morgen pleide faren å våkne tidlig for å be. Han var muslim og en svært religiøs mann. Etter bønnen la han seg til å sove igjen. Denne morgenen, da signalet kom, sov han. Sønnen var imidlertid våken. Jeg husker sønnens ord: «Pappa, pappa, du må slutte å sove. De er kommet for å drepe deg.» Faren våknet sjokkert. Vokterne brakk så armene hans, satte på håndjern og førte ham bort.

Sønnen var farløs tilbake. Han hadde deler av oppveksten sin i fengsel. Han var et barn, men han måtte klare seg. Måtte bli sterk. Etter en tid ble han løslatt etter press fra Amnesty. Først var han så i Nairobi. I dag bor han i USA.

Det var også mange andre barn i fengsel. Noen ble født der. Mange døde der.

En annen gang hentet de 20 universitetsstudenter. Vaktene tok dem, låste hendene på ryggen og førte dem bort i mørket. Vi hørte skuddene. De ble begravet i en massegrav. Men den 21'te studenten klarte å rømme. Han rev håndjernene over og klarte å løpe ubemerket bort i mørket. Jeg vet ikke hvor han er i dag. Jeg tror han er i live. Den 21. studenten ga meg håp; kanskje også jeg kunne klare å flykte. Jeg var på vakt etter muligheter.

Når de kom for å drepe oss, fikk vi to typer varsler. Det ene var et veldig sterkt lys; bawza. På fengselsmuren sto en stor lyskaster som normalt vendte strålene sine bort fra fangeområdet. Når noen skulle hentes og drepes, vendte de lyskasteren slik at hele fengselsområdet ble opplyst. På den måten kunne de se alle klart. Ingen kunne gjemme seg. Ingen kunne flykte. Dette skjedde alltid etter mørkets frembrudd.

Det andre signalet var «mannen med spaden»; en kraftig bygd fange som var dømt til å leve. Dømt til å oppleve alle grusomhetene. Dømt til å grave våre graver. Når han kom med spaden visste vi at en ny grav skulle graves. Nye fanger skulle drepes.

Vi ventet alltid på lyset og mannen med spaden. Var alltid på vakt. Når vi så signalene, ventet vi at de skulle drepe oss. Når signalene kom, stoppet alt opp. Tiden sto stille. All aktivitet stanset. Holdt vi på å lage mat, ble det brått avbrutt. Vi mistet appetitten.

Etter fem år i Asela Karchallee fengselet atskilte de meg fra min gruppe. Jeg ble hentet og stengt inne i en lastebil uten vinduer. Vi kjørte lenge. 175 kilometer. Jeg visste ikke hvor de førte meg. Det var natt og mørkt. Etter lang tid stanset vi ved noen svært høye murer. Jeg ble ført innenfor, de åpnet en dør og kastet meg inn i et stort, mørkt utendørs rom. Jeg kunne ikke se noe. Jeg visste ikke hvor jeg var. Visste ikke hva som kom til å skje. Det var en helt ny verden. Jeg ble bare stående. Det skulle vise seg at jeg var kommet til helvete.

Dagen etter fikk jeg vite at jeg var blitt overført til Alam Baqqaany (Alam Bekany på oromo). Navnet betyr «ferdig med livet». Var man kommet dit, måtte livet betraktes som slutt. To fengsler i Etiopia ble på den tiden betegnet som «Bermuda-triangelet». Dette var fagenes måte å formidle: var en først kastet i «Bermudatriangelet» forsvant en sporløst. Bermudatriangelet er et område på ca. 2,5 millioner kvadratkilometer, i et triangel mellom Bermuda, Puerto Rico og Floridas sydlige spiss. Området er beryktet for mange skipsforlis, flystyrter og andre ulykker. På bakgrunn av dette har begrepet «Bermudatriangelet» utviklet seg til en allegori for et område der mennesker og ting kan forsvinne på mystisk vis.

Alam Baqqaany fengselet – ikke lenger liv

Da det begynte å lysne, så jeg at jeg var i en slags stor betongboks, uten tak, omgitt av høye murer. Det var mange mennesker der. Noen gikk rundt nakne. De var kommet dit som friske, kanskje fengslet 10–20 år tidligere. Nå var de gale. Noen av fangene slo hverandre. Det var veldig skremmende. Ved å spørre medfanger, fikk jeg vite hvor jeg var.

Alam Baqqaany fengselet lå i hovedstaden Addis Abbeba. Det var blitt bygget av dronning Zewdito, datteren til keiser Menelik på 1900-tallet. Hun benyttet fengselet til å stanse oromobevegelsen. Og oromo-kongen.

På Meneliks tid svekket oromobevegelsen amharafolket gjennom politiske ekteskap på tvers av folkegruppene.

Da keiser Menelik var på slutten av livet, var det to aktuelle arvtakere til tronen. Hans ektefødte datter, Zewdito, og dattersønnen Iyaasu, hvis far var den muslimske Ras Mikael av Wollo. Zewdito jobbet hele livet for å eliminere sin konkurrent og oromobevegelsen som var ledet av Iyaasu. Alam Baqqaany fengselet ble bygget som et redskap i denne utryddelsen. Zewdito og staten

samarbeidet med den ortodokse kirke for å eliminere Iyaasu. Kirka betraktet henne som den rettmessige arving til tronen og hjalp henne til makta. Iyaasu ble der i mot betraktet som frafallen av den kristne etiopiske ortodokse kirken, blant annet fordi han giftet seg med flere muslimske kvinner. De anklaget ham for polygami og for å ha organisert hedninger og muslimer (peagan; hedningene, de som ikke tror på Gud, de med mindre menneskeverd og muslimene.)

Zewdito lyktes i å drepe Iyaasu. Hans to sønner ble kastret og fengslet i Asela. De ville forhindre at han fikk barn som kunne kjempe om kongedømmet.

I Alam Baqqaany satt flere kategorier fanger; de som ble beskyldt for tyveri, drap, spionasje og politiske samvittighetsfanger. Det var den siste kategorien som ble betraktet som de alvorligst kriminelle. De andre ble ansett for rent kriminelle. Armod og dårlig politisk styring hadde imidlertid drevet mange til kriminalitet. Flere av de som ble anklaget for mord og andre forbrytelser var egentlig politisk opposisjonelle. På den tiden var det krig mellom Etiopia og Somalia (1977-78). Myndighetene fengslet alle på den Somaliske ambassaden i Etiopia. Etter at militærjuntaen avsatte Kong Haile Selassie i september 1974. Han døde i august året etter av uklare årsaker. Den alminnelige oppfatning var at han ble forgiftet. Syv av hans etterkommere ble fengslet. Barnebarnet til Haile Selassie, sønn av prins Mekonen, Baida Mariam, var fengslet sammen med meg. Han ble min venn. Nå bor han i London. Prins Mekonen ble drept i en bilulykke i 1957. Det ble sagt at ulykken var iscenesatt av hans far, Haile Selassie, for å eliminere ham som rival til tronen.

På ny var jeg fange i et fengsel med lang historie som omhandlet forfølgelse av mitt folk.

Fengselet var veldig massivt. Det besto av høye murer med en åpen plass i midten. I muren var det celler på alle kanter. Fengselet var sperret av en solid dør med en svært stor nøkkel. To mann måtte holde nøkkelen for å klare å låse opp. På toppen av muren sto det utallige soldater. De rettet geværmunnningene mot fangene i det åpne rommet i midten.

Noen av cellene lå under jorda. Jeg ble fortalt at personer fra den første oromo-motstandsbevegelsen, Maccaa Tuulamaa, var blitt fengslet der. Etter noen måneder uten sollys, hadde de endret hudfarge. Huden hadde mistet sin naturlige pigmentfarge. De var blitt gule.

Jeg var kommet til en annen verden. En helt ny verden. En grusom verden, atskilt fra mine venner som jeg hadde delt både smerter og kraft med så lenge. Nå var jeg alene. Celle nummer 41 var en spesialcelle for tortur med insekter. Dit brakte de meg om morgenen den første dagen.

Umiddelbart etter at jeg var kommet til Alam Baqqaany fengselet ble jeg alvorlig syk. Det var en alvorlig form for diare bestående av blod. Kanskje var det kolera. Jeg vet ikke, da jeg ikke fikk kyndig medisinsk hjelp. Forholdene var helt marginale. Ingen mat, eller skitten mat. Ikke vann, eller urent vann. Ingen frisk luft. I celle 41 var vi stuet sammen svært mange mennesker i et lite rom. Hygiene var fraværende. På et eller annet vis stoppet diareen. Kanskje fikk jeg noen medisiner av en medfange. Jeg overlevde i alle fall, men var helt avmagret. Hadde gått mye ned i vekt. Blitt et skjelett.

Alam Baqqaany var helvete. Jeg vet ikke hvordan jeg holdt ut. Hvordan jeg overlevde. Mest prøvde jeg å sove. Ikke oppleve bevisst. Men kroppen min holdt på å dø. Vi var der for å dø. Mange døde av sykdom. Mange ble henrettet. Jevnlig ble vi hentet til tortur. Insektstorturen var der hele tiden. Den var grusom. De avlet bevisst fram insekter i celle 41. Spesielt ille var et langt insekt med 2–300 bein. Føttene hadde pigger som det kjørte inn i huden. Filtret de seg inn i håret, var de umulig å få ut. De la egg på kroppen min. Jeg klødde hele tiden. Forsøkte konstant å rive insektene løs. I løpet av de to årene jeg var der, gikk jeg alltid i de samme klærne. Disse ble slitte. Etter hvert ga de liten beskyttelse mot insektene.

Det utvidede fengselsområdet

Alam Baqqaany fengselet var et av fem fengsler som alle var inngjerdet av et høyt jern-gjerde. Innenfor dette gjerde lå fem fengsler:

- Alam Baqqaany – «Ikke liv»
- Firdanya – «Som er dømt»
- Seetoch – «Kvinnefengselet»
- Fitihabiher – «Dømt etter loven»
- Kataro – «Venter på dom»

Alam Baqqany var omgitt av betongmurer. Fangene der fikk aldri gå utenfor disse murene. Fangene i de øvrige fengslene fikk bevege seg mer fritt. De kunne gå mellom fengselsbygningene, innenfor det ytre jern-gjerdet. Barnebarnet til Selassi var den eneste fangen fra Alam Baqqany som fikk gå ut i området mellom fengslene.

Firdanya

Jeg var i Alam Baqqany i 2 år. Så ble jeg overført til Firdanya. Venner fra min organisasjon bestakk fengselsledelsen for å få dette til. Jeg var den eneste fra min gruppe som var fanget i Alam Baqqany, fordi jeg var kjent og ideologisk sterk. Makthaverne var redd for meg.

I Alam Baqqany hadde jeg vært alene, men samtidig ikke åndelig alene. Jeg tenkte: «Jeg er ikke alene. Vår bevegelse er større enn meg. Vår kamp er rettferdig. Jeg kan vinne selv om jeg dør.» Hele tiden tenkte jeg på et fritt Oromia, ukrenkelige menneskerettigheter, en selvstendig stat. Håpet var min føde. I fengselet levde vi ikke av mat og vann. Vi livnærte oss på håp. Og håpet ble aldri kvalt i meg. De som mistet håpet, mistet også ofte livet.

Jeg bevarte håpet fordi jeg ikke bøyde meg. Kroppen kunne bli syk, men ånden min bøyde seg ikke. Jeg trodde på at ting kunne forandre seg, at denne situasjonen ikke kom til å vare evig. Historien hadde vist oss det. Herskere har kommet og gått. Jeg husket på Shakespeare; «World is a stage». Jeg hadde en venn. En dag sa han: «En gang var min bestefar konge. Så tok militærregimet over. Også militærregimet vil en gang ta slutt. Nye vil ta over». Jeg tenkte: «Ting forandrer seg. Dette skjer selv om jeg dør. Verdiene jeg tror på dør ikke».

Relativt sett var det frihet å komme til Firdanya. Jeg kunne bevege meg innenfor fengselsgjerdet. Der møtte jeg mine kamerater igjen. Vi startet å organisere livet vårt. Vi laget en matgruppe. Et slags turnusarbeid der vi vekslet mellom å ha ansvar for ulike oppgaver. Maten vi fikk i fengselet var dårlig. På søndager var det besøkstid. Jeg fikk ingen besøk, men mange i min gruppe ble oppsøkt av familie og venner. Disse hadde med god mat, og min gruppe delte alt. For å drøye måltidene og kamuflere den dårlige smaken, blandet vi fengselsmaten med den gode. Og jeg begynte å komme til kreftene igjen.

For å bedre helsa mi, begynte jeg også med gymnastikk. Dette har jeg fortsatt med til denne dag. Gymnastikken ble min beste medisin; både for kroppen og psyken.

Vi gjorde mange ulovlige ting. I hemmelighet. Igjen fikk jeg tilgang på bøker. Jeg leste og skrev. For det meste leste jeg kommunistisk litteratur, geriljastrategi, filosofi, Hegel. Vi fikk ikke tilgang på skrivepapir, så jeg nedtegnet tankene mine på sigarettpapir. Jeg gjemte notatene, også etter at jeg hadde flyktet fra fengselet. Men jeg kunne ikke bringe dem videre til Norge. Jeg etterlot dem hos en venn i Addis Abeba.

Å skrive på vårt eget språk ble betraktet som en alvorlig kriminell aktivitet. Det amhariske språk benytter egne skrifttegn. Makthaverne ville tvinge alle til å bruke disse. De forbød derfor vårt språk. De amhariske skrifttegn ble for oss et symbol på slaveri. På 1890-tallet var imidlertid bibelen blitt oversatt til oromo, men med amhariske bokstaver. I 1974 igangsatte myndighetene en lesekampanje for å redusere analfabetismen. Materialet for lesekampanjen ble produsert på oromiffa, men også her med amhariske skrifttegn. Ved begynnelsen av vår politiske bevegelse, før jeg ble fengslet, hadde vi begynt å utvikle oromo som skriftspråk med det latinske alfabet. Vi ville dekolonialisere språket. Vi ville bryte den undertrykkende tradisjonen det var å bli tvunget til å bruke de amhariske skrifttegn. Prosjektet med å utvikle oromo på det latinske alfabet hadde derfor stor politisk og frigjørende betydning. Slik skapte vi et skille mellom kolonimakta og oromofolket. Videre fikk vi tilgang på det alfabetet som moderne teknologisk vitenskap benytter, og ble dermed mer intellektuelle enn amharifolket. Endelig fikk vi tilgang på skrifttegn som kunne romme alle de fonetiske lydene i oromospråket. Amhariske skrifttegn er vanskelig å bruke for å formilde alle oromo-vokalene og kunne derfor ikke formidle alle våre språklyder. Senere, i Norge, utviklet jeg to oromo-engelsk-norske ordbøker.

Og vi lyttet til radio. På BBC hørte vi at Amnesty International hadde registrert at 95 politiske oromo-fanger led i Etiopiske fengsler. Fra den dagen forsto vi at Amnesty var en viktig menneskerettighetsorganisasjon. Men ingen derfra hadde besøkt oss i fengselet. Kanskje hadde våre venner i utlandet meldt våre navn til Amnesty som samvittighetsfanger, slik at de kunne kunngjøre dette for hele verden.

Vi fikk mer håp. Amnesty sendte kort til meg og flere andre direkte til fengselet. Den dagen ble vi innkalt til kontoret. Der leste de kortet opp for oss og spurte hvordan vi kjente Amnesty. Jeg svarte at jeg ikke kjente til Amnesty fra før og ikke hadde hatt kontakt med dem. De beslagla så kortene fordi de betraktet det som ulovlig. Fra den dagen bestemte jeg meg for å bli medlem av Amnesty.

Vi startet også skole i hemmelighet. Skolen var ulovlig i starten. Etter hvert fikk vi lov til å drive den, men ledelsen i fengselet krevde at kvinner og menn holdt seg adskilt. Fangene protesterte mot dette. Til slutt fikk vi tillatelse til felles undervisning noen timer om dagen, men med kvinnelige vakter til stede. Skolen ble derfor en felles arena for alle fengselsavdelingene med unntak av Alam Baqqaany. Skolen var enormt viktig for vår overlevelse. Den reddet mange mentalt.

Mange ble forelsket i løpet av disse skoletimene. Flere giftet seg i fengselet. Vi var underernært på kjærlighetsliv. Frarøvet et normalt liv gjennom mange år. Vi flørtet med øynene og kontakten oppsto lett. Mange ble friskere. Mange fikk håp.

Terroren begynte på nytt

I Firdanya fikk jeg relativt sett en frihet. I Firdanya kunne jeg tenke på fremtiden. Men Firdanya var ikke friheten. Ga ikke Livet. Terroren begynte på nytt. Jeg var der i 5 år. De drepte 6 av mine politiske kamerater, 15 religiøse fanger; Jehovas Vitner og Peste Kostal, fordi de alle var mot militærregimet.

Seetoch – Kvinnefengselet

Kvinnefengselet var et av de grusomste fengslene på området. Det eksisterte et slags apartheidsystem der kvinnene ble isolert. En kan beskrive det som et fengsel i fengselet. Kvinnene fikk ikke lov til å bevege seg fritt mellom fengselsbygningene eller ha kontakt med de andre fangene. Av og til fikk de besøk på søndagene. Men besøkstilgangen var sterkere begrenset for kvinnene. Ofte var deres menn drept eller sporløst forsvunnet. De manglet familie. Keiserfamiliens døtre, prinsessene som ble fengslet, ble nektet besøk overhode, av politiske årsaker.

Dermed ble også tilgangen på mat og andre artikler fra utenomverdenen sterkt begrenset for kvinnene. Artikler som var helt nødvendig for å gjøre livet mer utholdelig. Artikler som kunne være avgjørende for overlevelsen. I dette fengselet holdt de gamle og unge kvinner. Og barn. Mange kvinner var gravide. Flere barn ble født i fengselet. På denne bakgrunn var det relativt sett enormt frigjørende når vi fikk igjennom kravet om felles undervisning for kvinner og menn. Kvinnene fikk da noe større bevegelsesfrihet, både fysisk og mentalt.

Løslatelse

Totalt ble jeg holdt fengslet i ti år under militærregimet; fem år i Asela Karchaallee, to år i Alam Baqqaany og tre år i Firdanya.

På slutten av militærregimet ble de utsatt for sterkt internasjonalt press. De ble tvunget til å løslate politiske fanger; de som hadde overlevd. På den tiden var det fengsler over hele landet. Hemmelige, ukjente fengsler. Mange menneskerettighetsforkjempere fra oromofolket var spørlost forsvunnet. Mange var drept. Men mange dukket nå opp igjen, løslatt fra fengslene.

Alle mine politiske venner ble løslatt. Jeg ble holdt tilbake. Det var grusomt.

Mitt navn ble sendt fra den sentrale militæravdeling til fengselet. Men der kunne de ikke finne min warranty. I fengselet var warranty identitetspapiret. Uten dette ble en betraktet som ikke-eksisterende. Ingen i fengselet ville ta ansvar og løslate meg uten warranty.

Jeg forble fengslet. Jeg spurte meg selv hvorfor? En tanke var at det var bevisst og villet strategi for å straffe meg. Kanskje hadde de destruert mine papirer med vitende og vilje. Var jeg en fange uten identitet? Uten fremtid?

Situasjonen var vanskelig. Men etter de andres løslatelse fryktet jeg ikke lenger å bli drept. Det var relativt sett en frihet. Jeg mistet ikke håpet. Mine løslatte venner jobbet for å få meg frigjort. Amnesty engasjerte seg også; sendte mange brev til myndighetene. Jeg håpet på løslatelse, men fryktet at jeg var evig dømt. Håpet strakk seg imidlertid utover min egen situasjon, min egen overlevelse. Det skjedde tilsynelatende store endringer i landet forut for Mengistus fall. Ved nærmere analyse viste de seg å være av mer kosmetisk karakter. I utgangspunktet skapte de imidlertid forventninger om at

oromofolket kanskje kunne få en bedre situasjon. Et tilsynelatende positivt tiltak fra myndighetenes side ble kalt «Land to the tilters» - «Land til folket». Mange fikk jord i 1975. Men myndighetene ga med en hånd og tok med den andre. Det var krig mellom Etiopia og Eritrea. Unge mennesker ble tvunget i krig. Bøndene måtte finansiere krigføringen gjennom høye skatter og ved å lage mat til soldatene. En annen tilsynelatende positiv utvikling var at flere fikk tilgang til makt. Men dette gjaldt kun de som støttet regjeringen. Makthaverne sa at alle var like. I praksis fortsatte de å drepe mange oromofolk. Og de undertrykket religionene. Under Haile Selassie hadde stat og den kristen ortodokse religion vært i union. Biskopen godkjente kongen. Mengistu var sosialist og ateist. I partiprogrammet het det at alle religioner var likeverdige. I praksis forfulgte han mange religiøse. Kun ateister fikk tilgang til makt. De som ville være medlem i partiet måtte være kommunist, sosialist og ateist. Mengistu jobbet for å eliminere religionene. Jehovas vitner, pinsevenner og lutheranere ble betraktet som spioner. Mange av disse ble drept. Jeg husker hvordan femten medfanger fra disse religiøse grupperingene ble henrettet. Vokterne forsøkte å tvinge dem til å si sosialistiske slagord og fornekte sin religion. Da de nektet, ble de drept. En kjent oromo, Gudina Tumsa (leder i The Ethiopian Lutheran Evangelical Church) ble fanget og forsvant sporløst. Han ble drept. Hans kone, Tsahay Tolosa, ble fengslet og holdt fanget i over ti år, kun på grunn av sin forbindelse med ham.

En måned etter mine venners løslatelse var jeg fortsatt fengslet. Så ble jeg innkalt til kontoret. En oromoperson som hadde samarbeidet med militærregimet tok ansvar. De sa: «Vi har ikke funnet din warranty. Hele fengselsadministrasjonen har lett. Myndighetene har likevel besluttet å løslate deg på særskilte vilkår, uten warranty». De ga meg et warranty, et løslatelsesdokument som sa at jeg hadde vært fengslet i den gitte perioden for antirevolusjonær virksomhet og politisk kriminalitet. Nå ble jeg løslatt, men folk ble advart om å være oppmerksom og forsiktig i møte med meg. Dette var et slags identitetspapir jeg måtte framvise når jeg nå skulle ferdes i samfunnet. Det skulle gjøre tilværelsen vanskelig for meg.

Etter løslatelsen

Jeg var løslatt, etter ti år. Selvfølgelig var jeg glad, begeistret. Men fremtiden var også veldig mørk. På et vis var jeg fortsatt fange på grunn av det warranty de hadde gitt meg. Den etiopiske regjering hadde skapt et fiendebilde av meg i befolkningen. Mange var mistenksomme mot meg, også innen den oromiske befolkning. De trodde på ryktene og ville ikke ha noe med meg å gjøre, enten fordi de var redde eller fordi de var økonomisk avhengig av myndighetene. Få hjelp meg.

Hva skulle jeg gjøre? Hvor skulle jeg dra? Hvordan skulle jeg livnære meg?

Etter løslatelsen fikk jeg vite at min mor var død. Jeg sto derfor også uten nær familie. Mye var endret i løpet av de ti årene jeg hadde vært fengslet. Jeg hadde også få nære venner å kontakte.

I fengselet hadde jeg fått mulighet til å gå på skole. Det var to typer undervisning i fengselet. På den tiden drev Mengistu kampanje mot analfabetisme. Kampanjen dekket hele landet, inkludert fangene i fengselet. De ble tvunget til å lære amharisk. Å lære og lese og skrive oromo med det amhariske alfabet, var også mulig. Det var forbudt å bruke oromoalfabetet Qube (oromo) / Latin alfabet (engelsk).

Den andre undervisningen ble organisert på initiativ fra fangene selv. Mange lærere fra høyskoler og universitet; oromolærere, lærere fra Eritrea og Tigray (den nåværende regjering), ble fengslet. Studenter over hele landet ble fengslet. Sammen organiserte de undervisning for fangene. Mange fanger fulgte undervisningen. Mange tok nasjonale prøver og fikk studiekompetanse. Fengselsledelsen godkjente denne fengselskolen. Partiet ville gi et inntrykk av å være revolusjonære. Kjente slagord var «Fengsler kan være skoler». «Vi forvandler fengsler til universiteter». Men samtidig var det ikke ytringsfrihet. En kunne ikke si imot Mengistu og regjeringen ustraffet. Fengselet hadde også et bibliotek. Fanger med kontakter fikk litteratur brakt inn utenfra. Det var ikke forbudt å ta bøker inn i fengselet. Men noe litteratur var forbudt. Regimefiendtlig litteratur ble «fengslet» og destruert. Bøker oromobevegelsen brukte i sine studiesirkler. George Orwel's «Animal farm» var blant disse. Den ble oppfattet som en satire over Mengistus styre.

For å få godkjent eksamensresultatene fra fengselsskolen, ble utdannelsen og eksamenene godkjent av utdanningsmyndighetene. Selv tok jeg eksamener slik at jeg fikk studiekompetanse for universitet på denne skolen. Rektoren for fengselsskolen, Deresa Kite, var min venn. Etter at jeg hadde fått studiekompetanse, jobbet jeg som sekretær for ham på fengselsskolen i ca. et år. Han bor nå i Norge, i Kristiansand.

På fengselsskolen hadde jeg tatt eksamener som nå ga meg muligheten til å kunne studere på universitetet. Syv eksamener med topp karakterer. Ønsket var derfor å studere. Jeg ble løslatt i mai/juni. Universitetet hadde tre måneders vinterferie fram til september. I påvente av dette besluttet jeg å dra tilbake til mitt fødested og besøke graven til mine foreldre og min bror. Jeg overlevde ved å få bo hos noen gamle venner i området i tre måneder.

Det var grusomt for meg å miste min mor. Hun sto meg veldig nær. Samvittigheten knuget meg også fordi jeg ikke hadde kunnet hjelpe henne da hun var syk. Hvis jeg hadde kunnet hjelpe henne med mat, klær og medisiner, hadde hun trolig levd mye lenger. Men myndighetene hadde ikke gitt meg noe valg. Myndighetene hadde fengslet meg.

Universitetet

Jeg bestemte meg for å studere ved Addis Abeba Universitetet. Jeg søkte og fikk studieplass på et fakultet lokalisert i Nord-Etiopia. Det ligger der Nilen begynner i Bahar Dar, nær grensen til Sudan. Der tok jeg pedagogisk lærerutdanning. Hovedfaget var vitenskapelig pedagogikk og engelsk var det sekundære fag. Studiet inkluderte også psykologi, offentlig forvaltning og statistikk.

Jeg begavde meg i studier, fokuserte først kun på dette og bort fra fortiden og situasjonen i landet. Læringen mestret jeg svært godt. Hele tiden fikk jeg topp karakterer. Jeg var kandidat til å gullmedalje; en utmerkelse som ble tildelt den beste studenten hvert år. Jeg studerte i fire år.

Men livet på universitetet bød også på utfordringer. Mengistu satt fortsatt ved makten. Universitetet lå i amhararegionen og folket der betraktet de sørfra som slaver, spesielt gjaldt det oromo-folk og muslimer. Der betydde oromo og muslim det samme som slave. Jeg ble derfor dårlig behandlet.

En annen utfordring på den tiden var en intens krig over hele landet mellom militærregimet på den ene siden og tre sentrale motstandsbevegelser

på den andre. Disse var Eritrea Liberation Front, Tigray Liberation Front og min bevegelse Oromofrigjøringsbevegelsen, OLF.

Disse nasjonale konfliktlinjene utspilte seg også på universitetet. Studentmassen ble derfor splittet i to poler; tilhengerne av militærregimet og de tre frigjøringsbevegelsene.

Jeg kunne derfor ikke bare studere. Jeg ble leder for den hemmelig organiserte oromo-bevegelsen på universitetet. Så tok jeg initiativ til å lage allianse mellom alle gruppene som jobbet mot den etiopiske regjering.

Det var intens faglig konkurranse mellom studentene. På slutten av hvert år ble det delt ut medalje til den dyktigste studenten. Dette var meg. Mange medstudenter ble sjalu. De benyttet politiske redskap for å svekke meg faglig. På universitetet var det mange spioner for militærregimet. Medstudenter fortalte disse at jeg var den farligste motstander av regjeringen.

Jeg var i en veldig kritisk situasjon. Vi befant oss i en politisk omveltningssperiode. Den etiopiske regjering ble svekket militært. Den eritreiske frigjøringsbevegelsen hadde medvind. Krigshandlinger foregikk i nabobyen. Vi hørte skudd og bombing. Dersom det etiopiske militærregimet hadde blitt sittende i to måneder til, kunne jeg ha blitt drept siden jeg var blinket ut som politisk farlig.

I løpet av min tid på universitetet, 1990–92, var det intense slag langs bredden av Nilen. Konflikten startet ved Lake Tana; innsjøen der Nilen springer ut. Våpenbruken var enorm på begge sider. Mange av soldatene var i utgangspunktet fredelige bønder som var tvunget inn i kampstyrker av militærregimet. Dersom noen prøvde å desertere, eller rømme fra elvebredden, ble de skutt av bakenforliggende tropper. Eneste mulighet til flukt fra kulene var derfor elven. Svært mange soldater ble drept. Ble de ikke skutt, druknet de eller ble spist av krokodiller, hyener eller andre ville dyr. Ingen ble begravet. De døde kroppene forsvant i elvedypet.

Engelskstudiet inkluderte flere del-kurs, blant annet i skriveferdigheter. I forbindelse med studiet i engelsk skriveferdigheter, forfattet jeg en beretning om denne tragiske kampen langs bredden av Nilen. Jeg ga den tittelen «The unforgettable Saturday». Universitetslæreren var oromo. Han støttet meg i prosjektet. Artikkelen ble utnevnt til den beste ved Universitetet det året.

Universitetet var krigsområde. Mange bygninger ble plyndret og brent. Jeg tviler på om min artikkel fortsatt er tilgjengelig.

Den totale situasjonen i området og på universitetet var kritisk. Jeg besluttet å gå til et modig mottiltak. På grunn av lovløse tilstander hadde vi ingen muligheter uten bruk av makt. I allianse med de andre motstandsgruppene skaffet vi oss tilgang til våpen. De sendte meg til forsvaret. I løpet av to uker hadde vi avsatt det lokale militærregimet i Bahar Dar og tatt over universitetet. Det rådet unntakstilstand. Geriljagruppen TPLF (som i dag sitter i regjering) samarbeidet med Eritreisk geriljagruppe om å ta over den lokale makta. OLF var i allianse med disse. Universitetsledelsen hadde vært innsatt av militærregimet, med rektor Dr Ayalew. Militærregimet infiltrerte hele universitetet. De hadde ansatte i sentrale posisjoner. Soldater fra militærregimet ble belønnet med studieplass på universitetet uten å ha formell studiekompetanse. Disse dannet bevæpnede grupper på universitetsområdet og kontrollerte hva som ble sagt og gjort. Da det lokale militærregimet ble avsatt, tok vi også over universitetet. Representanter fra militærregimet ble avsatt. Ansatte som ikke hadde vært involvert i kriminelle handlinger, ble politisk omskolert og fikk beholde sine stillinger.

Dette var frihet for meg. Men universitetet ble stengt. Det var ikke lønn til lærerne. Studentene hadde ingen ting å gjøre og mange ville ikke leve i en krigssituasjon. De 720 studentene som støttet regjeringa krevde å bli sendt til Addis Abeba fordi militærregimet rådet i hovedstaden. Der kunne de studere. Den Eritreiske bevegelse og Tigray-bevegelsen aksepterte deres krav. De lot dem reise dit de ønsket og sendte dem avgårde med busser. Majoriteten av motstandsgruppene studenter valgte også å reise til Addis Abeba.

Kun jeg og en annen student nektet å dra. Også han var oromo. Dersom jeg dro til hovedstaden ville jeg bli drept. Vi besluttet å bli medlem av den militære frigjøringsalliansen. Vi ble bevæpnet. Alliansen gikk fra vest gjennom skogsområdet fra grensen til Sudan, gjennom Nilen-dalen og fram til Oromia. Til mitt folk. Jeg var redd, men også mobilisert og engasjert. Endelig øynet jeg å få se den etiopiske regjering falle, ved begynnelsen av året 1991.

Det var en intens og grusom krig. Militærregimet benyttet svært destruktive våpen fra Sovjetunionen. Ammunisjonen hadde stor spredning. De ødela

mennesker, dyr, skog. Alt. På vår marsj fra universitetet til oromo-land gikk vi over døde, myrdede kroppar. Det var grusomt. Dypt tragisk.

De slapp også napalm-bomber. En dag fløy militærhelikopter over mange områder av landet. Napalm-bombene regnet. Våpenet som ble kalt MB skjøt ut kuler som ble spredt i førti mindre bomber og regnet over et stort område. Ødeleggelsene var enorme. Tragiske. Miljøet, mennesker, dyr, skog. Alt brant. Militærregimet var feige. De trodde hele skaperverket var fienden. Vi har et ordspråk som illustrerer deres tankegang: «Eselet sier: Hvis ikke jeg lever, skal heller ikke gresset vokse.»

Men jeg overlevde. Da vi kom fram begynte jeg å organisere oromo-folket i området. Vi kom i mediene. Bevegelsen vokste seg sterk.

Etter to måneder ble militærregimet styrtet. Den Eritreiske og Tigreanske frigjøringsbevegelsen tok over makten i Addis Abeba, støttet av oromo-bevegelsen. Etter 1992 laget de en felles overgangsregjering. Jeg representerte Arsi-regionen i denne regjeringen.

Raskt startet imidlertid en intern kamp om makten mellom gruppene i regjeringen. Eritrea frigjorde seg fra Etiopia og ble selvstendig. Overgangsregjeringen utarbeidet et grunnlovsdokument, som blant annet tok sikte på demokratisk valg. Det tegnet seg til at Oromo-bevegelsen kom til å få flertall ved valget, fordi vi utgjorde en befolkningsmessig majoritet. Samarbeidet i overgangsregjeringen brøt sammen. Alt det tragiske begynte derfor på nytt, på samme måte som under militærregimet. Brudd på menneskerettighetene, undertrykkelse, fengslinger, krig.

Den Tigrianske frigjøringsbevegelsen begynte å monopolisere all makt. De begynte å angripe Oromobevegelsen.

En dag ble jeg innkalt til OLF sitt hovedkvarter Gulale i Finfinne (oromoenes navn på hovedstaden Addis Abeba). Jeg reiste fra Arsi til Addis Abeba. Ved kontrollposten Kaliti ved inngangen til Addis Abeba, ble jeg fengslet. Kaliti er det nåværende største fengselet i Etiopia. De tok meg og fengslet meg på ny.

Ny fengsling

Dette var den grusomste fengsling i fengselet Kazanchis. For første gang ble jeg holdt isolert. De gjemte meg. Ingen visste hvor jeg var. Hele tiden ble jeg bevoktet av to væpnede personer. De torturerte meg. Truet konstant med å drepe meg. Kommanderte meg til å sitte i urørlige stillinger i timer av gangen slik at følelsen i kroppen forsvant. Samtidig forhørte de meg; «Fortell hva du har gjort mot TPLF!» På dagtid brakte de meg til en gammel traktor. De tvang meg til å sitte sammenkrøpet under denne hele dagen. Om nettene tok de meg tilbake til fengselet. Men i fengselet hadde jeg ingen fast plassering. I nesten seks måneder ble jeg flyttet fra oppbevaringssted til oppbevaringssted innenfor fengselet.

Men det var en åpning til. Et lite hull som vokterne ikke visste om. Gjennom dette kunne jeg se hva som foregikk utenfor. Jeg fulgte med. Utenfor så jeg hele den gamle regjeringen. Nå som fanger.

De gjemte meg i garasjen i ca. et år. Mestringsevnene fra tidligere fengsling hjalp meg å holde ut. Jeg visste at de kunne gjøre alt med meg. Jeg måtte bare vente. Jeg hadde ikke mistet håpet.

Hullet i veggen var min potensielle kontakt med omverdenen. Lenge gikk forbindelsen bare én vei. Jeg kunne se ut. Ingen fra verden utenfor fengselet kunne se meg. Jeg var en skjult fange; en «ikke-eksisterende» fange. Men hullet i veggen var min mulighet. Konstant var jeg på utkikk etter muligheten til å få formidlet «Jeg er her. Jeg er i live».

Konsentrasjonsleir og Korea-fengselet

Ved midnatt etter omtrent et år i kjelleren fraktet de meg til en konsentrasjonsleir nær grensen til Sudan. I senter for denne leiren lå et sterkt bevoktet og forferdelig fengsel; Dhedheessaa, også kaldt korea-fengselet. Militærregimet hadde trent soldater med støtte fra Korea. Derfor kalte de opp et av sine fengsler etter dem. Militærregimet hadde vært alliert med den sosialistiske kampen i hele verden. I denne forbindelse hadde de fått hjelp og trening fra Nord-Korea. De hjalp Etiopia å trene soldater på treningsentre på grensen til Sudan, i Wallaga i Vet-Oromia. Etter Mengistus fall, forandret den nåværende regjering denne treningsleiren til fengsel og politisk omskoleringscenter. Hele senteret het Deddeessa. Det var 12000 oromopolitiske fanger der, derav 6000

kvinner. Først ble fangene utsatt for 15 dagers politisk hjernevask. Deretter ble de delt i to grupper avhengig av deres respons. De som viste seg lojale og aksepterte ideologien ble løslatt. Mange ble også tvunget til å angi andre for selv å bli løslatt. De som gjorde motstand ble identifisert og ble sendt til et område innerst i leiren kaldt Korea-fengselet. Der var det ca. 450 oromo-fanger.

Konsentrasjonsleiren rommet 12000 fanger, halvparten var kvinner, mange var barn. Det var en leir med fanger fra hele landet. Epidemiene florerte. Mange ble syke og døde av malaria, gul-feber, tuberkulose, kolera, diare. Men jeg var ikke lenger alene.

Det første halve året holdt de meg i konsentrasjonsleiren. Tilstandene var forferdelige. Vi ble behandlet som dyr. Ingen mat eller dårlig mat. Lite vann eller urent vann. Vaktene var tungt bevæpnet. Terroren rådet.

Etter omtrent seks måneder tvang de fanger til å angi andre fanger; peke ut de 450 farligste fangene. Jeg ble blinket ut. Vi ble så låst inne i det indre fengselet, Korea. Vokterne passet på oss med kraftige våpen fra alle kanter. Fengselsmurene var omgitt av Gir nov, russiske kanoner, som pekte mot oss.

Igjen forsto jeg at jeg måtte velge mellom liv og død. Forble jeg i fengselet, kom jeg til å bli drept eller omkomme av sykdom. Jeg bestemte meg for å rømme.

Flukten

I den indre kjernen av fengselet var det tre fengselsbygninger. Disse var omgitt av et gjerde, med kun en åpning. Av og til fikk vi lov til å lufte oss i området mellom bygningene. Slik kom jeg i kontakt med fanger fra de andre fengselsbygningene. Flere av dem kjente jeg fra oromo-motstandskampen.

På disse lufteturene begynte jeg å organisere fanger fra alle de tre fangehusene. Vi organiserte oss som kommandogrupper. Tre fra hver bygning skulle utgjøre denne kommandoen, og organisere flukten. Vi laget to alternative fluktplaner.

Det ville være umulig for oss å rømme gjennom dørene. Enten måtte vi flykte gjennom vinduene eller lage hull i takene. Vi besluttet å bruke vinduene. I følge fluktplan én, skulle kommandotroppene fra alle tre hus flykte samme natt og uten at noen skulle komme til skade. Verken vi eller fangevokterne.

Dersom dette ikke skulle la seg gjøre, måtte vi gå over til plan to: Overmanne vaktene, ta deres våpen og befri alle fangene.

I en hel måned planla vi detaljene i flukten. Vinduene satt høyt oppe på veggene. Vi måtte finne en måte å komme opp og ned. Et annet problem var hvor vi skulle ta vegen, dersom vi klarte å komme oss ut av fengselet. Jeg spurte andre lokalkjente fanger om hvordan området rundt fengselet så ut. Fengselet lå nær grensa til Sudan. Det var omgitt av en stor skog. Jeg forsøkte å se for meg en videre fluktrute.

Så kom natta vi hadde avtalt å rømme. Jeg forsøkte å vekke en av de andre i kommandograppa fra mitt hus. Han lot seg ikke vekke. Sov tungt. Jeg besluttet derfor ikke å foreta meg noe den natta.

Etter dette forsto jeg at jeg ikke kunne stole på de andre. Jeg besluttet å hjelpe meg selv.

Den beste flukttiden ville være midt på natten. Det måtte være mørkt og jeg måtte være sikker på at de andre i cella sov tungt. Hvis ikke kunne noen våkne og røpe meg. Klokkeren 01.00 var en god tid.

For å klatre opp og ned fra vinduet, laget jeg et tau av fangeklærne mine. Heldigvis fikk vi utdelt ny fangedrakt hver tredje måned, så jeg hadde stoff nok til tauet. Jeg gjemte tauet i en klespose. Denne sov jeg med under hodet. Som forberedelse, prøveklatret jeg opp og ned og sikret at vinduet kunne åpnes og lukkes.

Fangeklærne kunne representere en risiko etter flukten, da de ville gjøre meg lett gjenkjennelig. Men jeg hadde en fin dress som jeg gjemte i klesposen min. Denne ville jeg ta utenpå fangedrakten under flukten og ha på meg når jeg beveget meg utenfor fengselet. Dressen hadde jeg fått av en tidligere medfange som var blitt løslatt. Han kom tilbake for å besøke meg i fengselet. Fangevokterne nektet ham å se meg, men han fikk overlevere en pakke til meg. Det var dressen. Han tenkte nok jeg ville få god nytte av den, dersom jeg en dag ble løslatt.

Fengselsområdet var under kontinuerlig bevoktning. Jeg studerte vakt-ruten nøye. En vakt gikk konstant rundt de tre bygningene hele natten. Han lyste med lommelykt. Runden tok totalt 20 minutter. Dette var altså tiden jeg ville få til å hoppe ut av vinduet og komme meg i skjul mellom mangotrærne som vokste mellom bygningene.

Fluktnatten gikk lenge alt som planlagt. Jeg klatret opp til vinduet, slapp meg ned på den andre siden og kom meg i skjul mellom trærne mens vekten patruljerte på den andre siden av leiren. Umiddelbart løp jeg i retning av utgangen for leiren. For lettere å unngå eventuelle kuler, løp jeg i sikksakk. Det gikk bra i ca. fem minutter. Da jeg nærmet meg utgangen, oppdaget de meg og skjøt. Jeg løp videre og klarte å komme meg utenfor. For ikke å bli truffet kastet jeg meg ned på en håndballbane. Derfra krabbet jeg så raskt jeg kunne inn i skogen. Natta var beksvart. Inne i skogen kjente jeg meg begeistret. Jeg hadde klart det. Jeg var fri. Ikke lenger fengslet.

Men skogen bød på nye farer. Giftige slanger og ville dyr; kobra, leoparder og løver. Fangevokterne ville lete etter meg. Jeg tenkte: «De må ikke oppdage meg nå». Så jeg krøp videre. Følte meg fram med hendene. Så ingen ting.

Det hadde vært noen nervepirrende og intense timer. Etter en stund la jeg meg ned. Tenkte. Hvilte. Ca. klokka tre fortsatte jeg. Det ville være for risikabelt å befinne meg så nær fengslet når det ble lyst. Flukten var krevende, for jeg måtte ikke etterlate meg spor. Etter en stund kom jeg til elva Dhedheessaa og krysset denne. Elva var bred, men rolig. På den andre siden klatret jeg opp i et høyt tre. Det var tryggere der, både for ville dyr og forfølgerne. Fra toppen av treet kunnen jeg se mange soldater lete etter meg. Jeg så også fanger som ble fulgt inn i skogen for å gjøre sitt fornødne. De hadde ikke toalett i fengselet.

Da det ble lyst planla jeg veien videre. Et stykke mot venstre lå en hovedveg. Fulgte jeg den ville jeg lett kunne bli oppdaget. Så jeg tok til høyre, inn i skogen, og håpet å finne en sti. Etter en kort stund fant jeg en sti og fulgte den.

Om dagen kjente jeg meg litt tryggere for de ville dyrene. Jeg kunne i det minste se. En annen fare var folkegruppen Shanqila, som bodde i skogen. Shanqila var en undertrykt minoritetsbefolkning som lever på Nilbanken; et Nilotisk folk. De var undertrykt som oromo. Men de var ikke oromo. Dersom jeg skulle støte på dem, fryktet jeg at de ville kunne drepe meg eller overgi meg. Derfor var jeg veldig forsiktig. Jeg bevæpnet meg med runde steiner i lommene og en tykk kjepp.

Etter en tid traff jeg på en mann som arbeidet med jorda. Han plantet korn. Han fikk øye på meg og jeg ble redd. Jeg visste ikke hans tilhørighet. Jeg

hilste på oromo. Til alt hell svarte han på mitt språk. Jeg ble lettet, men kunne fortsatt ikke være trygg. Vi begynte å snakke sammen. Han fortalte han skulle plante mais, men måtte kjøpe såkorn. Så spurte han om jeg var en rømt fange. Han var mistenksom. Jeg svarte benektende. Og han sa: «Nei, nei. Du ser heller ikke helt slik ut». Jeg hadde gjemt 300 birr, en anselig sum penger, i trusa. Nå ga jeg ham 10 birr. Han ble glad. Jeg sa jeg skulle handle honning, da min kone nettopp hadde født et barn. Derfor spurte jeg etter veien til Nekemte, hovedstaden i Vest-oromia. Han ba meg følge ham et stykke, og pekte så ut vegen: «Følg denne stien. Den fører direkte til Nekemte. Men ferden tar tre dager». Han fikk ytterligere 10 birr. Så gikk han tilbake.

Likevel var jeg redd for at han skulle røpe meg, så jeg hastet videre. For å skjule meg, gikk jeg etter en bestemt metode. Jeg holdt øye med stien, men valgte en trase parallelt med denne inne i skogen.

Uten mat og vann gikk jeg i to dager. Jeg gikk fra morgen til kveld. Da jeg kom fram til en bondebygd, var jeg svært sulten, tørst og sliten. Situasjonen var kritisk. Jeg kunne ikke vite hvem jeg kunne stole på. Men kreftene holdt på å ta slutt. Jeg måtte være modig. Be noen om mat. Jeg så en bonde som arbeidet med øks og dyrket jorda. Da jeg kom bort til ham sa jeg: «Jeg er veldig sulten. Kan jeg få mat». Han ba sin kone, og hun satte fram mat og kaffe. Jeg spiste og vi snakket. Jeg fortalte: «Jeg er en hjelpeløs person. Jeg har sluppet ut fra fengselet. Jeg har ingen som kan hjelpe meg. Jeg kjenner ikke området». Jeg fortalte ham alt dette, for jeg visste at han allerede hadde forstått. Men etter at jeg hadde spist kom jeg til mer krefter. Jeg la merke til at det hadde kommet to menn til. Disse hadde stokker. Og mannen hadde øks. Jeg ble redd. Kanskje hadde de tenkt til å drepe meg å ta klærne mine? Dressen min var kostbar. Etter at jeg hadde spist, unnskyldte jeg meg med at jeg måtte gå inn i skogen for å gjøre mitt fornødne. Inne mellom trærne la jeg på sprang. De fikk øye på meg og sprang etter. Jeg tok en stein fra lomma og lot som det var en bombe. I tillegg hadde jeg stokken. Forfølgerne ble redde og ga opp. Jeg fortsatte å løpe.

Det var dag. Sola sto høyt på himmelen. Først løp jeg. Så fortsatte jeg å gå. Etter en stund møtte jeg to mennesker langs vegen. De så på meg og forsøkte å omringe meg. Jeg følte meg truet. Kanskje ville de overfalle meg for å ta min pene dress. De begynte å snakke til meg og truet meg. Igjen brukte

jeg den samme beskyttelsesmetoden. Jeg tok en stein opp av lomma og lot som det var en håndgranat jeg ville kaste. Da stoppet de to mennene. Selv gikk jeg veldig hurtig et godt stykke inn i skogen og gjemte meg der. Jeg fryktet at de ville forfølge meg. I om lag to timer ble jeg liggende i mitt skjulested. Jeg speidet så rundt og fortsatte vandringen gjennom skogen.

Da sola gikk ned i vest, var jeg kommet til en liten bygd. Mørket hadde kommet og jeg fortsatte forbi. Så kom jeg til Diggaa Saasiggaa, nær hovedstaden i Vest-Oromia, Wallaggaa. Der fikk jeg en ny utfordring. Det var midnatt og plutselig var jeg omringet av en flokk hyener. De prøvde å angripe meg og sperre vegen for meg. Jeg måtte tenke fort. En løsning ville være å klatre opp i et tre. Jeg var rett ved en dyreinnhegning med kyr og okser. Et annet alternativ var derfor å klatre innenfor gjerdet og gjemme meg blant dyrene. Jeg valgte denne løsningen. Dette var imidlertid ikke helt risikofritt. Dyrene hadde spisse horn og kunne stange meg. Bonden kunne oppdage meg og skyte eller skade meg av frykt for at jeg skulle stjele dyrene. Jeg var redd og måtte være veldig forsiktig. I ca. en time gjemte jeg meg blant dyrene. Så gikk jeg videre. Hyenene var borte.

Etter en liten vandring møtte jeg hyenene igjen. Denne gangen klatret jeg opp i et tre. Der ble jeg sittende til det lysnet av dag. Først da kløv jeg ned og fortsatte ferden.

Nå var jeg svært sliten og sulten. Det var gått 24 timer siden jeg sist spiste. Jeg hadde ikke sovet om natten. Jeg gikk og gikk. På vegen foran meg møtte jeg et barn. Hun snakket oromo. Barnet fortalte om en militærleir, tilsvarende den jeg var flyktet fra. Situasjonen var kritisk og jeg ble redd. Militærleiren lå på venstre side, så jeg holdt til høyre og kom fram til en bygd.

Nå måtte jeg være varsom. Jeg regnet med at jeg var etterlyst. I ettetid fikk jeg høre av andre fanger at det var blitt organisert store leteaksjoner etter meg. Samtidig var jeg sulten og trøtt. Jeg valgte å be om mat. Det lå en stor stråhytte foran meg, i den stilen oromoene pleier å bygge, så jeg nærmet meg døra. Røyk steg opp fra pipa. En kone holdt på å lage mat mens hun passet på dyrene. Jeg hilste god morgen og fortalte at jeg kom fra Naqamte. Ærendet jeg presenterte var å få kjøpe en høne for å lage middag. Dette var rundt juletider og høne var en vanlig rett i høytiden. Den gamle mannen på gården svarte at de ikke hadde høner, men inviterte meg inn. Vel inne i hytta fortalte jeg hvem

jeg var; en rømt fange, ikke en kriminell, men en forkjemper for oromo-folkets rettigheter. Så ba jeg: «Dere må hjelpe meg. Jeg er ettersøkt.» Mitt vertskap var selv oromo. Jeg forsto at de var snille, derfor fortalte jeg. Mannen ba sin kone sette fram mat og kaffe. Så fortalte han at en annen oromo-forkjemper som var løslatt, arbeidet i området. Jeg ble veldig glad. Jeg var blant venner. Blant kampfeller.

Bonden ropte på den løslatte oromo-forkjemperen. Han arbeidet med xaafii (oromo) / teff (amharisk), en spesiell etiopisk kornsort. Dette kornet hadde han samlet på et område. Han fikk så oksene til å gå rundt for å treske kornet.

Min kampfelle kom og den gamle mannen fortalte om sin idé for å hjelpe meg. På dagtid skulle jeg skjule meg under en haug med xaafii i nærheten av treskeområdet. Etter to dager tok jeg av min pene dress, la den nederst i en sekk og dekket over med tafii. I stede klede jeg meg som en gammel fattig mann, med fillete klær, en gammel hatt på hodet, uten sko og med stokk. Sekken bar jeg på hodet. Min kampfelle var kledd omtrent likt. Han så ut som en gjeter. Slik skulle vi gå til hovedstaden i Vest-Oromia, Nekemte.

Min venn gikk først og jeg fulgte. Vi la av sted på morgenvisten og gikk i seks timer. Da kom vi til en vaktpost. Militæret bevoktet begge sider av veien på den eneste veien som førte inn til byen. De sjekket alle som passerte ut og inn. Jeg var etterlyst som en meget farlig, rømt fange. Men jeg kjente meg helt rolig. Vi så ut som fattige gamle menn som bar sin bør på hodet. De kom ikke til å avsløre oss.

Vi passerte. Jeg fulgte ham inn i byen. Ingenting skjedde. Min venn hadde en søster som bodde i en skråning i utkanten av byen. Vi gikk dit. Der skiftet vi klær. Inne i byen ville jeg ikke lenger skille meg ut i min fine dress. I tre dager holdt vi oss i skjul inne i huset. Spiste, sov, planla vegen videre. Jeg måtte komme meg til hovedstaden Addis Abeba. Der ville jeg kunne bli «usynlig», blant millioner av mennesker.

Men før jeg dro videre, trengte jeg medisinsk behandling. Under flukten fra fengselet var jeg nesten blitt truffet av en kule. Den hadde streifet rett forbi det høyre øyet mitt. Huden og øyehårene var blitt brent. Synet var redusert. Jeg fikk behandling hos en optiker som selv var oromo og støttet OLF. Han ga meg medisin.

Etter tre dager var jeg rede til å dra videre til Addis Abeba. For å komme usett ut av byen, ble jeg fulgt av kjentfolk gjennom skogen. Utenfor byen haiket jeg med en varebil. Det var få busser som gikk til hovedstaden, så dette var den beste transportmåten. For turen betalte jeg tjue birr. Sjåføren hadde ingen mistanke til meg. Han så meg som en vanlig vandringsmann.

Om kvelden ankom jeg hovedstaden. Der fikk jeg nye vanskeligheter. Jeg hadde lite penger igjen, og ingen kjente jeg visste hvor jeg kunne oppsøke. Etter noen dager traff jeg en jeg kjente fra oromo-motstandsarbeidet. Han satte meg i forbindelse med OLF-nettverket og jeg fikk snakke med en sentral leder. De ordnet med et sted jeg kunne skjule meg. Jeg tror det var i nærheten av universitetet. Straks gikk jeg i gang med undergrunnsvirksomhet. Motstanderne skulle få merke at det var vanskelig å stoppe meg. Jeg trodd på menneskerettighetene også for oromo. Håpløsheten og kamptrettheten fanget meg ikke.

Geriljaleder i Vest-Oromia

Etter tre måneder med slik virksomhet, bestemte jeg meg for å forlate byen og etablere en geriljagruppe i skogen. Jeg tenkte på meg selv som den andre Che Guevara. Dette skulle bli den hemmeligste delen av min virksomhet. Mens jeg var på universitetet hadde jeg forberedt meg ved å lese mye geriljalitteratur fra Sør-Amerika. Jeg leste franskmannen Regis Debrays redegjørelser om geriljakamp «Strategy of revolution». Denne boka ble min rettledning. Han hadde vært med Fidel Castro og Che Guevara. Jeg leste også mye Mao. Studiene fra min tid i fengsel kom også godt med. Vi hadde også noen få bøker i skogen.

Så flyttet jeg til skogen og etablerte en geriljagruppe. OLF hadde både mannlige og kvinnelige geriljasoldater. Det var en slags kvinnefrigjøring innad i geriljabevegelsen, som ikke fant sted ellers i oromo-samfunnet. Mer enn en tredjedel av geriljasoldatene var kvinner. Disse meldte seg frivillig, på lik linje med mennene. Kvinner og menn ble likeverdig behandlet. Kvinner kunne inneha alle posisjoner, fra soldater til kommandører. Hvis noen mishandlet kvinnelige soldater, skulle dette straffes med døden. Dette skjedde. Jeg husker en kommandør som foretok en slik avstraffelse. Dette virket nok avskrekende, og vi hørte om få overgrep. Det var også strenge regler for relasjoner mellom kjønnene. Kvinner og menn skulle ikke inngå intime relasjoner, bli

kjæresten eller gifte seg. Dette var forbudt. Likevel utviklet det seg nok noe intime relasjoner i all hemmelighet. Geriljasoldatene levde jo i skogen gjennom mange år, så slike tilfeller var på mange vis forståelig. De kvinnelige geriljasoldatene erfarte på mange vis det samme som sine mannlige kolleger. Mange ble fengslet, flere ble drept. Noen lyktes også å flykte til Europa, Amerika og Australia.

Min geriljagruppe begynte operasjonen fra Nilbredden i Vest-Oromia. Operasjonen strakte seg fra Nilen/Abbay (oromo) i et område som heter Gidda-Kiramu til Guto Gidda-Nekemte i Wallaga-regionen i Vest-Oromia. Vi opererte meget hemmelig og varsomt. Veldig målrettet. Primært var målet bevisstgjøring av oromofolket. Vi var bevæpnet, men gikk ikke til krig. Fokuserte bare på bevisstgjøring av folket. Vi oppsøkte oromofolk; organiserte dem, fortalte om kampen og rettighetene. Gruppen mi møtte massiv støtte og mye sympati. Folk viste oss veien. Vi sørget selv for mat. På denne måten var vi ingen belastning for lokalbefolkningen. Vi var selvstendig.

Men virksomheten kunne være farlig både for oss og mennesker som støttet oss. Hele tiden var det operasjoner for å ta oss. Mange som ble mistenkt for å ha kontakt med vår gruppe, ble fanget. Vi var svært varsomme. Oppsøkte folk og bebyggelse kun nattetid. Og vi oppga aldri våre rette navn. Jeg ble en kjent kommandant i hele Oromia, under navnet Daadhii Fayyisaa. Dette er navnet på en lokal og svært god drikk av honning, som helbreder. Jeg valgte selv navnet.

To år kjempet jeg slik i skogen. Vi ble aldri avslørt. Etter to år, i 1993, hadde vi bevisstgjort hele Vest-Oromia. Rekruttert mange støttemedlemmer. Geriljagruppa vokste. Befolkningen mistet tillit til regjeringen. Mange begynte som geriljasoldater isteden. Vi forsøkte å utvide området vi dekket fram til 125 km fra hovedstaden.

Mot slutten av 1993 hendte det imidlertid noe som skulle endre min situasjon. OLF-ledelsen ble splittet mellom den nasjonale og den utenlandske. Min gruppe hadde vært avhengig av økonomisk støtte fra utlandet. En utbrytergruppe ble sjalu og redde for å miste makt. De sendte en spion fra Nairobi til vår gruppe. Han brakte med seg mange penger, dollar. Han kom til meg ved elva Gibe, i Gibe-skogen.

Som leder tok jeg imot ham. Jeg visste ikke at han var spion. I løpet av en måned kjøpte han mange av geriljasoldatene, organiserte dem i sin egen gruppe og satte dem opp mot meg. Den utenlandske ledelsen sluttet å sende penger til meg. Sendte dem isteden til ham. Da forsto jeg at en sabotasjeoperasjon var på gang. Jeg måtte flykte.

Som dekkoperasjon oppga jeg at jeg skulle i et møte og kom til å bli borte en måned. I mitt fravær utnevnte jeg spionen som min stedfortreder. Men jeg skulle ikke i noe møte, ikke komme tilbake. I virkeligheten flyktet jeg til hovedstaden.

Geriljavirksomhet i Øst-Oromia

I 1994 gikk jeg østover til skogsområdet Arsi. Derfra fortsatte jeg gjennom skogen til Balle og videre til Harar på grensen til Somalia. Grenseområdet kalles Ogaden. Her etablerte jeg en geriljagruppe. Jeg fortalte om sabotasjeoperasjonen i Vest-Oromia.

Jeg ble politisk avdelingsleder for geriljagruppen i Øst-Oromia. På nytt begynte vi en bevisstgjøringsoperasjon. Situasjonen her var imidlertid markant vanskeligere enn i vest. Nå befant vi oss i ørkenområder. I løpet av et år regnet det kun en dag. Vannet som falt denne dagen måtte samles i vannhull i bakken. Elvene ble raskt tørre. Ofte måtte vi gå i en til to uker før vi kom til et nytt vannhull eller en elv. Vi tørstet. Og vi gikk ofte uten mat. Vi levde av geiter og kameler. Disse kjøpte vi av nomadefolkene som vandret i området. Nomadefolket støttet oss og vår virksomhet. Var vi heldig fant vi kaktusfrukt i skogen.

Operasjonen fortsatte fra hele øst-elva området og opp i fjellet. Jeg var der til 1996.

På begynnelsen av 1996 ble jeg syk i skogen. Jeg hostet og spyttet blod og hadde smerter i venstre side av kroppen. Jeg forsto at jeg hadde fått tuberkulose. Legegruppa vår ga meg noe medisiner; rampisin og stritomasin (en form for antibiotika). Dette hjalp meg litt. Men fortsatt var jeg syk.

På samme tid ble jeg utsatt for tre farlige situasjoner eller belastninger. Jeg var alvorlig syk. Vi sultet og tørstet. Vi ble angrepet militært av regjeringshæren. Disse hadde igangsatt en intensiv operasjon mot vår gruppe.

I Øst-Oromia brukte vi nomadene som støtter. Vi var helt avhengig av dem for å klare oss. Geriljagrappa var ikke selvstendig, slik vi hadde vært i vest. Mot midten av 1996 startet den etiopiske regjering en motoffensiv mot vår geriljastrategi. De omringet nomadegrupper og tvang dem til å holde seg i ro i et område. Slik avskar de våre forsyningslinjer. Vi sto uten tilgang til mat. Videre omringet de vannhullene i hele området. Regjeringshæren tvang nomadene til å røpe hvor vannhullene befant seg. Slik avskar de oss også fra tilgangen til vann.

Mange døde av sult og tørst. Vi spiste bare kaktus i en måned. Vi fant veldig lite vann. Uten annen mat fungerte kaktusen som en slags gift. Den satte seg som en stein i fordøyelsessystemet. Mange fikk forstoppelse. Vi spiste, men ingenting kom ut igjen. Vi måtte hjelpe til med hendene.

En gang var vi uten vann i ørkenen i tre dager. En kan leve uten mat i 15 dager. Men uten vann i stekende varmt klima i tre dager er dødsdommen nær. Tunga kom ut av munnen. Vi klarte ikke å snakke.

Regjeringen brukte sult, vannmangel og våpen mot oss. Vi flyttet til elva Laga Dhaare; en lang og stor elv omgitt av skog. Endelig kunne vi drikke. Vi fant litt mat. Men operasjonene mot oss var intense. Syv ganger ble vi innsirklet. Syv ganger kom jeg fra det i live; på mirakuløst vis. Jeg hadde mange liv.

En dag døde syv kommandører. Drept med våpen. Mange flere ble såret. Det var tidlig på morgenen. Uten varsel begynte de å skyte på oss fra mange kanter samtidig. De sterkeste flyktet. Jeg var syk, spyttet blod, uten mat, svært sliten. Bar mine eiendeler på ryggen. Jeg kunne ikke løpe. Så befant jeg meg midt i en ring av soldater. Men de så meg ikke. Jeg skjulte meg under det tette løvverket på et tre. Krøket meg sammen. Satt helt stille. Laget ikke en lyd. Tvang meg til ikke å hoste. Treet beskyttet meg på underlig vis. Jeg trodde ikke det var virkelig. Men jeg var der. Midt i sirkelen av soldater. Usynlig. Soldatene løp rundt. Skjøt. Hele dagen skjøt de. Det tok tolv timer. Så ble det stille. Soldatene hadde gått videre.

Jeg krøp fram fra mitt skjulested. Ingen andre var i området. De andre var døde, tatt til fange eller flyktet. Naturen hadde beskyttet meg. Men jeg visste ikke hvor jeg var. Området mot grensen til Somalia var ukjent for meg. Jeg fant meg selv alene i en stor skog. Her var mange ville dyr. Jeg hørte lydene

fra løver, hyener, leoparder, insekter, fugler. På dagtid var naturen her som et paradisi. Natten var et helvete. Det var også kobra i området. Jeg var fritt vilt.

Jeg visste ikke hvor jeg var. Og jeg visste ikke hvor jeg skulle gå. Jeg var sulten, syk og hadde ikke vann. Men jeg ble ikke fanget av håpløshet. Jeg holdt meg sterkt fokusert; orienterte meg i situasjonen og fortsatte min kamp. Jeg orienterte meg etter stjernene om natten og sola om dagen. Et høyt fjell viste seg over skogen. Jeg var blitt fortalt at nomader levde nær fjellet. Dit måtte jeg komme. Jeg gikk om natten. Langsomt, langsomt kom jeg meg framover. Etter få meter måtte jeg stoppe og hvile. Den fysiske helsa mi var veldig svak. Men sjelen var sterk. Kanskje var jeg beskyttet av overnaturlige krefter. Jeg gikk.

Kamphandlingene hadde funnet sted på et fjellplatå. Nå klatrer jeg nedover mot elva. Fulgte elva et stykke og klatret så opp mot fjellplatået på den andre siden. Hele natten gikk jeg. Lyttet konstant etter lyder fra ville dyr. Tolv timer brukte jeg på strekningen. Tidlig på morgenen nådde jeg det andre platået. Heldigvis fant jeg her en sti. Denne førte gjennom skog og gress til et vannhull. I beltet hadde jeg en kopp, men tørsten var så overveldende at jeg først bare la meg ned og drakk direkte fra vannhullet. Siden brukte jeg koppen. Håpet om å bevare livet økte. Vannhullet tydet på at det kunne være nomader i nærheten.

Jeg klatret videre oppover fjellsiden. Plutselig så jeg kameler. Jeg var kommet til mennesker. En kvinne så meg og snakket til meg på oromo. Hun forsto min situasjon. Nomadene støttet oss. Hun ga meg grøt av maismel, kaffe og kamelmelk. Noen fra min geriljagruppe som hadde overlevd krigen skjulte seg hos denne nomadeflokken. Vi samlet oss på nytt.

På ny startet vi operasjonen vår ved bredden av elva. Jeg var fysisk veldig svak. Likevel gikk jeg. Regjeringssoldatene fortsatte å forfølge oss. Etter en uke oppsto samme situasjon igjen. Vi ble omringet. Denne gangen angrep de oss med basuka. Kulene hadde en enorm spredning. Seks geriljasoldater ble drept i dette angrepet. En av de som overlevde ble truffet i låret. Kula gikk tvers igjennom benet hennes. Hun overlevde. I dag tror jeg hun bor i USA som flyktning.

Igjen ble mange såret, drept. De andre flyktet. Igjen var jeg alene i skogen. Kulene hadde ikke truffet meg.

Det var dagtid. Jeg kjente ikke retningen. Visste ikke hvor jeg skulle gå. Men så fikk jeg se dyrespor, fra okser. Så jeg fulgte disse. Igjen kom jeg til nomader.

Syv ganger gjentok det samme seg. Angrep. Drepte, sårede, mennesker på flykt. Og jeg alene i skogen; syk, sulten, tørst, men levende. Krig er forferdelig. Mange gråter. Mange løper i panikk. Jeg holdt meg rolig. Både under angrepene og i ensomheten og desorienteringen etter på. Jeg aksepterte situasjonen. Dette ga meg kontroll over følelsene. Angsten.

De døde ble ikke begravet. Det var ikke tid eller anledning til det. Hyenene spiste dem. Krigen lærte hyenene å spise og angripe mennesker. Hyener spiser ikke mennesker opprinnelig.

På slutten av 1996 kunne vi ikke lenger opprettholde vår virksomhet. Regjeringens strategi for å utrydde oss fungerte for godt. Vi hadde tapt – foreløpig. Vi besluttet å dele oss i tre grupperinger og forlate området. De sterkeste, de som fortsatt var friske, dro henholdsvis til Somalia og Kenya. De syke og sårede dro inn i landet, til Finfinne / Addis Abeba. Jeg fulgte disse.

Veien fra ørkenen til Finfinne

De sårede, syke, svakeste samlet seg. De ga oss en leder som kunne ta vare på oss, og en veiviser som kjente området og veien fra Somalia Sallaad-Ogaden til Balee Anajina. Balee Anajina er et gammelt pilegrimssted for oromofolket.

Jeg var den sykeste i gruppen. I femten dager gikk vi fra Ogaden til Anajina. Plutselig hadde det begynt å regne. Det regnet nesten hele tiden under vandringen. Noen brukte plast som beskyttelse mot regnet. Jeg hadde ingen klær som kunne holde meg tørr. Kommandøren visste at jeg hadde tuberkulose. For å redusere smittefaren ble jeg isolert fra de andre i gruppa. Når de andre en sjelden gang tente opp bål for å tørke og varme seg i en pause, måtte jeg sitte et stykke unna. Jeg var kald, syk og alene. Men også jeg var redd for den smittefaren jeg representerte.

Hele tiden gikk vi; natt og dag. Vi måtte skjule oss for etiopiske soldater. Kunne ikke følge den snaresten stien. Endelig hadde vi tilstrekkelig tilgang på vann. Vi samlet regnvannet og drakk det. Men vi sultet. Så kom vi fram til det store fjellet Habal Qaasim, et guddommelig fjell som mange besøker årlig. Der fant vi mais som noen hadde gravd ned for oppbevaring. En person ble sendt

ut. Han kjøpte en sekk mais. Vi delte håndfuller med mais, morgen og kveld. Vi ble ikke mette. Maisen var ikke av den beste kvalitet. Men vi fikk spise.

Jeg hadde det grusomt under ferden. Kommandøren var ikke så positiv til meg. Jeg visste ikke hvorfor, men gjorde meg tanker. Kanskje følte han seg truet av min posisjon og akademiske utdannelse. Kanskje var det mindreverdighetskompleks. Uansett. Jeg aksepterte alt som skjedde under ferden. En syk person som visste for mye kunne bli en trussel for gruppa dersom jeg ikke orket mer. De ville kunne drepe meg. Jeg var bevisst på dette. Forholdt meg til det som ble bestemt.

Fra Habal Qaasim til Anajina ble jeg separert fra resten av gruppen. Jeg fikk med en veiviser som skulle føre meg til Anajina, det andre guddommelige og historiske stedet.

På den tiden var jeg nesten død. Jeg gikk en meter. Hvilte så. Gikk en meter til. Slik fortsatte vi hele dagen. Om kvelden kom vi fram til bygda.

Bygda var som et kloster. Beboerne trodde på det guddommelige fjellet. De tok imot oss. Lot oss bo i en liten hytte. Ga oss litt å spise, kaffe og veldig sur melk. Jeg drakk. Det brant i magen. Jeg fikk halsbrann og diaré. Det var blod i avføringen. Kanskje var også maten dårlig.

En uke ble vi der. Så fant vi bedre mat. På et ukentlig marked ble det solgt kjøtt. Jeg forsøkte å gå for å kjøpe litt mat for penger jeg hadde skjult i lang tid. Jeg spiste og ble litt bedre.

En dag kom heldigvis en buss fra byen Roobe, nær Finfinne, til bygda. Jeg betalte 45 birr for bussbilletten. Reisen tok en dag. Da jeg kom til Roobe ble jeg veldig syk. Feberen var høy og jeg hostet og spyttet blod. Kontrastene var store. Ørkenen hadde vært svært varm. Her var det kulde. Min helse ble stadig verre. Etter tre dager møtte jeg en person som arbeidet for OLF. Han var sendt fra Finfinne for å møte meg. Han fant et sted der jeg kunne slappe av. Etter en ukes pause tok vi bussen til Finfinne. Der var jeg alvorlig syk. Svært svak. Jeg planla å møte en person som kunne hjelpe meg. En jeg kjente fra tidligere. Han var veldig rik.

Etter at jeg kom til Finfinne tok jeg en minibuss til hans hjem. Da han fikk se meg fikk han sjokk og begynte nesten å gråte. Han så et skjelett. Han hadde kjent meg som en sterk og sunn mann. Raskt brakte han meg til et av de beste russiske sykehusene i Finfinne, Baalchaa Hospital. Det ligger omtrent

midt i byen. Etter at jeg kom dit skiftet jeg navn. Å skifte identitet var enkelt i Etiopia. Vi har ikke personnummer. En kan bare oppgi hva en heter. Jeg kalte meg Mohammed.

Jeg ble innlagt, fikk rene klær. De tok røntgen av lungene mine. Det var nesten ingen ting igjen. De var spist opp. Mikroskopiske. Det var et under at jeg fortsatt fikk luft. Legen sa han ikke var sikker på om jeg kom til å overleve. Jeg fikk medisiner, mat, søvn, hvile. Så etter en måned var lungene vokst ut igjen. Jeg begynte å hoste, spise og sove godt. Jeg forstår ikke hva som skjedde.

Sykehuset var svært dyrt for min venn. Etter en måned ble jeg skrevet ut og overført til tuberkulosepsykehuset. Dette var billigere. Og jeg var sterkere. Igjen skiftet jeg navn. Denne gangen til Mustaffa Habbib.

Legen på tuberkulosepsykehuset sa jeg måtte medisineres mot tuberkulosen i et år. Hundre og tjue ganger fikk jeg injeksjon. Behandlingen var intensiv.

Min rike venn besluttet å hjelpe meg med en fast og solid sum hver måned. Jeg var sterk nok til å forlate sykehuset og leide en liten leilighet i nærheten. En kvinne ble engasjert for å stelle for meg og lage mat. Hun var fattig, men hjalp meg godt. Slik kunne jeg følge opp behandlingen uten å være innlagt.

Maten var god. Melk, kjøtt. Kvinnen var en dyktig kokk. Vekten min økte. Jeg ble sterkere. Hun kunne naturmedisin. Hver morgen i et år ga hun meg en blanding av tre rå egg og sukker som jeg drakk. Jeg tror dette var avgjørende for at lungene mine vokste ut igjen. Jeg skjulte meg og ba også kvinnen om å skjule seg. Ikke fortelle. Det å hjelpe meg satte også henne i en farlig situasjon. Ble hun oppdaget, kunne hun bli fengslet og drept.

Ny virksomhet, avsløring og flukt

Etter seks måneder var jeg sterk nok til igjen å begynne min virksomhet. Jeg traff en skjult geriljaleder fra Øst-Oromia. Vi møttes i Finfinne. Også han levde nå under falsk navn. Han fikk min adresse og besøkte meg. Vi begynte å rekruttere og organisere et nettverk i Finfinne-området. Jeg laget planene. Han satte dem ut i livet. Bevegelsen ble stor.

Vi startet en operasjon. Det kom til en intens krig med regjeringen. Gruppen som skjulet seg i Finfinne ble en dag oppdaget og pågrepet. Han jeg hadde kontakt med ble tatt av sikkerhetspolitiet. Jeg så på TV hva som skjedde.

Umiddelbart flyttet jeg og kvinnen som hjalp meg til et ukjent sted. Etter en måned oppdaget de hvor jeg bodde. De hadde bilde av både meg og kvinnen. Jeg vet ikke hvor de hadde fått dem fra. Vi ble varslet om dette av en nabo jeg hadde sendt for å sjekke forholdene. Nå planla jeg å skaffe penger for å komme unna. Jeg ringte en person jeg kjente. Han hadde vært i Amerika. Jeg fortalte ham om min kritiske situasjon og ba ham sende penger. Han sendte 700 dollar. På den tiden var dette et veldig stort beløp. Vi planla å flykte fra Finfinne til grensen mot Kenya. En morgen tok vi bussen fra Finfinne til Shashamanne, en by av rastafarianere. Folk som tror på Haile Selassie. Politiet forfulgte meg hit. En person hadde kjent meg igjen.

Etter tre dager i Shashamanne ble jeg anbefalt av en kjentmann i området å gå i skjul ved de varme kildene, Wandoo Gannat. Kilder som helbreder syke mennesker. Han mente politiet ikke ville drømme om at jeg gjemte meg der.

De varme kildene lå litt utenfor Shashamanne. Området er paradisisk. Frukt, sukker, vann, alt finnes der. Jeg badet i kildene. En måned skjulte vi oss der, jeg og kvinnen som hjalp meg. Vi dro så tilbake til Shashamanne og derfra videre mot Kenya.

Vi tok buss i et døgn. Da kom vi til den delen av Moyale som ligger i Etiopia. Denne grensebyen er delt i to. Den andre delen ligger i Kenya. Grensen var bevoktet på begge sider. På ny sto jeg overfor store utfordringer. Hvordan skulle vi kunne krysse grensen usett. Jeg kjente ingen. Først ville vi kunne støte på etiopiske grensevakter. Disse ville trolig arrestere oss, drepe oss. Dersom vi slapp forbi disse ville vi kunne møte kenyansk grensepoliti. Disse representerte et mindre problem. Disse ville kunne bestikkes.

Men hva skulle vi gjøre. Jeg bestemte meg for å være veldig modig. Jeg måtte be en person som snakket oromo om hjelp.

Vi gikk til en telegraf. Der traff vi en person som snakket oromo. Jeg sa til ham: «Du er oromo. Jeg er også oromo. Jeg er i vanskeligheter. Jeg kjenner ikke deg. Men som menneske. Du kan være soldat for den etiopiske regjering. Du kan være hvem som helst. Men kan du gjøre meg en tjeneste. Hjelp meg som hjelpeløs?»

Han viste seg å være OLF medlem. Han sa: «OK. Jeg kan gjøre noe. Vent her. Jeg kommer tilbake om en time.» Mannen var en av de som jobbet i OLF-nettverket i området Moyale. Han hadde hjulpet mange å flykte over grensa

tidligere. Han arrangerte hele flukten. Vi skulle følge en sti en kan gå uten å bli sett. Han viste seg å være OLF medlem. Han kunne ha vært hvem som helst.

Vi klarte å komme til Kenya. Ingen så oss. Ferden tok to timer. Jeg fryktet mest de etiopiske soldatene. Kvinnen som hjalp meg var redd under hele flukten. Jeg prøvde å hjelpe og trygge henne under vegs.

Kenya

I skogen i Kenya møtte jeg mange kjente fra vår politiske bevegelse. Soldater. Kommandanter. Mange var glad for at jeg var kommet tilbake. De tenkte jeg var kampklar for en ny operasjon. Men jeg sa nei. Min helse var fortsatt sårbar. Nye store anstrengelser ville kunne bringe sykdommen tilbake. Jeg måtte gå videre til Nairobi.

I Kenya rådet stor katastrofe. Strekningen fra Mayale til Nairobi manglet kommunikasjon. Det regnet og blåste mye. Vi leide en leilighet i Kenyansk Mayale. Vi kjøpte mat, frukt, spiste. En måned tilbrakte vi der. Så kom en buss fra Nairobi. Vi betalte 700 kenyanske shilling for billettene. Dette tilsvarer hundre dollar. Billettene var dyre. Vegene var dårlige. Ferden tok femten dager. Med gode veier ville den tatt tre. Vi ble bitt av moskito. Hadde ikke noe å dekke oss med.

Nairobi. FN-Flyktning

I Nairobi ble vi mottatt av venner som ventet på meg. Gjennom alle årene jeg hadde drevet min virksomhet hadde de fulgt med i hva som skjedde med meg. I Nairobi fikk vi leie en leilighet for 2000 kenyanske skilling. Vi begynte et nytt liv der. Men jeg var ikke optimist på den tiden. Tenkte at jeg kanskje kom til å dø av sykdom. Jeg hadde fortsatt tuberkulose og var i veldig dårlig form.

En person jeg kjente søkte FN om beskyttelse på vegne av meg. FN hadde et kontor i byen og en flyktningleir. Vi bodde imidlertid utenfor leiren. Leiligheten lå i det fattige slumområdet East Leigh utenfor Nairobi. En slags kriminell getto.

I utgangspunktet var sjansene mine for å få FN-beskyttelse liten. Det internasjonale samfunn visste lite om situasjonen for oromofolket i Etiopia. De trodde på den etiopiske regjeringens fremstilling av oromobevegelsen som

kriminelle. Oromoforkjempere som hadde søkt FN-beskyttelse i Nairobi hadde derfor fått avslag. Også jeg møtte problemer i starten. Min saksbehandler på FN-kontoret het Pia Piri. Hun spurte meg hva oromofolket og deres kamp handlet om. Jeg fortalte om oromofolket og deres situasjon. Forfulgt gjennom hundre år. Jeg fortalte om min kamp for å frigjøre landet og realisere menneskerettighetene. Jeg sa: «Kan du hjelpe meg og oromofolket?» Pia Piri svarte: «Mener du at jeg skal hjelpe en kriminell?» Jeg svarte: «Ja og nei. Du er her som menneskerettighetsadvokat. Din jobb har ingen ting med kriminalitet å gjøre. Du skal vurdere om mennesker som søker beskyttelse er forfulgt eller ikke. Jeg og mitt folk er ikke kriminelle. Vi kjemper en kamp for menneskerettigheter. Mot forfølgelse og diskriminering. Men selv eventuelle kriminelle kan ha behov for beskyttelse når de blir utsatt for menneskerettighetsbrudd og forfølgelse». Hun var påvirket av den etiopiske regjeringens budskap. Så jeg fortalte mer. Jeg fortalte alt. Nyanser og detaljer fra min virksomhet og fengsels erfaringer. Hun begynte å tro på meg. Jeg fremsto som troverdig. Etter å ha fortalt hele min historie fikk jeg sympati.

I denne prosessen ble jeg også avhørt av en advokat og en psykolog. Advokaten avhørte meg i forhold til min politiske virksomhet og situasjon. Psykologen vurderte min troverdighet, kartla mine symptomer og vurderte om disse sto i forhold til mine erfaringer. Begge skrev hver sin rapport til UNHCR, der de anbefalte at flyktningstatus ble innvilget.

Pia Piri håndterte saken godt. Hun innvilget min søknad og ga meg status som FN-Flyktning. Asyl. Jeg fikk status som Bona Fide; ble regnet som politisk flyktning, forfulgt på grunn av min politiske overbevisning og aktivitet. Også kvinnen som hjalp meg fikk status som FN-flyktning.

Pia Piri avgjorde også at hun ville hjelpe oromofolket. Hun sendte en beskjed til en kjent kvinnelig kenyansk advokat. Hun redegjorde for at hun kjente meg som en oromo-representant som fortalte sannheten. Hun sa: «Hvis han sender en person til oss vil vi behandle saken raskt». Jeg laget en liste over oromoforkjempere som hadde vært i vanskeligheter i Kenya. I løpet av den tiden jeg bodde der, fra slutten av 1997 til mars 1999 hjalp jeg på denne måten svært mange oromo. Disse ble sendt i eksil til Europa, Amerika og Australia. Før dette hadde oromoforkjemperne fått avslag i FN-systemet. Jeg fungerte som en døråpner i forhold til å få FN til å se vår situasjon og ta oss på alvor.

Etter at jeg var innvilget FN-beskyttelse fikk jeg økonomisk støtte fra FN hver måned. Med disse betalte jeg husleie og fikk profesjonell behandling hos psykolog for Post traumatisk stress syndrom (PTSD). Tidligere hadde jeg fokusert på kampen og håndtert ekstreme psykiske og fysiske påkjenninger og overgrep. Når jeg nå var i ro kom reaksjonene.

Men min nye status ga meg ikke så stor glede. Jeg var veldig syk. Tenkte jeg kom til å dø før jeg fikk tildelt et beskyttelsesland. Ventetiden kunne ta mange år. Jeg forventet ikke å overleve mer enn fem måneder til.

UNHCR søkte etter et land som ville ta imot meg. I søknaden ble det understreket at jeg hadde behov for rask bosetting, både fordi jeg var syk og fordi sikkerheten i Kenya var for dårlig. På den tiden tok Norge imot noen kvoteflyktninger fra Afrika. UNHCR søkte Norge, og Norge sa det var stor sannsynlighet for at de ville akseptere meg.

Gradvis ble jeg sterkere, friskere, både fysisk og psykisk. Så fikk jeg helvetesild. En infeksjonssykdom. Det var helt forferdelig. Huden brant.

I Kenya ble jeg også trakassert av politiet. Politiet var korrupt. Jeg hadde hørt president Daniel Arapmoi, som da regjerte, si til sine politistyrker: «Jeg har ingen lønn til dere. Dere må leve av bestikkelser og trakassering». Politiet fanget meg mange ganger. Jeg måtte betale dem for å slippe løs.

Etter at min helse var blitt bedre fikk jeg jobb i et amerikansk firma som drev med flyreisevirksomhet. Jeg ble engelsk-oromo tolk og oversatte en bok «Orientation Africa». Boken var en orientering for afrikanske flyktninger i Amerika om hvordan de kunne klare seg i eksil. Lønnen var god, 4000 kenyanske skilling i måneden. Dette tilsvarte 50 dollar.

Norge behandlet min søknad om å få beskyttelse der, men ville selv gjøre sine vurderinger og undersøkelser. UDI/Utlendingsdirektoratet sendte en delegasjon til Kenya. De avhørte meg. De hadde fått papirene om meg fra UNHCR, men ba meg likevel fortelle hele min situasjon på nytt. Intervjueren ba om utfyllende informasjonen fra advokatintervjuet. Hvorfor jeg hadde flyktet. Jeg var redd. Jeg forsto ikke hva jeg kunne si eller ikke si. Dette var et nytt test-intervju. Jeg visste ikke om jeg ville få komme til Norge. Ville jeg bli funnet verdig? Så jeg svarte bare på det de spurte om.

Etter ca. 15 dager fikk jeg bekreftelse på at jeg ville få beskyttelse i Norge. Svaret hang på en oppslagstavle på kontoret til UNHCR. Jeg hadde sjekket

denne hver dag siden intervjuet. Nå fant jeg mitt eget navn på en liste. Dette var i 1999.

Etter dette fikk vi undervisning om Norge og livet der. De fortalte oss om velferdsstaten, rettigheter og plikter. At Norge var et rikt land. Om olje, skog, fiske. Hvis en var forsiktig med pengeforbruket ville en kunne leve godt i Norge, selv på stønadsmidler. De fortalte om kvinners likestilte stilling. At de hadde samme rettigheter som menn. At vi måtte respektere kvinnene.

Undervisningen var veldig stimulerende for meg. Dette var en avgjørende overgang. Jeg skulle få et nytt liv.

En måned senere skulle jeg sendes til Norge, Bodø. Vi var to som dro til Bodø. Jeg og kvinnen jeg var sammen med. Jeg ble veldig glad. Endelig kunne jeg tenke: «Jeg kommer til å overleve. Jeg skal til Norge, få behandling. Få det godt». Jeg hadde ikke trodd jeg ville overleve i Kenya. Selv om jeg nå var blitt bedre, var jeg fortsatt veldig syk. På tidspunktet rett før Norge aksepterte meg, ga jeg meg selv meg selv to år. Så regnet jeg med å dø. Jeg reddet livet ved å flytte til Norge. En overgang fra død til liv.

Jeg leste om Norge. Om det sosialdemokratiske system. Jeg trodde ikke at det sovjetiske system var det beste sosialistiske samfunn. Heller ikke trodde jeg på en ren kapitalisme. Fra tidligere hadde jeg positive bilder av Skandinavia. Fortsatt tror jeg mest på det sosialdemokratiske system.

15. mars 1999 fløy vi med det nederlandske flyselskapet Sabina, fra Nairobi på vår ferd til Norge. Dette var første gang jeg fløy. Vi hadde en del turbulens. Jeg satt ansent under hele ferden til Brussel. Vi reiste om natten. Turen tok ca åtte timer. Jeg sov ikke et sekund.

Fra Brussel fløy vi videre til Bodø i Norge, via Oslo.

Mitt første møte med Norge

Da vi nærmet oss landing, så jeg et ukjent landskap. Ingen trær, hvite fjell, snø. Jeg tenkte: «Hvordan kan mennesker bo her?»

På flyplassen i Bodø ble jeg møtt av en mann fra flyktningkontoret, Leif Erik, og en tolk. En kvinne fra Etiopia som snakket amharisk, ikke oromo. Jeg følte sterkt ubehag over å fortelle min historie på amharisk. Å måtte snakke amharisk som det første språket i mitt nye land. Flyktningkonsulenten fortalte meg om bosettelsen. Jeg fikk en møblert leilighet. Vi dro direkte dit, til

Bjørndalslia. Han viste meg rundt. I kjøleskapet var det mat. Jeg fikk penger til klær. Han fortalte at jeg skulle få introduksjonslønn hver måned, og begynne på introduksjonsprogram. Jeg fikk en husleiekontrakt for tre år.

Dette var et nytt liv.

Å komme til Bodø var også et sjokk for meg; geografisk, klimatisk, sosialt og kulturelt. Alt var annerledes. En enorm kontrast. Trærne var uten blader. Ikke noe grønt. Mye snø. Mye mindre sol enn jeg var vant til. Jeg var vant til at alle årets døgn var like. At vi kunne følge klokka i solas faste bevegelse over himmelen. Kroppens rytmer fulgte solas rytme, døgnets rytme. Min kropp var vant til å våkne og falle til ro i takt med lyset. Nå var jeg forvirret. Jeg kunne ikke sove. Jeg sov når andre var på arbeid. Var våken når de sov. Det ble enda vanskeligere i tidene med midnattssol og mørketid. Men allerede i mars, da jeg kom til Norge, ble døgnrytmen min forvirret. Jeg var forvirret av så mange ting i min nye tilværelse. Først forsto jeg ingenting på voksenopplæringa. Jeg opplevde samfunnet som svært lukket. Hadde ingen venner. Den første tiden reiste jeg bare med bussen mellom min leilighet og til glasshuset i sentrum (mitt favoritt sted). Flyktningkontoret holdt til der. Jeg husker den første uka. Jeg behersket ikke å håndtere hvor jeg skulle gå av bussen. En gang sovnet jeg i bussetet og ble med bussen tre rundturer. Da jeg våknet spurte sjåføren meg smilende om jeg ville flytte inn i bussen. Ta med meg dyne og pute. Han spurte så hvor jeg bodde. Jeg fortalte. Episoden er morsom å tenke tilbake på.

Men ikke alle var hyggelige. På bussen oppfanget jeg også mange skeptiske blikk. Jeg la merke til at ingen satte seg ved siden av meg på bussetet. Selv om setet ved siden av meg var det eneste ledige valgte de å stå. Dette gjentok seg flere ganger. Det førte til at jeg selv ble skeptisk. Jeg våget heller ikke sette meg ved siden av andre. Jeg var redd for deres reaksjon.

Flyktningkonsulenten informerte meg om hvordan en del praktiske ting fungerte i Norge. Men jeg kunne ikke forstå alt i praksis, med en gang. Sjøppel-sorteringssystemet var utfordrende for meg å få tak på i starten. Og jeg visste ikke hvordan en måker snø. Snømengdene hopet seg derfor opp utenfor min dør. Min nabo klaget på meg, men snakket ikke med meg. Han klaget til Flyktningkontoret. Jeg ble først innkalt til et møte på flyktningkontoret der de fortalte meg at jeg måtte måke snø. De viste meg også hvordan jeg skulle gjøre det. Jeg dro hjem og måkte. Men jeg måkte all snøen over i min nabos

hage. Ny klage til flyktningkontoret. Nytt møte der jeg lærte hvor jeg skulle gjøre av snøen. Og etter hvert lærte jeg. Men denne opplevelsen var veldig ubehagelig for meg. Min nabo kom ikke direkte til meg, slik jeg er vant til fra mitt hjemland. Han gjorde min uvitenhet om til et ordensproblem.

Nytt politiavhør i Bodø

Jeg hadde fått innvilget oppholdstillatelse i Norge. Likevel fikk jeg vite fra flyktningkonsulenten at jeg skulle i nytt politiavhør.

Noen få dager etter ankomsten til Bodø ble jeg avhørt. Avhøret varte i to dager. De spurte detaljert om hele min historie, fra barndommen til jeg kom til Norge. På nytt. Det var veldig slitsomt. Ubehagelig. Avhøret minnet om avhørene under tortur. Hvorfor var jeg blitt medlem av OLF? Hvem var leder? Jeg ble forvirret. Hva ville de? Hva kom til å skje?

De tok fingeravtrykkene mine. Bilder. Jeg visste ikke hvorfor. Hva det skulle brukes til. Jeg tenkte: «Kanskje de tror jeg er kriminell.» De spurte gjentatte ganger: «Hvorfor har du vært i fengsel? Hva har du gjort?» Det var veldig ubehagelig.

Jeg ble brakt til ulike avdelinger. En politiavdelings sjef avhørte meg. En politikvinne tok vare på dokumentene. På teknisk avdeling tok de bilder og fingeravtrykk.

Politiet minnet om så mange grusomme ting.

Før meg betydde politi, etiopisk politi. Torturister. Drapsmenn. Trussel. Jeg var ikke trygg når politiet var rundt meg. Synet av politiklærne brakte torturen tilbake. Jeg ble på vakt. Redd for å miste oppholdstillatelsen igjen. Jeg forsto ikke hva de var ute etter. De fortalte ikke hvorfor de avhørte meg.

Første gang jeg søkte om FN-beskyttelse måtte jeg overbevise dem om oromofolkets virkelige situasjon. Oromosaken var ikke kjent i FN på den tiden. Etter at jeg hadde fortalt hele min historie, spurte en av sjefene der: «Du ber meg om å hjelpe de kriminelle, voldelige, de som har begått drap på mange mennesker.» Jeg klarte å vise henne hvordan oromofolkets kamp var en kamp mot undertrykkelse, for menneskerettigheter. Men jeg var redd under vegs.

Avhørene i Bodø minnet om dette. «Har du brukt våpen?». De ulike typer avhør jeg hadde opplevd gjennom livet ble koblet sammen. Jeg ble redd og forvirret.

Politiavhøret varte i to dager. På slutten av siste dag fikk jeg utdelt et grønt reisebevis og personnummer. Jeg forsto da at jeg var godkjent. Jeg skulle få bli i Norge.

Den automatiske angsten for politiet varte lenge. Hvis jeg så politi i gatene, kunne jeg spørre med uro hva de gjorde der. «For at vi skal kjenne oss trygge» var svaret fra de norske.

Og jeg var redd for hunder. Mange brukte dem for å holde vakt på eiendommen sin i Etiopia. De bet uvelkomne gjester. I Norge var hunder politiets hjelpere. Men også kosedyr. En del av familien. Dette var en helt annen virkelighet.

Møtet med helsevesenet

FØRSTEGANGS HELSEUNDERSØKELSE.

Da jeg kom til Bodø fikk jeg en helhetlig helseundersøkelse, av helsesøster og lege på helsestasjonen. Fokuset var på smittsomme sykdommer, blodprøver, vaksinasjon, røntgen. Jeg hadde hatt tuberkulose. Denne ble undersøkt på nytt, men røntgenbildene viste at den ikke lenger aktiv.

Legen spurte ikke om hva jeg hadde opplevd før jeg kom til Norge. Ba kun om litt informasjon om min medisinske historie. Jeg hadde store smerter etter tortur, særlig på venstre side av kroppen. Jeg ble ikke somatisk utredet for dette, men han henviste meg til psykolog.

Jeg opplevde den første helseundersøkelsen som en overfladisk kroppslig undersøkelse. De spurte ikke om hvordan jeg hadde det; hva jeg hadde opplevd. De var bare opptatt av kroppen. Som om jeg ikke var et helt menneske.

Jeg opplevde at systemet ikke hang sammen. Jeg hadde fått beskyttelse i Norge etter langvarig forfølgelse og tortur. Men helsesystemet syntes ikke å være informert om min bakgrunn. Det jeg hadde fortalt til politiet om mine tidligere erfaringer, ble ikke videreformidlet til helsevesenet.

PSYKOLOGBEHANDLING I BODØ

Allerede første time fikk jeg vite at behandlingen skulle strekke seg over én måned, dvs. fire samtaler. Psykologen sa hun hadde taushetsplikt. Hun ba meg så om å fortelle om alle mine erfaringer. Jeg fortalte. Hun noterte. Men jeg var

ikke trygg nok til å fortelle alt. Det var alt for kort tid siden avhørene og torturen. Jeg forsto ikke forskjellen mellom avhørene og det jeg nå skulle fortelle. Jeg var blitt torturert for å fortelle; tilstå. Hva ville skje med det jeg fortalte nå? Ville de avsløre noe kriminelt? Jeg hadde kun vært hos psykolog i Nairobi tidligere. Visste lite om hva en psykolog gjorde. Visste ikke om jeg kunne stole på henne. Jeg var litt redd. Forvirret. Psykologen ga få tilbakemeldinger på det jeg fortalte. Det gjorde meg enda mer usikker. Så jeg fortalte ikke alt. Fortalte bare ufarlige ting. Samtalene brakte likevel tilbake mange vonde minner. Jeg var redd og fikk mange sterke reaksjoner. Psykologen ba meg om å fortelle, men hun var lite opptatt av hvordan det var for meg å fortelle. Og jeg var vant til å skjule mine følelser. Etter siste time var jeg blitt verre.

Skape livsrom og verdi, som hjalp meg selv og andre

Etter første gangs helseundersøkelse hadde jeg ingen kontakt med flyktninghelsesøster. Det var heller ingen oppfølging fra min lege, utover at jeg tok kontakt hvis jeg følte meg syk. Og jeg fikk ikke et nytt tilbud om å bearbeide mine traumatiske opplevelser hos psykolog. Selv kunne jeg ikke be om hjelp for mine plager. Jeg kjente ikke systemet, visste ikke hva jeg kunne forvente meg, forsto ikke hva jeg kunne be om. Så jeg hjalp meg selv så godt jeg kunne. Daglige fysiske øvelser bidro til å redusere smertene. I hele mitt liv hadde jeg også vært vant til å håndtere psykisk stressende situasjoner. Og jeg konsentrerte meg om mitt nye liv i Norge.

Jeg orienterte meg og fokuserte på mulighetene. Skapte min egen verden. Begynte å jobbe, lese, lære. Da fungerte jeg godt. Jeg var alltid opptatt. Tenkte lite på sjokket. Jeg begynte på voksenopplæringa, for å lære norsk og få kunnskap om hvordan mitt nye land fungerte. I begynnelsen kommuniserte jeg på engelsk, men lærte relativt raskt å gjøre meg forstått på norsk. Språklæringa gikk raskt for meg. Etter ca. seks måneder avla jeg skriftlig og muntlig norskeksamen. Tilbudet fra voksenopplæringa var da slutt. På den tiden inkluderte ikke introduksjonsprogrammet noen videre aktivitet eller hjelp til å komme seg ut i arbeidslivet. Ingen spurte meg hva jeg tenkte å gjøre videre. Jeg var syk og trengte noe å gjøre meg opptatt med. Jeg begynte da å lage min første norsk-engelsk-oromo-ordbok. Jeg hadde funnet ut at det ikke fantes noen norsk-oromo ordbok fra før. Hadde undersøkt på flere bibliotek. Jeg jobbet hjemmefra og på biblioteket. Først oversatte jeg introduksjonsboka vi

brukte til oromo. Den handlet om å være ny i Norge. Så fortsatte jeg med å lage en norsk-engelsk-oromo ordbok basert på ordene fra introduksjonsboka. Etter omtrent et år var jeg ferdig. Jeg kjente ikke til hvordan en kunne få en bok publisert. En kvinne hjalp meg å trykke den, så jeg fikk gitt den ut privat.

I 2003 laget jeg en ny norsk-engelsk-oromo-ordbok. Her inkluderte jeg ordene fra de tre grunnleggende introduksjonsbøkene. Da denne var ferdig, kontaktet jeg Gyldendal forlag med forespørsel om å få den utgitt. De avslø. Det ville ikke være økonomisk lønnsomt for dem siden oromo er en liten minoritet i Norge. Etter det fikk jeg den trykket på privat initiativ i Tromsø. I hard cover. Jeg måtte betale trykkeriutgiftene selv. Hadde spart noen penger.

Først trykket jeg opp et lite opplag, og solgte til bibliotek og kommuner som bosatte oromoflyktninger. Etter dette har jeg fortsatt å trykke opp ordbøkene på forespørsel. Jeg har spredt informasjon om ordboka i oromomiljøene i Norge, annonsert på internett. Nyheten har spredt seg. Til nå har jeg solgt ca. 1000 slike ordbøker.

Studier og arbeidsliv

Etter å ha laget min første ordbok – etter ca. halvannet år i Bodø, flyttet jeg til Tromsø. Jeg hadde planer om å fortsette mine studier på universitetet. Først søkte jeg om å få godkjent mine studier fra Etiopia, men fikk avslag. Jeg hadde jo ingen dokumentasjon. I denne situasjonen hadde jeg to muligheter. Enten kunne jeg begynne på videregående skole, eller ta «Bergenstesten». Sistnevnte er en nasjonal eksamen i norsk på høyere nivå, for personer som søker opptak ved universiteter og høyskoler i Norge. Jeg valgte første alternativ og begynte på Kongsbakken videregående skole. Tok syv fag på et år. Fikk studiekompetanse. Parallelt arbeidet jeg på biblioteket på skolen. Tilbakemeldingene jeg fikk var veldig gode, både på studiene og arbeidet.

Jeg har alltid hatt en sterk akademisk interesse og identitet. Nå fikk jeg mulighet til å videreføre det i det nye landet. Livet i tvunget eksil medførte ikke bare brudd. Et sentralt livsprosjekt kunne videreføres.

I 2003 begynte jeg på Universitetet i Tromsø. Tok først ex.phil, ex.fak og språkvitenskap. Så fortsatte jeg med grunnfag i engelsk. Planen var så å ta mellomfaget ved York-universitetet i Stor Britannia; «science of literature», med fokus på afrikansk postkolonial litteratur.

Studieopphold i York. Nye politiavhør

AVHØR PÅ HEATHROW

I 2003 reiste jeg til Storbritannia for å studere på York Universitetet, på Norwegian study senter. Da jeg landet på Heathrow flyplass ble jeg tatt til side. Jeg ble fratatt alle mine papirer og satt i en celle og fratatt alle mine papirer. Alle mine eiendeler. Jeg satt der lenge. Det var vanskelig å vurdere tiden. Jeg visste ikke hvorfor jeg var der. Jeg var veldig redd. Jeg fikk med meg at det satt flere andre fanger i fengselet. Mest utledninger. Jeg tenkte at de hadde et hemmelig fengsel der de oppbevarte mennesker og sendte dem videre til andre hemmelige fengsler i andre land. Eller overleverte dem til myndighetene i deres hjemland. Jeg var redd for at jeg igjen kunne bli sendt tilbake til Etiopia. Kanskje på ny bli en hemmelig fange. Som ingen visste hvor var. Jeg fryktet det kunne være et samarbeid mellom Storbritannia, USA og Etiopia.

Etter ca. en time i cella, ble jeg ført til et avhørsrom og avhørt i flere timer. Det var forferdelig. Jeg opplevde avhøret som mye verre enn politiavhøret i Bodø. Nå var jeg plukket ut kun på hudfarge, utseende. Avhøret var veldig slitsomt. Jeg ble tørr i munnen. Fikk ikke vann. Ingen mat. De fortalte ikke hvorfor jeg var tatt. Hvorfor jeg ble avhørt. Fem timer etter at jeg var fengslet var det over. Da fikk jeg et dokument som uttalte at jeg var mistenkt for å være terrorist. Jeg ble så returnert til Norge. Med første fly. Sete nummer syv. En politibetjent fulgte meg om bord på flyet.

Tilbake i Oslo, dro jeg samme dag til den britiske ambassaden. Første gangen hadde jeg reist uten visum. Nå ville jeg søke. Jeg vet ikke om Storbritannia hadde varslet Norge om sin terrorismistanke. Neste dag fikk jeg i alle fall visum og reiste tilbake til Heathrow. Igjen ble jeg stoppet og avhørt. Denne gangen i fem timer. De sendte meg til en spesialist på avhør av terrorismistenkte. På kvelden ble jeg sluppet fri. «Du kan gå nå. Du kan bli. Men vær forsiktig. Du blir overvåket i York».

Det viste seg at de hadde vært på utkikk etter en spesiell person, en terrormistenkt, som de trodde var meg. De var på utkikk da jeg kom. Plukket meg ut med en gang. Jeg ble veldig trist. Jeg kunne ikke gjøre noe. Jeg hadde reist for å studere. Jeg var ikke redd for selve mistanken, for jeg hadde ikke gjort noe. Hadde ingen ting å gjøre med radikal islam. Men jeg var trist for urettferdigheten. Mistanken, fordi mange terrorister er svarte.

Før jeg slapp fri registrerte de hvor jeg skulle bo i York. Etter det tenkte jeg ikke på overvåkninga og merket heller ikke noe til den. Var de der, var de i sivil. Etter det fikk jeg ingen problemer. Jeg fullførte studiene etter seks måneder og reiste så tilbake til Norge.

Så vidt jeg vet kontaktet aldri Storbritannia norske myndigheter om mistanken.

Masterstudier i Norge. Nytt politiavhør i Tromsø

Fra 2003–2005 gjennomførte jeg master i afrikansk-engelsk litteratur.

På den tiden jeg avsluttet min mastergrad, rundt 2005, ble jeg plutselig innkalt til nytt avhør hos politiet. Jeg var da bosatt i Tromsø. Innkallingen kom i posten. Jeg ble bedt om å møte på politihuset i Tromsø noen dager senere. Det sto ingen ting om formålet. Jeg ble urolig, men møtte. Politimannen fokuserte på min familiebakgrunn og livshistorie. Spesielt hvorvidt min familie over flere generasjoner hadde tilhørt islam. Jeg spurte hvorfor jeg ble avhørt. De kunne ikke si det. Jeg måtte bare gjennomføre. Jeg var nervøs. Ble tørr i munnen. Det tok veldig lang tid. Ingen pauser. Jeg sa: «Jeg er ikke troende. Jeg er ikke muslim». Politiet gjentok spørsmålene. De spurte også: «Hvem er dine venner i Tromsø. På universitetet?» Spørsmålene minnet om torturavhørene. Der hadde de forsøkt å presse meg til og angi venner. Jeg reagerte med utrygghet og usikkerhet. Kanskje PST samarbeidet med etiopisk sikkerhetstjeneste? Små ting kan bli veldig store. Å bli mistenkt blir veldig alvorlig for meg. Det minner meg om torturen og forfølgelsen. Avhøret varte i tre–fire timer. Så fikk jeg gå. Etter avhøret hørte jeg ikke mer fra politiet. De ga ingen tilbakemelding.

Det er fortsatt mulig at jeg kan bli innkalt til nytt politiintervju. På grunn av min bakgrunn? Fordi jeg er svart?

Jeg har startet et nytt liv i Norge. Mye spennende. Mye positivt. I Norge er det mange positive ting og noen negative ting. Urettferdighet er et universelt element. Jeg forventer også det negative. Det skjer. Og det kommer til å skje. Nå, etter 14 år, hvis noe negativt skjer, reagerer jeg ikke lenger så sterkt. Det minner ikke lenger så sterkt om torturen, forfølgelsen. Torturistene var ikke hvite. Jeg får til å skille. Jeg tror ikke jeg kommer til å bli torturert i Norge.

Videre studier

Etter å ha tatt mastergraden søkte jeg doktorgradsstipend, men fikk avslag. Istedenfor begynte jeg på praktisk pedagogisk seminar. Jeg var svært interessert og motivert. Fikk gode resultater både på skriftlig eksamen og praksisperiodene på ungdomsskole og videregående skole. Så strøk jeg på muntlig eksamen. De mente jeg ikke snakket godt nok norsk. Dette var i 2007. Dette knuste meg. Jeg hadde ikke forventet det. Forsto ikke hvorfor.

Inntil nå hadde jeg opplevd gode fremtidsmuligheter i Norge. Nå følte jeg at jeg ble stoppet i forhold til fremtiden. Jeg var motivert til å fortsette, men kunne ikke.

Aldri før hadde jeg kjent meg så deprimert og uten håp. Selv ikke da jeg satt fengslet. Da hadde det vært grusomt, men jeg hadde ikke følt meg stoppet i livet. Der fortsatte jeg å kjempe. Der kunne jeg til og med i perioder lese og studere. Stryk på denne eksamenen stoppet det sentrale livsprosjektet mitt i denne fasen i Norge. Jeg kunne ikke akseptere at jeg mislyktes. I de akademiske studiene lå min energi. Jeg kunne ikke bli stoppet. Jeg tapte fordi jeg ikke hadde nok kompetanse i språket. Dersom jeg hadde hatt mulighet til å gjennomføre eksamen på engelsk, ville jeg trolig ha stått med utmerkelse. Jeg hadde fått svært lite veiledning. Jeg kjente meg fremmed i systemet. Systemet tok ikke tilstrekkelig hensyn til å tilpasse opplæringen etter studentenes behov. Jeg mistet appetitten på språket. For meg skjedde det en slags «fossilisering av språket». Mange ville nok forblitt resignert i en slik situasjon. Gått tilbake til sitt eget språk. Levd på siden av samfunnet. Integrering er en langsiktig prosess. Mange kan trenge tilrettelegging i flere stadier. Ikke bare de første årene. Ikke bare på helt grunnleggende nivå. Og mange ganger er det ikke så veldig mye som skal til. Bare et blikk for mulige ekstrautfordringer for mennesker fra andre land, med annet språk og erfaringer.

Psykologbehandling i Tromsø og fullføring av studiet

Problemene med studiene ga meg også økonomiske problemer. Fordi jeg verken hadde inntekt eller fast jobb, tok jeg kontakt med min lege. Han kartla min situasjon og helse og henviste meg til NAV. For at jeg skulle få rehabiliteringspenger, trengte NAV en erklæring fra en psykolog. Derfor ble jeg henvist til poliklinikken som er knyttet til Regionalt ressurscenter om vold,

traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS). Jeg liker ikke navnet på senteret. I mitt land ville det å gå på et slikt senter handle om at man er gal.

På RVTS gikk jeg først til en psykologistudent. Han var en hyggelig mann. Han spurte om min økonomi, og jeg fortalte om mine bekymringer. Han ordnet med et samarbeidsmøte med NAV. Etter møtet begynte jeg på språkopplæring på Tromsprodukt, siden jeg hadde strøket på eksamen. De mente at jeg ikke snakket godt nok norsk. Jeg arbeidet der i 3–4 måneder.

Først hadde det knust meg å ha blitt stoppet i studiene. Men jeg var ikke vant til å gi opp håpet. Hadde alltid orientert meg i situasjonen og skapt muligheter der det var en åpning. Nå begynte jeg å tenke at den kunnskap jeg har ervervet er verdifull i seg selv. Ingen kan ta den fra meg. Jeg kan bruke den. Slik prøvde og prøver jeg hele tiden å helbrede meg selv psykisk. Jeg bestemte meg igjen for å forberede meg til eksamen. Denne gangen fikk jeg en veldig dyktig veileder. Han klarte å sette fokuset der jeg hadde behov og hjalp meg videre. Så tok jeg eksamen på nytt, og da bestod jeg godt.

Da psykologistudenten skulle slutte på RVTS, anbefalte han meg å begynne hos en psykolog på senteret. Jeg fikk tilbud om det. Jeg fortalte henne at jeg hadde tenkt på å skrive en biografi. Jeg ville fortelle min livshistorie kronologisk, fra min barndom og frem til i dag, men det ville være vanskelig for meg å gjøre dette på norsk. Psykologen var positiv til at vi kunne gjøre det sammen som en del av behandlingen. Hun kunne hjelpe meg med språkvasken. Nå har vi brukt over ett år på å skrive. Jeg har hatt avtale med henne cirka hver fjortende dag, og hun har notert ned hver gang vi snakket sammen. Så har hun skrevet et utkast som hun har sendt til meg. Jeg har selv fått bestemme hva som skulle være med i historien. Det har vært mitt prosjekt. Det var trygt å fortelle nå når jeg visste hvorfor historien skulle fortelles. Det var ingen risiko. Dette gjorde meg fri. Det er første gang jeg har fortalt hele min historie til noen. Jeg følte meg tom når historien ikke var skrevet ned. Historien har fungert mangfoldig. Skrivningen har vært en lang prosess som har ført til helbredelse og integrering. Jeg har utviklet håp. Gjennom å skrive systematisk har jeg fått mindre og mindre angst. Skrivningen har også vært et virkemiddel til å fortelle til nasjonen om undertrykkelsen i Etiopia. Det er viktig å fortelle historien til neste generasjon. Jeg har likt denne delen av behandlingen veldig godt, og jeg har ikke hatt noen reaksjoner i etterkant av timene.

Behandlingen har hatt to parallelle løp. Ved siden av at vi har arbeidet målrettet med skrivingen, har hun fulgt opp min psykiske helse. Hun har vært opptatt av mitt dagligliv. Tenkt på livet. Hun har skrevet helseerklæring til NAV, slik at jeg nå har fått en ordnet økonomi. Nå kjennes det trygt, selv om jeg fortsatt ønsker meg en jobb. Jeg søker fremdeles på ledige lærerjobber, men jeg tror ikke at jeg får det. De prioriterer alltid vikarene sine. Jeg har også lært meg teknikker for å håndtere angst. Da sier jeg til meg selv: «Jeg er ikke i fengsel. Jeg er ikke i Etiopia. Jeg er i Norge. Her skjer det ingen tortur». Jeg kjenner meg mye tryggere nå. Før hadde jeg sterk angst 1–2 ganger per uke. Nå har jeg angst kanskje en gang per måned. Jeg gjør også 15–30 minutter med gymnastikkøvelser hver morgen fra mandag til fredag. Det har hjulpet godt for kroppen min. Jeg begynte med øvelsene i fengselet. Jeg har også lært meg noen øvelser som kalles TRE (trauma releasing exercises). Jeg har fått en brosjyre som jeg har lest. Vi har gjort øvelsene i lag 4–5 ganger, og vi skal fortsette med dem. Jeg kan også gjøre dem alene. Jeg liker dem godt.

Jeg er veldig fornøyd med behandlingen. Vi har hatt en god kommunikasjon. Det var viktig at vi la en plan for behandlingen. Denne arbeider vi systematisk mot, men hun er også fleksibel. Jeg liker fleksibilitet. Kontinuitet er også viktig. Hvis ikke hun hadde vært så positiv og målrettet, kunne ikke min historie blitt skrevet ned. Selv om min psykiske helse er bedre nå, kommer prosessen med å integrere historien til å ta lang tid. Kanskje hele livet.

Arbeidslivet

Etter å ha fullført praktisk pedagogisk seminar var jeg høyt kvalifisert og sterkt motivert for å bruke utdannelsen i samfunnsnyttig arbeid. Men utdanning til tross. Det er ikke alltid enkelt å få en jobb i Norge, når en er mørk i huden og har et navn som ikke klinger norsk. Mange av de som ble utdannet parallelt med meg fikk raskt faste og relevante jobber. Jeg må hele tiden være vikar. Jeg føler på meg at noe er galt, men kan ikke si sikkert hva det skyldes. Dermed kjenner jeg meg maktesløs i forhold til å gjøre noe med dette. En periode førte det til at jeg mistet håpet og lysten til å jobbe. Jeg ser mange flyktninger som er renholdere. Og dette er ikke et nedverdiggende yrke. Men noe skurrer når jeg er høyt utdannet; når jeg har en lærerutdanning jeg brenner etter å benytte.

Mange språkmektige flyktninger kan få deltidsarbeid som tolk. Også jeg arbeider som dette. Den senere tid har jeg også fått et kortere vikariat som lærer på voksenopplæringa. Jobben er svært inspirerende. Men jeg etterspørres alt for sjelden. Jeg søker også andre relevante jobber når de utlyses. Men foreløpig har jeg ikke fått noe tilbud.

Menneskerettighetskamp i eksil

Jeg har fortsatt min politiske menneskerettighetskamp i eksil. Livet mitt i hjemlandet var preget av to sterke drivkrefter, akademisk kunnskap og kamp for rettferdighet og menneskerettigheter. Også på menneskerettighetsområdet har jeg klart å skape en forlenget linje inn i min nåværende tilværelse. Engasjementet har jeg delt mellom Amnesty-arbeid og fortsatt kamp for oromofolkets rettigheter. Amnesty er menneskerettighetsarbeid. Jeg er nøye med ikke å blande mine to engasjement. Når jeg jobber for Amnesty, jobber jeg kun for menneskerettigheter. Når jeg arbeider oromo-politisk, arbeider jeg saklig oromo-kamp. Jeg opplever ingen konflikt mellom de to engasjementene. I begge står menneskerettighetsarbeidet sentralt. Det fungerer godt.

Amnesty-aktivist

Med en gang jeg kom til Bodø, kontaktet jeg Amnesty-gruppa der. De var veldig engasjert. Det må ha vært sterkt for dem å møte en person Amnesty hadde kjempet for å få frigitt. Vi reiste til Nord-Norge-møte i Svolvær. Der holdt jeg foredrag om mitt arbeid og oromofolkets situasjon og kamp. Etter at jeg flyttet til Tromsø, ble jeg med i Amnesty-gruppe nr. 157. Jeg har brukt mye tid på å jobbe som aktivist og aksjonist. De siste 13 år har jeg kjempet mot urettferdighet og menneskerettighetsbrudd fra min tilværelse i eksil. Amnesty er den eneste organisasjonen hvor jeg føler meg hjemme, også sosialt. Nå sitter jeg i styret i Amnesty Norge. Jeg er veldig fornøyd med kampen.

Oromo-politisk arbeid i eksil

Oromofolkets kamp er også svært stor blant oromofolk i eksil. Vi har et stort internasjonalt nettverk. Stadig er jeg på reise i Europa og USA for å holde foredrag på konferanser og diskutere strategi for det videre politiske arbeidet.

Jeg har et sterkt håp om at oromofolket i Etiopia vil få en bedre framtid. Kampen fører i riktig retning.

Men kampen her i Norge blir litt forvirrende. Samarbeidet mellom den norske og den etiopiske regjering om tvangsretur selv av asylsøkerbarn, fremstår som uforståelig. Den etiopiske regjering står for et av de verste autoritære og systematisk undertrykkende regimer verden har i dag. Regjeringen bruker demokratisk ordelag, men jobber for å eliminere opposisjonen. Ytringsfriheten er kriminalisert. Mange journalister blir fengslet og torturert. Blant disse er to svenske journalister som ble tatt fra Ogaden. De drev med undersøkende journalistikk. Regjeringen betraktet dem som terrorister. Tusenvis av journalister i Etiopia opplever samme situasjon. I dag er det en sterk muslimsk religiøs bevegelse i Etiopia. Regjeringen har bevisst bidratt til konflikter mellom ulike religiøse grupper. Opposisjonelle journalister, konflikter mellom religionene, systematisk arbeid mot demokrati og menneskerettigheter. I dette bildet er det svært frustrerende når den norske regjering samarbeider med dette regimet. Jeg fortsetter min kamp for å stoppe urett.

Familieliv i Norge

I avsnittet under «Amnesty» forteller jeg om en Svolværtur, jeg ble med noen fra Bodø-gruppa til Nord-Norge-Møte. Dette var et ekstra møte i forbindelse med at Amnesty hadde TV-aksjon også i 1999. Der var Amnestyfolk og noen som jobbet for TV-aksjonen fra hele Nord Norge og Svalbard.

Tidlig lørdag morgen la jeg merke til en spesiell dame. Hun ledet, informerte og ønsket velkommen. Hun hadde jeg lyst å bli kjent med, men hun var hele tiden opptatt. Alle skulle snakke med akkurat henne, jeg bare kikket og kikket.

Lørdag formiddag var det Amnestyaksjon på Torget i Svolvær, nesten hele møtet var flyttet dit. Denne dama skulle holde tråden der og annonsere at jeg skulle ha foredrag på Nyvågar, og at dette var åpent for alle. Hun måtte da ha navnet mitt, da skrev hun Amin i stedet for Aman, og jeg svarte at det var rett. Slik henger det sammen at jeg privat heter Amin, sjøl om passet sier Aman.

Lørdagskvelden var det fest, hun var toastmaster, og hadde ordnet det slik at noen menn fra gruppa i Tromsø skulle sitte sammen med meg. Sjøl satt

hun med noen andre folk. Der jeg ville ha sittet, satt andre menn. Etter hvert danset hun med flere, men ikke med meg.

Søndagsettermiddagen skulle noen fra Bodø til Lofotakvariet, mens Tromsøgjengen tok buss samlet. Mens de fylte opp bussen, sto jeg på parkeringsplassen og ventet. Det så hun, og kom ut og tok farvel, takket for innlegg osv. Jeg fikk da hennes visittkort. Etterpå vet jeg at hun var bekymret for at vertskapet ikke tok vare på meg.

Neste morgen da hun kom på jobb, hadde «en kar» allerede ringt henne tre ganger. Jeg ringte igjen, men hun hadde lite tid å snakke da, så jeg forsto at jeg måtte ringe privat. Dagen var lang, hun var lenge på jobb, men til slutt fikk jeg tak i henne. Det ble mange samtaler, jeg forberedte samtalene og øvde norske gloser. Problemet var at den dama ikke lot meg styre samtalene helt slik jeg hadde forberedt, men vi fortsatte på engelsk. Jeg lærte masse norsk på dette, motivasjonen var himmelhøy.

Jeg startet tidlig som tolk, og fikk noen tolkeoppdrag i Tromsø. Dette passet meg veldig godt, det ga meg uante muligheter til å være sammen med henne som etter hvert ble min kone. Etter hvert ble det også andre turer, og sommeren 2000 flyttet jeg til Tromsø. I mellomtiden hadde jeg vært på mange turer sammen med Hildur, jeg hadde møtt familie og venner, både fjern og nær. Hildur er åpen, familien møtte meg også på en åpen og fin måte. Noen andre opplevde og opplever jeg noen ganger mer lukket og skeptisk. Fortsatt opplever jeg at mennesker ser spørrende på oss, og lurere på om ikke dette skal «gå over» om vi virkelig fortsatt er sammen, men de sier det ikke. Denne gruppen er nå svært liten, de aller fleste ser oss som en enhet

Jeg ble også del av en familie med hund, og erfarte at disse dyrene, som de fleste muslimer kaller urene, var noen strålende skapninger med sterk personlighet, og i vår familie helt klart familiemedlemmer. Vår første hund hadde vokst opp med Hildur, men aksepterte meg fullt ut. Nå opplever jeg at våre «gutter», vi har nå to, er fullt og helt mine. De kjenner meg, jeg er deres «far» og leder, Hildur er deres «mor». De behandler oss ulikt, slik vi er ulike mennesker. Det er veldig interessant å leve med hunder og oppleve dem hver dag og hver natt, kloke dyr! Å gå på tur med hund hver dag, er en daglig rutine som å kle på seg eller spise, – et sunt og godt liv.

Misforståelser ble det mange av. Vi forsto det meste ut fra egen erfaringsbakgrunn, men vi har et språk og en felles forståelse og en felles vilje til å oppklare. Noen ganger var det enkelt, andre ganger vanskeligere å forstå hvordan den andre tenker. Med vilje til å oppklare, har dette gått fint.

Vi lever i Norge og lever som nordmenn. Vårt forhold er likestilt, vi fordelar oppgaver etter tid og mulighet til å gjennomføre. Hildur har god oversikt, og tar iblant ledelsen. Jeg kan da reagere på det og tenke at hun styrer mye, men ofte er årsaken at jeg ikke har kommunisert godt nok slik at hun kan ta mine planer inn i våre felles planer. Noen ganger ler vi. Hun ser at hun styrer mye og lager lister og planer. Jeg føler meg overstyrt, men ser at hun ikke har overnaturlige evner til å se hva jeg har tenkt og ikke sagt. Vi lærer hele tiden, men her er forskjellene i våre bakgrunner svært stor. I min oppvekst var det annerledes. Min far kunne dra ut på jakt eller andre reiser og bli borte lenge, han kom hjem en gang. Hadde jeg blitt borte, ville jeg blitt etterlyst. Det samme ville nok Hildurs far også blitt.

En annen ulikhet er vårt forhold til jobb. Hildur har fast jobb, hun har alltid hatt det og disponerer tiden ut fra dette. Jeg har hatt ulike mindre jobber, og slitt med å få fast jobb i Norge. For meg er det vanskelig, sjøl om ikke Hildur anklager meg for det. Jeg ser at om jeg hadde full jobb, hadde vi blitt mer likestilt ved at også jeg kunne betale regninger. Vi hadde da også hatt en mer forutsigbar inntekt og kunne planlagt ut fra det. Dette er nok vanskeligst for meg. En annen sak er at tiden disponeres ulikt. Jeg er ofte hjemme om dagen og har avtaler om kveldene, kona mi er ute hele dagen og liker å være hjemme om kveldene om hun ikke har avtaler. Vi får få møtepunkter, slik blir det lett misforståelser av. Større likestilling i jobb, ville vært en fordel. Samtidig sier Hildur at vi jo ikke er de eneste som har det slik, tenk på alle som går vakter, de går på skift hjemme, sier hun og henviser til sin egen mor.

Temperament er og en stor ulikhet, kanskje også kulturelt betinget. Hildur reagerer fort, klart og tydelig, og trekker raske slutninger. Kanskje er hun kjapp også sammenlignet med andre nordmenn. Jeg reagerer også, men det tar lengre tid før jeg får sagt noe. Vi ser begge ulikhetene mellom oss, men på dette området er det vanskeligst å forandre oss selv. Det som er bra er at vi etter hvert kjenner hverandre bedre og innimellom klarer å forutse den andre

sine reaksjoner. Dette er ikke en stor sak, men det området der vi har jobbet mest med oss selv

12 år er mange år. Vi kjenner hverandre veldig godt, og forstår hverandre godt. Likevel kan vi få store diskusjoner om små saker og om store saker, kanskje ikke så ulikt andre par i Norge. I min kultur er rollene veldig avklart, mange snakker lite sammen, de fyller rollene sine, de vet på en måte hva som forventes. I vår norsk-oromiske kultur er det mindre tradisjonelle roller, vi handler mer likestilt, det er ikke en rolle som definerer våre handlinger. Et slikt samliv krever flere avklaringer, og avtaler. For meg var dette nytt, men jeg lærer.

Sosialt liv i Norge

SOSIALE REAKSJONER PÅ MEG OG MIN NORSKE KONE

Når jeg går ut på byen med min norske kone, møter vi ulike reaksjoner på oss som par. Noen nordmenn bare kikker på oss. Og jeg vet ikke hva de tenker. Men de kikker og det ser ut som de gjør seg sine tanker. Andre blir synlig skeptisk eller skremt. Deres mulige tanker blir litt mer synlig. Men jeg vet jo ikke helt hva de tenker. Så deres blikk skaper usikkerhet i meg. Kanskje tenker de: «Hun er en elegant, norsk dame. Hvorfor er hun sammen med en mørk mann?»; «Kanskje de synes det er spennende med ulikheter og å være sammen med mennesker som er forskjellig fra seg selv.»; «Det er unormalt. Kunne hun ikke funnet seg en norsk mann? Hvorfor er hun sammen med en nigger?»

Noen kommer av og til bort til henne og spør: «Tror du på ham?»; «Av erfaring vet vi at det er veldig vanskelig å være sammen med en svart mann. Mange har prøvd det, men det fungerer ikke». Tenker de at «svart» betyr at en «lyver», «stjeler», er «kriminell», «fattig», eller «usivilisert»? Kanskje ligger slike forestillinger bak spørsmålene – bevisst eller ubevisst. Kanskje de tenker at den afrikanske tradisjon er polygami?

Fra oromofolk, møter vi lignende holdninger. «Det er veldig vanskelig å være gift med norske damer. De dominerer. De krever veldig mye.»

Vi opplever denne dra-kampen ute. Men hjemme er det annerledes. Selv om vi er forskjellig, er menneskeverdet likt. Vi prøver å lage norsk-oromo-tradisjoner. Felles tradisjoner. Ikke helt norsk. Ikke helt oromo. En mellomting.

Hvordan få mine egne norske venner?

Sammen med min norske kone, møter vi ulike holdninger til oss som par. Som enkeltperson, opplever jeg å bli møtt på to forskjellige måter. Én måte når jeg er sammen med andre norske. En annen måte når jeg er alene eller sammen med andre som er mørke i huden.

Mange aksepterer meg når jeg er ute på kafé, sammen med min norske kone. Men noen ganger må hun mer tydelig «gå god for meg». De kan spørre henne: «Kjenner du ham?». Når hun svarer: «Han er min mann», sier de: «Åh. Bare sitt». Etter det går praten greit.

Men situasjonen er annerledes når jeg er alene ute. Da er alt helt annerledes. Hvis jeg spør: «Er denne stolen ledig? Kan jeg sitte her?», svarer de i 90 prosent av tilfellene: «Nei. Den er opptatt.». Noen svarer: «Du er uønsket.». Slike svar gjør meg usikker. Hva betyr «du er uønsket»? Uønsket ved bordet? – i Norge?

Etter 14 år i Norge har jeg ikke fått én fortrolig, utover min kone. Våre felles venner er slike vi møter sammen – eller kanskje hun alene. Nesten alle relasjoner jeg har knyttet i sosial-sammenhenger, har ikke utviklet seg til vennskap utover disse grenser. I løpet av 14 år i Norge har kun én norsk mann foreslått at vi skulle gå på byen og ta en pils. En nabo. To ganger har vi gjort det. Han har foreslått begge gangene. Nå er det min tur til å ta initiativ. Kanskje han kan bli en fortrolig. En det kan bli lett å finne på ting sammen med.

De fleste er avvisende. Eller ikke interessert. Eller skeptisk.

Jeg opplever to virkeligheter. På grunn av min farge?

Jeg tenker at problemet ikke er farge. Forskjeller i farge, religion, ideologi, er overfladisk. Jeg tenker sånn. Men når andre tenker at farge er veldig viktig kriterium, møter jeg grense etter grense. Det skaper begrensinger i menneskenes hoder. Begrensinger som ikke finnes i den reelle verden. For vi er alle mennesker.

Møte med fiendtlighet og rasisme

Noen ganger møter jeg trusler. En gang i Oslo sentrum kom en mann brått mot meg, ropte «nigger, nigger». Han slo og sparket meg. Jeg ble redd. Og veldig sint. Men jeg tenkte: «Hvis jeg tar igjen blir kanskje jeg offer. Politiet vil støtte ham». Så jeg forsvant derfra.

Når sånne ting skjer forsvinner jeg veldig fort.

Noen ganger eksploderer jeg. «Det er ikke rettferdig». Jeg sier ifra av og til. Men som regel tar de da igjen og angriper tilbake.

Men jeg generaliserer ikke. Noen er snille. Jeg husker en gang jeg hadde på meg palestina-skjerf på en kafe. En mann kom mot meg. Sint. «Du må ta deg av skjerfet. Det er palestina-skjerf.» Jeg svarte rolig: «Nei. Det er klær». En kvinne som satt i nærheten så hva som skjedde. Ville hjelpe meg. Sa til ham: «Du må stoppe». Mange av vennene hans ropte på ham. Han stoppet og gikk.

Jeg blir både redd og sint når slikt skjer. Men jeg roer meg selv ned. Minner meg om at det var jeg som kom til deres land. Ikke de som kom til mitt. Jeg må bare tåle. Jeg kan ikke gjøre noe annet. Selv om Norge også er mitt land nå. Jeg må kontrollere meg. Jeg må lyve for meg selv, min egen sjel og si «Det går over». Men det er løgn. Det er ikke menneskelig å bli utsatt for slikt. Vi er alle mennesker i verden. Jeg tror ingen av oss er innvandrere eller alle vi er innvender på denne kloden. Vi er den samme natur. Vi trenger hverandre. Vi er avhengig av hverandre.

Det er litt av det samme som skjer her som mellom amhara-folk og oromo-folk i mitt hjemland. Bare at der er det verre. Men det er samme fenomen. Kanskje historia gjentar seg. Slike erfaringer i Norge, fremkaller minner fra forfølgelsen og torturen. Jeg tenker: «Vil denne diskrimineringen følge meg hele livet mitt. Eller stopper den et sted?».

Jeg blir ikke overveldet lenger. Jeg har relativ frihet. Jeg har mange muligheter her i Norge. Jeg kan forsvinne fra situasjonene nå. Hvis noen mennesker jager meg ut, kan jeg finne andre å være sammen med. Jeg tenker aldri jeg skal bli voldelig. Jeg tenker at ideologien hos disse menneskene er resultat av ignoranse. De som tenker slik, kan lære en dag. Bli annerledes.

Når jeg stadig blir betraktet som en fremmed gjør det noe med mitt syn på meg selv. Jeg har utviklet og vedlikeholdt en tanke om at jeg ikke hører til her.

Utfordringer i Norge

Utfordringene jeg opplever i Norge nå er tredelt. I mellommenneskelige relasjoner opplever jeg fra tid til annen å bli avvist eller behandlet dårlig. Sosialt erfarer jeg det norske samfunn som lukket. Det er vanskelig å få gode norske venner. På systemnivå opplever jeg at diskriminering av utlendinger til dels kan være institusjonalisert.

Men jeg ser at dette ikke er hele virkeligheten. Mange mennesker er også hyggelige. Og systemet gir også muligheter og forsøker til dels å få bukt med diskriminerende trekk.

Men jeg opplever det utfordrende og til tider forvirrende. Når en av og til blir dårlig behandlet og diskriminert, kan en lett bli litt var for nye signaler på dette. Hva kan måten jeg blir behandlet på bety? Av og til er det lett å tolke. Andre ganger kan det være mer uklart. Da kan jeg spørre meg selv om det er meg det er noe galt med. Er jeg for kritisk? Blir kanskje alle behandlet slik? Eller er systemet diskriminerende?

Men jeg mister ikke håpet. Jeg lager min egen verden. Fokuserer på ting som er viktig for meg. Jeg ser etter muligheter. Prøver å skape åpninger. Mitt håp er fortsatt å bli forsker. Men jeg vil også gjerne ha en annen jobb der jeg kan bruke utdanningen min.

NOTE TIL FØRSTE GANG HEILE SELASSIE BLIR NEVNT:

Heile Selassie var konge. I vestlig litteratur blir han omtalt som keiser. Men etter den amhariske tittelen omtales han som konge. Fritt oversatt er hans tittel slik; «Første majestet, fikk makten fra den treenige Gud, Kongen over Etiopia, stammer fra jødene». Han var innsatt av Gud. Han stammer fra kong Salomon. Historien om opprinnelsen til det etiopiske kongedømmet er nedtegnet i konge-krøniken Kibre-Negast. I følge denne tradisjonen, er det amhariske folk Guds utvalgte folk.

NOTE TIL RASTAFARIANERNE (3. AVSNITT UNDER OVERSKRIFTEN NY VIRKSOMHET, AVSLØRING OG FLUKT).

Ordet «rastafarianer» kommer opprinnelig fra det tidligere navnet til Haile Selassie. Før han ble konge het han Rastafari Mokonen. Han var da lokal leder over regionen Havarge i Øst Oromia. Hans egentlige fornavn var «Tafari». «Ras» var en tittel for en leder i en militær organisasjon og betyr hode/leder. Denne tittelen ble lagt til hans navn. Etternavnet hadde han arvet fra sin far som het Mokonen.

Betegnelsen «rastafarianer» oppsto tilfeldig da Haile Selassie/ Rastafari Mokonen besøkte Jamaica. På Jamaica bodde tidligere afrikanske slaver. Blant disse hadde det oppstått en «Back-to-Africa-movement». De ventet på at Gud skulle sende dem en guddommelig frelser som skulle føre dem tilbake til Afrika. Før Haile Selassi/ Rastafari Mokonen kom på besøk, hadde det vært langvarig tørke i landet. Historien forteller at da han kom til Jamaica begynte det å regne. Mange oppfattet det som et tegn fra Gud. De begynte å tro at Haile Selassie/ Rastafari Mokonen var den guddommelige frelseren. Ut fra dette oppsto Rastafari-religionen. Tilhengerne, de som trodde på Haile Selassie / Rastafari Mokonen som frelser, ble kalt «rastafarianere». Mange av disse reiste til Shashamane i Etiopia, og bosatte seg der. De fleste rastafarianere bor fortsatt i utlandet.

For rastafarianerne er Haile Selassi frelser. For oromofolket er han en tyrann.

TIDSLINJE:

1958 – Født

1979–90 – I fengsel

1990–92 – Gikk på universitetet

1992–94 – I fengsel på nytt

1994 – Rømte fra fengsel

1994–1997 – Levde i skjul og drev geriljavirksomhet.

1997 – Flyktet til Kenya

1999 – Kom til Norge som FN-flyktning

